

GRÓF TELEKI PÁL

BESZÉDEK

1939

STÁDIUM SAJTÓVÁLLALAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG, BUDAPEST

Felelős Madó: Bende Béla.

Stádium Sajtóvállalat Rt., Budapest, V., Honvéd-utca 10.
Felelős: Győry Aladár igazgató.

Bemutató beszéd a képviselőházban

(Elhangzott 1939. február 22-én.)

Az a pillanat, amely már több kormányválság alkalmával kísértett, bekövetkezett: át kellett vennem a kormány vezetését. Az az érzésem, hogy a nemzet részéről egy bizonyos bizalom kísér, ami nélkül nem is merem volna ide állni. De nem álláshoz való ragaszkodásnak a vágya az, ha én mindjárt az elején azt kérem a nemzettől, hogy ne legyen lez a bizalom ingtag, ne legyen a napi eseményektől, a mindnyájunkra súlyosbodó nehézségek kisebb vagy erősebb nyomásától befolyásolt. A nemzet legyen meggyőződve: ha magyar ember mer erre a helyre állni, át kell éreznie mindazt, amit a nemzet érez, szenved és akar és úgy kell végeznie kötelességét, mint a nemzet bármely más fia, akit ideállítanak. Egyáltalán (kívánatos volna, ha mindnyájunk közös munkájában, közös életünkben, ami nem egyéb magánál az élő nemzetnél, a nemzet minden tagja egynek érezné magát a többivel. Én magam így érzem.

Tizenhét év után állok ismét erre a helyre. Akkor romok felett állottam egy rendes kormányzat előkészítőjeként: romok eltakarítására vállalkoztam. Ma tizenkilenc esztendő tapasztalat áll a nemzet mögött, de magam mögött is. Tapasztalat önmagunkról, tapasztalat szomszédainkról, Európáról s a világról, lelkiekről és anyagiakról abban a világban és abban a korban, amely a világháború óta van kialakulóban. Akkor utat kellett vágnom, most úgy érzem, utat kell mutatnom és különösen az az érzés tölt el, hogy a lelkeket kell új útra vezetnem.

Miért vállaltam elődeim programját?

Meg kell magyaráznom, t. Ház, hogy miért vállaltam e helyet, e feladatot, miért ugyanazzal a programmal, mint elődöm, illetőleg elődeim, miért azzal a párttal, amelyik mögöttem, vagy helyesebben, mellettem ül.

Hogy az elsőt megmagyarázzam, ahhoz, — ne méltóztassék sem zokon venni, sem unni — ha egy kissé messze kell visszanyúlnom, mondhatnám a történelemben. De egy nemzöt csak történelmileg gondolkozhatik és egy nemzet, amelynek alkotmánya íratlan lelki valóság, amely olyan törvények, jogszokások és mondhatnám lelki döntvények foglalata, amelyek a nemzet vérébe és szívébe mentek át, az csak történelmi távlatban láthat, csak abban élheti életének döntő pillanatait is. Egy ember pedig, aki ezeket átérzi — és úgy érzem, erre a helyre csak ilyen érzésektől áthatva szabad az embernek lépnie, — csak a történelmi nemzettől lelkileg áthatva gondolhatja át a maga feladatait és léphet a cselekvés terére.

Tizennyolc évvel ezelőtt jóformán — gyakorlati politikai tapasztalatok, különösen belpolitikai tapasztalatok nélkül állottam ide. Azóta az akkor szerzett tapasztalatokból, mint kiindulóponttól kezdve, jobban szemlélhettem politikai életünket, de jobban is figyelhettem azóta társadalmunk életét, mozgató erőit, mindenféle síkon és vonalon, távol ugyan a napi eseményektől és a napi politikától, de mégis nagyon közel sokféle embernek és nagyon sokféle rétegnek a lelkéhez.

Amikor itt felelős helyen, első alkalommal használom azt a szót: társadalmi réteg, mindjárt szeretném leszegezni azt, hogy rétegben nem ismerek fentet és lentet. Ismerek különbséget az emberek között, de azok, akik az én tudományommal foglalkoznak, tudják, hogy a réteg közt a gránit van. lent, viszont a felette elvegyülő fiatal rétegek adják meg a földünknek azokat a formáit, amelyeken az élet folyik. Anélkül, hogy oktalanul egyformásítani akarnék, — mert hiszen a geográfus biológua is és tudja, hogy a nivellálás, az egyformásítás és az emberek egyenlőségének a hite tudománytalan és valótlan, — az életnek mégis látom minden értékét.

Mint mondtam, vissza kell nyúlnom történelmi perspektívákba. Én értem azt, hogy az életben ma forgó ember ebben a nehézségekkel és bizonytalanságokkal teli világban a mindennap legközvetlenebb kérdéseivel foglalkozik csak: tehát önző. Azt is értem, hogy a reklámoknak, a címfeliratoknak, a mozgóképeknek stb. a világában az emberek nem tudják az egyes dolgot az egésznek képében látni, — vagy legalább is ritka ember — és csak a falusi utcák széléről a nagyapák róttá kapuk előtt álló padokról hangzik el: miért sietnek azok az urak ott Pesten, hagyjanak minket lassan élni, amikor mi azt így szoktuk meg.

Mindezt értem, de rá kell ébreszteni mindenkit arra, hogy más is van, hogy mindez mulandó, a bajok is és mi magunk is, — hogy a bajok és nem utolsó sorban az a bizonyos jó öreg visszavonás bennünk magunkban vannak, úgy örököltük, de sok jóval együtt is örököltük és orvosolhatjuk is. És rá kell ébreszteni az embereket arra, hogy a múlton kívül jövő is van.

Nem az, a fontos, hogy holnapután reggel minden rendben legyen. Nem az a fontos, hogy két hét múlva jól éljünk már. Nem az a fontos, hogy a konjunktúra folyton jó legyen és ne hullámozzék. Az a fontos, hogy mindenikünk úgy éljen és azzal az érzéssel haljon meg, ha Isten innen egyszer elszólítja, hogy nemzedékek után is mi fogunk élni itt e földön: szabad magyarok.

A vezetőnek messze előre kell tekintenie.

Akit tehát azért hívtak ide, hogy vezessen, annak messze vissza és messze előre is kell tekintenie, legalább is a lelkiismeretvizsgálat órájában is istenuccse, amikor az ember ideáll, az valóban a lelkiismeretvizsgálat pillanata. A történelemben kell állania annak, aki ideáll és úgy érzem és úgy hiszem, hogy csak így fognak eszméi és cselekedetei öntudatlanul is ebből a talajból fakadni. De hogy is lehetne másképp? Mai életünknek, mai politikai, majdnem akut és leg akutabb problémáinknak gyökerei visszanyúlnak a messze és a legmesszebb múltba, vissza évszázadokra. Él a Szent Korona tana, él mint saját eszmei valóságunk és tud fenntartani egy nemzet-testet ősi és felszívódott anyagokból együtt.

Él még régebből származva a nemzeti önkormányzat érzése, amelyet keleti politikai készséggel hoztunk magunkkal. És nem mindenki mondhatja azt, amit egy beszélgetéskor Amerika egyik legkiválóbb diplomatájának mondtam, — aki azt kérdezte tőlem, mióta van parlamentünk — hogy előbb volt parlamentünk, mintsem székeink lettek volna, hogy azokra a parlamentben leüljünk, mert már nyeregben tanácskoztak őseink. És amikor magyarok vagyunk, akik büszkék vagyunk arra, hogy nyeregben tanácskoztunk, ugyanakkor európaiak is vagyunk, akik nemcsak megvédtük Európát, hanem gazdagítottuk is Európa életét: ez is történelmi valóság.

Ez a kapcsolat, a magyarnak és az európainak történelmi kapcsolata, amelyben egyiknek sem szabad elhomályosodnia, élt a múltban s él ma is. Ezt átmenteni, átvinni a jövőbe s ennek útján maradni magyaroknak Európában: ez a kötelességünk. Ez ennek a ma élő nemzedéknek a hivatása, úgy, mint ahogy minden nemzedéknek nehéz időben ez a kötelessége, amely kötelességnek az elmulasztásért a nemzet halálbüntetése vár ma e nemzedékre.

Nézzük a nagy krízist, amiben az egész világ él.

De jöjjünk közelebb a mához és nézzük azt a nagy krízist, amelyben mi magunk, Európa és az egész világ él, azt a bizonytalanságot, amelyben élünk és vizsgáljuk annak okait.

Messze vezetne, ha történelmi fejtegetésekbe bocsátkoznám, boncolva és visszavezetve ennek a krízisnek egyes elemeit oda, ahova szervesen tartoznak: a nagy felfedezések korába és a világversenybe, amely akkor megindult, vagy történelemfilozófiai, illetőleg filozófiai teóriáknak a kifejlődésébe, kialakulásába, ami a XVIII. század racionalizmusánál is messzebb vezetne vissza. De a XIX. századra vissza kell tekintenünk, mert hiszen abban közvetlenül benne éltünk részben magunk, részben apáink, nagyapáink; vissza kell tekintenünk arra az óriási gazdasági koncentrációra Európa északnyugatán, amelynek kísérő jelenségei a szabadkereskedelem és a liberalizmus, egy gazdaságilag gondtalan, még kiaknázatlan területek és kincsek tömegében dúskálódó világnak luxusai, de a technika fejlődésére és nyomában az igények emelkedésére és terjedésére; — igényekre úgy a panem, mint a circenses tekintetében, — úgy az életstandard emelkedése, — ez üdvös részük — mint a könnyű szellemi élvezetek tekintetében, — ez a káros; — végül a tudományos ismeretek sokaságára, rendkívüli felgyülemlésükre és ennek kísérő jelenségeire, az analízisra és a statisztikára, amelyek az életteleniségig szétboncolják az élet valóságát és vele annak szépségét is.

Talán érdekes utótünete a politikai élet terén ennek a tudomány-ismeretfejlődési folyamatnak, amit, mint tudományokkal foglalkozó, közlőről szemlélhettem, hogy sokszor éppen a leganalitikusabb tudományok — pl. az orvosi tudomány, a mérnöki tudomány stb. — művelői vagy a leganalitikusabb beállítottságú elmék tévednek legkönnyebben egyoldalú és végleges megoldásokhoz az emberi élet és az emberi együttélés és az ezt szabályozni köteles gyakorlati politika terén. Mindezekben a vonatkozásokban irtózatosan gyors fejlődésű a XIX. század, és kortörténelmileg ehhez hozzá kell számítanunk a XX. század első tizennégy évét is a világháborúig. Ez az éjoldalú fejlődés már magában hordja annak a reakcióját a lelkiek felé és magában hordozza természetesen a gazdasági reakciókat is. Mert azzal, hogy Európa gyarmatosít, gyarmatokat kihasznál és benépesít, kereskedelmet teremt, iparosít, azután európaiasítja és városiasítja a világot, végül pedig, hogy a technika a közlekedés gyorsításával mindezen területeket egymáshoz kapcsolja és egy világgazdaságot teremt meg, Európa ebben egy kis rész marad. Ez a mai« Európának a problémája, de a mi problémánk is.

Én azonban most nem erre gondolok. Amit én annak a sokféle tudománynak a könyveiben tanultam, amelyeket egy, a természet- és a szellemtudományok mesgyéjén járó geográfusnak olvasnia, vagy legalább is lapozgatnia kell, amit az emberek kis és nagy csoportjaiban, mint köztük járó, sokszor éjjeli tábortüzek mellett éreztem, amikor lefoszlik az emberről a mindennap komédiája; amit Európában és a tengerentúl

azóta láttam, bogy utoljára itt álltam: az azt mutatta nekem, hogy fontosabb, mélyebb és nagyobb erejű, ha sokkalta öntudatlanabb is, az a reakció, amely a XIX. század egyoldalú materializmusára a lelkiekben következett. Talán azért, mert a tudomány, amellyel foglalkoztam, szintetikusabb, sokfélőbb és összefogóbb, talán azért, mert annyiféle foglalkozású s különböző rétegekhez és csoportokhoz tartozó emberrel érintkeztem és érintkezem, de én ezt látom. Látok egy egyensúly-keresésre való törekvést, — nem logikusát, hanem emberi mivoltunk legbensőbb szükségéből fakadót — és hiszem, hogy egy ilyen kor felé megyünk, amelyben legalább a törekvés, a jóakarát és a jobbakban talán az akarát is meg lesz a több önzetlenségre és az embereknek, a dolgoknak lelki tartalmuk szerint való megítélésére.

Méltóztassék megbocsátani, hogy én itt történelmi filozófiai terekre kalandoztam, de az idők túlnehezek a nemzetre és a pillanat túljelentős önmagamra nézve, mint felelősségvállalóra, semhogy ne ezzel kezdjem. Azzal a ténnyel, hogy én a politikai kereten semmit sem változtatva vettem át a kormányzást, semmiféle opportunitás, semmiféle politikai számítás és semmiféle népszerűség-hajhászat bárminéven nevezendő irányban nem vezetett. Én mást akartam megmutatni ezzel. Azt akartam megmutatni, hogy az a meggyőződés, amely azelőtt is élt bennem és nyilvánosabban kifejezést nyert, akkor, amikor Wolff Károly barátommal a Keresztény Nemzeti Ligát alapítottuk, nem gyengült, csak megerősödött és korszemléletem mindjobban eltávolodott attól a korszemlélettől, amely a háború után is a háború előtti liberális világ folytatásának lehetőségét látta és élte és sokszor nagyon hasznos, a nemzetre sok tekintetben üdvös, de a lelkek mélyét meg nem értő ténykedésekben is megnyilvánult.

Másutt, de nálunk is ily feszültségi erők keletkeztek már a háború előtt és a világháború ezeket megnövelte. A világháború sokak szemléletében eltakarta ezt a jelenséget, mert ami a kielégítetlen lelkekben vágyként forrt, azt sokan a háború okozta nyomorúságnak, a szűk korlátok közé szorítottágunk következtében beállott kétségbeesésnek és elégedetlenségnek nézték, így magyarázták. Azt hitték, hogy egyedül anyagi jólét teremtésével, baráti kapcsolatok kiépítésével ki lehet az embereket elégíteni. Embereket igen, de nem lelkeket. A feszültségi erők mind radikálisabb reformok vágyát hordozták és dobták felszínre. Amint azután felelős politikusok és nevezetesen közvetlen elődöm is meglátták ezeket a problémákat, ki-ki a fejlődés más stádiumában, ki-ki, mint más típusú ember, átfogóbbak és merészebbek lesznek ezek a reformok a vezetők és a közvélemény kölcsönösen egymásra gyakorolt hatása következtében.

Mi a közvélemény?

Nehogy azonban félreértsenek, itt szeretnék mindjárt valamit tisztázni. Mi a közvélemény? Nem az utca! Nem a hangosság! A közvélemény, amelyet én ebben a fejlődésben komoly faktorként látok, az a közvélemény, amelyet én szám-baveszek, a magyar keresztény társadalomnak széles, komoly rétegei, sok megfontolt, hivatalt viselt ősz férfiú és sok feladatára kötelességtudóan készülő ifjú. Hogy vannak hangosak is, hogy vannak a zavarosban halászok is, a vezetők és a félrevezetettek közt, az ne homályosítsa el senkinek a szemléletét abban a tekintetben, hogy van egy erős, komoly, higgadt, keresztény, a napi politikától, sajnos, távolabb álló közvélemény, amely hazánknak, Európának és a világnak mai állapotában — és ezen ismét nemcsak az anyagi, a gazdasági és a politikai állapotokat, de elsősorban a lelkieket értem — gyors fejlődést és ennek előmozdítására messzemenő, úgynevezett radikális reformokat kíván.

Ha néhány évtizeden át ilyen törekvések érlelődnek a nemzet komoly rétegeiben, ebben az én nemzetszemléletem alkotmányfejlődést lát. Nem alkotmányreformot, mert azt, mint magyar ember nem ismerem. De alkotmányfejlődést, a nemzet testének élő és egészséges reakcióját az egész emberiség fejlődésével és különösen a mi nagy életközösségünk, az európai emberiség fejlődésével szemben és azon belül.

Így határoztuk el magunkat különben egykor a letelepülésre is mint a népvándorlás azon kevés népeinek egyike, amely felismerte a korszaknak a jellegét, annak a korszaknak a szerepét Európa életében, amelyben e hazába bejöttünk és amelyben a letelepülés hullámai nyugatról-keletre végigvonultak egész Európán. Így vettük fel a keresztiségét is böles, nagy királyunknak a vezetésével és (akarataból és kapcsoltuk iaz országot a nyugateurópai keresztény életközösségbe, így tértünk át, nem akarok sok történelmi példát emlegetni a közbeeső századokból — a legutóbbi időkben és talán kevesebb parancsoló szükséggel, mint az előbbi két esetben, a múlt század közepén a nemzet képviselőjének rendi formájáról a kontinentális európai államok parlamenti és kormányzati formájára. Sohasem voltunk merevek, bár mindig megőriztük ősi intézményeinket, közéleti formáit, — mint a vármegyét is, de mindig fejlődésképesen, élően és ruganyosan.

Látom a helyét a mélyreható reformoknak a nemzet fejlődésében.

Azoknak a mélyreható reformoknak tehát, — amelyeket az előző kormányok, de elsősorban a győri beszéd és utána Imrédy Béla kormányának kilenchónapos munkássága hoz-

tak, — látom közeli és látom távoli háttérét, látom a helyüket ia nemzetnek fejlődésében, értem őket, s ez annyit jelent: értem őket történelmileg. Dönteni felettük a nemzet kiküldöttei, a törvényhozás van hivatva, s ha kell, az őket kiküldő nemzet maga.

A nemzet egységének lélekből kell fakadnia.

Amiket elmondottam, azt hiszem, világosan magyarázzák és indokolják, miért vállaltam e tisztet változatlanul ugyanazzal a programmal, ugyanazokkal a munkatársakkal és mellettem azzal a párttal, amely az előző kormány mellett kitartott. De valahogyan azt is meg akartam mutatni én magam is, amit tettem ég ahogyan tettem, hogy én ebben a kormányválságban senkinek a tanácsát nem kértem, hanem megpróbáltam a saját magam lelkiismerete szerint eljárni. Hiszen, ha idehívtak, én kell, hogy ezen a helyen álljak, az én gondolkozásom kell, hogy bírálat tárgya legyen, az én gondolkozásom kell, hgy elsősorban irányt szabjon önmagának. Valahogyan azt akartam megmutatni, hogy a nemzet egységét nem tudom kompromisszumokban látni, annak a lelkek mélyéből kell fakadnia. Ezért mondtam már azokban a beszédekben, amelyek ilyenkor a miniszteri tárcától való búcsúzaskor, a miniszterelnöki szék elfoglalásakor és a kormánypártban szokásosak, — s így természetsszerűleg megelőzik a parlamenti megnyilatkozást — hogy úgy érzem, a tanítói mivoltomat nem szabad levetnem, amikor idejövök. Talán koromnál fogva és talán éppen azért, mert annak ellenére, hogy ezt mindig hangsúlyoztam, mégis idehívtak és őszintén szólva, úgy látom, szívesen fogadtak, azt hiszem, jogom is van hozzá, — már tudniillik, hogy tanító maradjak. De elsősorban úgy érzem, hogy ez kötelességein. Neveléssel kell megtartani a lelkek egységét az országban szerteszét, kicsinyeknél és nagyoknál egyaránt. Miért neveléssel? Mert a szociális reformokat ma mindenki óhajtja ugyan, sőt a legtöbb ember többet is tesz, mint óhajtja, követeli is, de ha sokan és jelesül a vezető államférfiak is figyelmeztették a közvéleményt, a „mindenkit”, a reformprogramok kifejtésénél arra, hogy kötelességeik is vannak, én úgy látom, elérkezett az ideje annak, hogy keményen meg kell mondani azt, hogy elsősorban kötelességeik vannak. Az osztálykönyv és a nádpálca, amelyről megemlékeztem, és amit a sajtó is kommentált, mindig arra vonatkozik, aki kérdi, mert az iskolából is tudjuk, hogy a diák is így van vele.

Mit tesz a legtöbb ember, a „mindenki” a társadalmi reformokért? Az államtól követeli, hogy törvény formájában hozzon társadalmi reformokat és azonkívül másokat is biztat,

hogy követeljék azokat, de ő maga a ráháruló kötelességek teljesítésére lusta. A nemzeti élet, a nemzeti továbbfejlődés követelményének megvitatása széles ez országban helyes és jó és alig van nép, amely olyan józanul tudna bírálni, mint a magyar, különösen a magyar föld népe.

Talán méltóztatnak emlékezni arra, hogy én a felsőházban is elmondtam, hogy kétféle kultúra van és közte van a civilizáció és amíg az ember a nép józan kultúrájától és egyensúlyérzékétől a másik kultúráig eljut, addig civilizált, de ott már veszélyes önmagára és másokra és ott csavaros az esze. De nem szükséges ennek a magyar népnek a fejét folyton telekalapálni betűvel és szóval. Éppen olyan józan és okos volt a magyar ember, amikor még ritkább és kevesebb volt a szó, a beszéd, kevesebb az újság és a mese jövőbeli birodalmában, Jules Verne regényeiben voltak olyan dolgok, mint a rádió és ehhez hasonlók.

Megsokasodtak az állam feladatai.

Bizonyos az, hogy ma az állam széles e világon sok olyan feladatot kellett és kell hogy átvegyen, szervezzen és igazgasson, amelyek eddig és különösen a liberalizmus korszakában nem hárultak az államra, így a politikai feladatok mellett gazdasági és társadalmi feladatokat is. De vigyázzunk, nehogy a feladatok kapcsolata következtében a társadalom feladatait mindinkább az államra hárítsuk át, mert ez veszélyes, mert ez aláaknázza a társadalom és egyedeinek életerejét, iniciatíváját, fejlődőképességét és elvesznek olyan értékek, amelyeket maga az állam is a társadalomban szeret kialakulva látni. Ápolni kell azt az életerőt, amely fájdalom, csak kereteiben és csak vasárnap létező sok egyesületünk közül kiemelkedő néhány egyesületben, mozgalomban, munkaközösségben virágzik. Nem vagyok újonc a társadalmi mozgalmak és egyesülések terén, megvannak a kialakult nézeteim feladataikról, a politikai élethez való viszonyukról, — csak nemrég írtam egy cikket erről — megvannak a nézeteim arról, hogy állampolgári feladatainknak hogyan felelünk meg az egyikben és a másikban.

Én úgy látom, hogy a közvélemény, helyesebben a nemzet, — mert jobban szeretem ezt a szót használni az internacionális helyett — megmutatta szándékban kifejeződő érzését, kiérlelődő meggyőződését e gyorsan fejlődő korban szükséges reformok tekintetében. Egyes reformokat különösen is hangsúlyozok, — a nemzet megerősödésének érdekében azonban immár felesleges, hogy mindenki folyton ugyanazt hajtogassa, hogy mindenki követelésekkel és politizálással fecsé-

relje idejét ahelyett, hogy a társadalomban ki-ki a maga helyén, ott, ahol áll, mint tisztviselő, katona, munkás, tanító, vagy éppenséggel tanuló végezze a maga dolgát.

Én hoztam a numerus clausust.

Kérem a közvéleményt, idézze emlékezetébe, hogy én hoztam a numerus clausust, én tiltakoztam a törvényhozás másik házában, amelynek akkor tagja voltam, annak megszüktése, hatásának tompítása ellen, de ugyancsak én oszlattam fel a „Britanniát” is 1920-ban.

A nyugodt, komoly munka, az izgágáskodástól való tartózkodás az, amire a nemzet minden tagját felhívom, ez az, amit a nemzet első munkásul ideállítván, a nemzet minden tagjától megkövetelek és aminek keresztülvitelében ugyanazzal a szigorral fogok eljárni, válogatás nélkül, amilyen szigorral kisebb körben a nemzet kulturális színvonalának emelése érdekében, mellétekintetek nélkül buktattam az egyetemen a kötelességüket nem teljesítőket, vagy az arra alkalmatlanokat.

Mindazokat a törekvéseket, amelyek elődöm és jelesen annak a kormánynak törekvései voltak, amelynek kilenc hónapig tagja voltam, azzal a nevelő munkával, amely, azt hiszem, szavaimból eléggé kisugárzott, szeretném még erősebben kiegészíteni. Ezt látom a saját magam mivolta szerinti feladatommak. Mindenki ott, ahol áll, élje ki az egyéniségét, mert csak így tud a nemzetnek igazán használni.

Ennek a munkának jegyében és megkezdésül rádión is fogok szólni a nemzethez. Természetesen nem akartam és nem fogom ezt az előtt tenni, mielőtt az országgyűlés két Házában nem ismertetem terveimet és felfogásomat.

A zsidótörvény.

Az előző kormány által beterjesztett törvényjavaslatokat fenntartom.

Két törvényjavaslat van, amelyek annyira az érdeklődés homlokterében állanak az országgyűlés két Házában és azon kívül is, úgyhogy azokról meg kell emlékezni, mielőtt az egyes tárcák programjára rátérnénk. Nem akarok sok szót szaporítani, mert hiszen a javaslatok közül a zsidójavaslat a bizottságon már átment és a napokban a Ház plénuma elé kerül, a másik, a röviden földreformnak nevezett törvényjavaslat napok múlva a Ház bizottsága elé kerül. Akkor alkalmunk lesz a törvények intencióit, egészét és részleteit meg-

magyarázni és megvédeni. Mégis úgy érzem, hogy egynéhány szót mondanom kell.

Ne gondolja azt senki, hogy egy olyan törvénynek, mint a zsidótörvény, előterjesztése és keresztülvitele nem fájdalmas folyamat. De a nemzet jellegének, nemzeti jellemvonásának különösen a vezetőkörökben való fenntartása érdekében itt nemcsak hogy valamit tenni kell, amit mindenki belát, mindenki elismer, hanem súlyos lépésekre kell a nemzetnek magát elhatároznia, súlyos lépésekre egyénekre vonatkozólag és súlyosakra talán gazdaságilag is. Ezt azonban a nemzetnek tudnia kell és ennek következményeit mindazok, akik akarják, ez az egész közvélemény és annak tagjai is kell, hogy tudják és viselni kötelesek. Ne gondolja azt senki sem idebenn, sem külföldön, ahol ilyeneket írtak, hogy ez a törvény német, vagy bármilyen más mintára készült, vagy éppenséggel valami nyomás alatt keletkezett. A nemzet évszázadokig a maga lábán járt. Járjon a maga lábán ezután is. Ameddig és ahol én magam felelős állásban leszek, a maga lábán is fog járni és senki másén.

Más az, t. Ház, hogy ez az Európa egyéb államaiban is a cselekvésre kiérett kérdés nálunk is kiérett a cselekvésre. Nem akarok itt tudományos értekezésekbe bocsátkozni, nem akarom ismételni, amit írtam és tanítottam, de Európáról és Magyarországról szóló könyvemben mindenki olvashatja, hogyan válik Európában minden szélesebb körökre terjedő mozgalom, akció, mint a városiasodás, a lovagság, elkezdve már a kereszténységtől is, a kapitalizmus, a humanizmus, a reneszánsz stb. általánosan európaivá egész Európában, vagy annak legalább egy részében, rendszerint nyugatról keletre menő hullámban haladva, úgy a gazdasági, mint a politikai, mind az eszmei, mind a művészeti irányban. Tessék csak akár a gótikának, akár mondjuk, később az empire-nak történetére gondolni. Ennyiben természetes, hogy Magyarország közvéleményére sem maradhatott hatás nélkül az, ami tőle közvetlenül nyugatra és körülötte történik. De ennél nem volt és nincs több és ha volt és van ennyi, az nem több, mint egy újabb lökés, egy újabb fellobbanás abban, ami már régen szunnyadt a nemzet sok tagjának gondolkozásában, ami erősebben lánggra lobbant legnagyobb megszorítottságunk idején, a kommunizmus után is.

Nálunk a zsidókérdés súlyosabb, mint máshol.

És aztán egyre még rá kell mutatnom. Nálunk a helyzet súlyosabb és ezáltal érettebb arra, hogy itt egy pontot tegyünk az eddigi fejlődés mögé és másképpen rendezzük be házunk

tájékat. Erre fontosabb, nyomósabb körülmények szorítanak bennünket, mert egyetlen ország sincsen Európában, még kevésbé a világ többi részén, amely e tekintetben oly nehéz helyzetben volna, mint mi. Ezt a törvényjavaslat indokolása is megmondja. Az indokolásnak ezt a részét én irtani. Megírtam ott azt, hogy nálunk a zsidóság számaránya olyan nagy, mint általában a tőlünk keletre lévő országokban. Ezekben a tőlünk keletre lévő országokban, azonban egészen más metódussal kezelte a zsidóságot az állam és a társadalom. Nálunk hatszorta nagyobb a zsidóság arányszáma, mint általában a nyugateurópai országokban, de mi ezt a keleti zsidóságot, amely ide hozzánk folytonosan, szünet nélkül és sokszor nagy tömegekben vándorolt be, nyugati módszerek szerint kezeltük, így bántunk vele. Átszötte a nemzet élő testét idegen anyaggal, nagyrészt friss, idegen anyaggal s itt nem is annyira a vérré, mint a lelkeségre célzok. Ez a helyzet, a keleti zsidóságnak ez a folytonos beözönlése és még egy másik körülmény, az a körülmény, hogy ez az elkeveredés a társadalomnak csak bizonyos csoportjaiban — nevezzük osztálynak, vagy nevezzük rétegnek, ahogy tetszik — folyt le, ezt a processzust még veszedelmesebbé teszi. Ez veszedelmet rejt magában a nemzet jellegének, jellemvonásai épentartásának szempontjából. Mindenki tudja, hogy én ezt a nézetet nem (most vallom először, nem is akkor vallottam először, amikor Európában kezdtek erre felfigyelni. Vallottam régen, már nagyon régen önmagamban és nyilvánosan is vallottam mindjárt a háború után és kértem akkor azt is, hogy a zsidóság maga vessen gátat a folytonos keleti beözönlésnek. Ez nem történt meg és ma a nemzeti akarat olyan erősen nyilatkozik meg, hogy ezt a javaslatot aligha lehetne mérsékelni. A kérdés részleteiben oly nehéz, — mert hiszen sem egészen enyhén, sem egészen radikálisan nem lehet eljárni — hogy a törvényjavaslat egyes részem ugyan — elismerem — lehet vitatkozni, de ahogyan talán joggal lehet vitatkozni egyes helyeken az enyhítésről, éppen olyan joggal lehet vitatkozni más helyeken a szigorításról.

A földreform.

A másik javaslat, amely a közérdeklődés előterében áll, az úgynevezett földreform, vagy helyesebben a kishaszonbérletek alakításának előmozdításáról és egyéb földbirtokpolitikai intézkedésekről készülő törvényjavaslat. Már mi így szoktuk fogalmazni. A földreform társadalmi folyamat és nézetem szerint elsősorban mint ilyent kell szemlélnünk és megítélnünk, így fogtam fel már első miniszterelnökségem idején és ezért terjesztettük elő akkor az első javaslatot. De gazdasági

probléma is a földreform és ezért azzal a higgadtsággal, megfontoltsággal, komolysággal és józansággal kell mérlegelnünk, sine ira et studio és főleg előítéletek nélkül, amit gazdasági kérdésnél amúgyis alkalmazni szoktunk és alkalmazni kell. Meggyőződésem szerint a jelen törvényjavaslat e társadalmi folyamatot körülményeinkhez és lehetőségeinkhez, valamint felkészültségünkhöz képest helyes csatornába vezeti, gazdaságilag pedig olyan keretek között mozog, amelyek megadják a gazdasági rész átvezetésének, talán a továbbfejlesztésnek is a lehetőségét. De amint annak, akit ez a javaslat, vagy helyesebben annak intézkedései sújtanak, meg kell értenie, hogy a nemzettest legértékesebb elemének, az őstermelőknek megerősítésére hoz áldozatot földterületek leadásával, a saját maga gazdasági rendjének kisebb vagy nagyobb átalakításával, éppenúgy annak, akinek a reform földet juttat, meg kell értenie, hogy nem ő, nem az egyén kap földet, hanem ő elsősorban egy kötelességet kap: a nemzet földje egy része feletti sáfarkodás kötelességét.

Mindenkinek, annak, akinek földjéből elvesznek, annak, aki valamely formában földhöz jut és annak, aki ezt intézi, — tehát a törvényhozónak és a kormánzatnak, — lelkében fel kell idézni azt, hogy a magyar föld éppenúgy a nemzet, mint a magyar nép és a magyar földről való intézkedéseinkhez éppenúgy, mint a magyar föld megmunkálásához kötelességérzettel és áhítattal kell nyúlni. Bízom abban és hiszem, hogy a magyar nemesség utódai — azé a nemességé, amely politikai előjogairól le tudott mondani azért, hogy a nemzet megerősítésére a jobbságát magához vonja és azzal egygé legyen, — most is megértik azt, hogy a nemzet megerősítése céljából szükségünk van a föld olyan elosztására, amely a földhöz kötöttek társadalmát, amelyhez a nemesség, a régi földbirtokosság is egyformán hozzátartozik, kiszélesítse és megerősítse. Én e kettőben az „una eademque nobilitas” elvét látom. Az viszont, hogy magyarabb és biztosabb kézbe akarjuk juttatni azt a földet, amely ma idegenebbek, vagy olyanok kezén van, akiket családi tradíció nem köt a földhöz, igazán nem lehet kétséges feladata bármely magyar kormánynak sem.

De amikor a föld elosztásáról beszélek, mindig óvatosan használom e szót, mert itt nem vagyonsztoztatásról és különösen nem ingyenes osztogatásról van szó, mint azt egyesek felelőtlenül és értelmetlenül hirdetik. Tudom, hogy az értelmes magyar ember ilyen ostobaságoknak nem ül fel, mégsem árt talán egyeseknek — különösen itt az aszfalton — ez a figyelmeztetés. Megszenségteleníti ezt a folyamatot az, aki a visszavonás és osztálygyűlölet magvait hinti vele kapcsolatban és visszaél a magyar föld helyes elosztásának magasztos gondolatával, aki nem úgy veszi át a földet, mint a nemzet szolgája. Gondom lesz rá, hogy a nép és a föld kapcsolatának elmélyí-

tése a nemzeti feladat a lelki méltóságának jegyében történjék, Nem túrném például azt, — bár csak egy-két esetet hallottam, de talán mégsem árt a figyelmeztetés, — hogy valaki földjét éppenséggel ott adja el, ahol arra a nemzetnek különösen szüksége van, vagy ahol azt, mint a nemzet öre bírja, csak azért, hogy máshol jobb, több vagy pláne ingyen földhöz jusson. Az ilyen ember nem érdemel földet és erre gondom lesz.

Azt hiszem, hogy az előterjesztés előtt álló törvényjavaslat jelentős lépés lesz abban az irányban, amelyben haladnunk kell és jelen körülményeink mérlegelésével mindazt tartalmazza, ami megtehető. Elvégre a törvényjavaslat még a törvényhozás bírálatának tárgya lesz.

Nem lehet a dolgokat kaptafára húzni.

Azonban régen hirdetem azt, hogy egyetlen törvényjavaslatunk, sőt a legtöbb más államnak hasonló törvényjavaslatai sem törődtek azzal, hogy még egy kis ország területén belül is milyen változók a körülmények, a természeti és kapcsukon a gazdasági adottságok, az éghajlat, a talaj, — amelyet részben maga az éghajlat formál — a domborzat, a vízviszonyok, az emberi élet formái és a településadta helyzet is. Szóval keveset törődött eddig nemcsak a törvényhozó, — és mint mondtam, itt nemcsak Magyarországot értem — hanem a tudományos irodalom sem azzal, hogy még kis államban sem lehet a dolgokat kaptafára húzni.

Én hiába kerestem nálunk a földbirtokkérdéssel foglalkozók könyveiben, röpirataiban, parlamenti beszédeiben, emlékirataiban a részletező és ezen alapvető viszonyokat tekintetbe vevő szemléletet. Nem találtam mást általánosításoknál, országos átlag- és arányszámoknál és ezekből vont természetesen következtetéseképp valóban igazán életvaló és életrevaló következtetéseket. A tudományos irodalomban legújabbán látok halvány tapogatózást az általam javalt irányban. De például még egy legújabb német munka is, amely a kezemben volt, túlságosan egyoldalúan, egy-egy körülményt, — mint ez a munka a talajkülönbséget — veszi egyedül tekintetbe és egy kritérium alapján rajzol óriási nagy térképet. Pedig, hogy a meghatározások ilyen dolgokban milyen nehezek, azt én egyszer négyévi munkával próbáltam meg, utánamcsinálhatja mindenki, ha kedve van hozzá. Annak a meghatározásáról volt szó, hogy mi a „belterjes” és mi a „kületerjes”. Fogalmak, amelyekkel a publicisztikában és a tudományos könyvekben könnyedén dobálódznak az emberek. Mennyi egészen heterogén, számtani képletekbe nem foglalható elemet, tényezőt kell, finom szintetikus megérzéssel összevetni és egy közös meghatá-

rozás céljára felhasználni, míg az ember ebben a kérdésben is közel helyes meghatározáshoz juthat.

Ennek a folyamatnak során is, amelyet adminisztratív névvel röviden földbirtokreformnak szoktunk nevezni, egyszer végre meg kell vizsgálnunk azt, hogy mik a különbségek a tájak között és meg kell vizsgálnunk itt Magyarországon, hogy mi a különbség Vas és Szolnok, vagy Sopron és a Nyírség között, sőt sokszor egészen közel egymás mellett fekvő megyék és tájak, mint Somogy és Baranya között, sokszor két egymás mellett fekvő község, sokszor egy hosszan elnyúló határú község síkságai és domborzati része között is. Ez a tanulmány éppannyira gazdasági, mint társadalmi. Csak e két fogalomkör és kutatási kör munkásainak közösségéből — akit a feladattal meg kell bízunk — származhatik világos kép és ennek nyomán bölcs megoldás.

A bizonytalanság a korban gyökerezik.

Elődöm és mindkettőnk kabinetjének földművelésügyi minisztere ezt a nézetemet honorálta és a törvényjavaslatba fel is akartak venni egy ilyen felhatalmazást, sőt utasítást a kormányzat részére. Sokan megijedtek attól, hogy két-három évre szóló ilyen utasítás vagy felhatalmazás — Őszintén megmondom, én nem hiszem, hogy két év alatt meg lehessen ilyen csinálni — újabb bizonytalanságot jelent. Nem hiszem. Ellenkezőleg, azt hiszem, hogy a bizonytalanság egészen másutt van. A bizonytalanság már eleve benne van magában a folyamatban, magában a korban, amelyben élünk, magában ennek a kornak kedélyhangulatában, magában ennek a kornak lelki és gazdasági átalakulásában és ennek kapcsán abban a folyamatban, amely itt lefoly. Mert ki biztos afelől, hogy ezután a földreform után nem jön egy másik? Ne méltóztassanak ezt pártszempontból megítélni. Én teljesen pártszempontok nélkül, sine ira et studio ítélem meg a kérdést és csak azt konstátálom, hogy sok helyen voltak egymásra következő földreformok. Nem mondom azt, hogy ez jó és helyes, mert ez a folytonos újra felkavarás nem segít, sem gazdaságilag, sem társadalmilag. Az is bizonyos azonban, hogy szervi bajt még soha sem gyógyítottak a nyomán keletkezett láznak aszpirinnel való elnyomásával és szerves folyamatot sem lehet törvénnyel megállítani. Csak józan organizatorikus cselekvéssel lehet helyesen alkalmazkodni az organikus folyamatokhoz, amelyek megvannak, folynak és fél nem tartóztathatók.

Hogy benne lesz-e egy ilyen felhatalmazás, vagy utasítás a törvényben, vagy nem, az mindegy, de én mindenesetre bejelentem, hogy ezt a tanulmányt meg fogjuk csinálni, mert

meg kell csinálnunk, utasítás nélkül is. Tudom, hogy ennek mik a veszedelmei, tudom, hogy ha nem húzzuk a dolgokat kaptafára, s ha tájanként és kisebb területenként mást és mást javasolunk, vagy teszünk, akkor jönnek a kedvezéssel való vádak és egyebek. De én a magam részéről soha sem fogok a politikai vádaskodásoknak és pletykáknak nemzeti érdekeket feláldozni. Ismétlem, hogy ez nem jelent bizonytalanságot, — ellenkezőleg — az én nézetem szerint alaposabbá és lelkiismeretesebbé teendi a végrehajtást, és hiszem, hogy hosszabb időre nagyobb biztonságot fog teremteni. Másrészt hangsúlyozni akarom, hogy nem is jelent elodázást, mert a jelen törvényszabta munka ez alatt az idő alatt is folyni fog, csak mire nehezebbé fognak válni a részletkérdések, világosabban fogunk látni.

Ennyit akartam mondani erről a két törvényjavaslatról, amelyek a legközelebbi parlamenti tárgyalásunk anyagául fognak szolgálni és különben is a közérdeklődés előterében állanak. Éppen ezért talán nem volt hiábavaló, hogy egyet-mást elmondtam arról is, hogyan szoktam gondolkozni.

Ezeken a törvényjavaslatokon kívül a kormány programja egyebekben is általában azonos az előző kormány Programjával. Az út ugyanaz marad, amelyet a győri Program és Imrédy Bélának kilenc hónappal ezelőtt e helyen elhangzott programbeszéde kitűzött, ezen az úton haladunk a kor és a helyzet szükségletei szerint.

Töretlen külpolitika.

Így haladunk tovább belpolitikailag és maradunk a legteljesebb mértékben azonos vonalon külpolitikailag is. A magyar külpolitika ereje mindig a kontinuitásban rejlő megbízhatóság volt. Csak ebből fakadhat általános bizalom külpolitikánk iránt. Csak ennek az előfeltételnek teljesítése keltheti a magyar közvéleményben a biztonság érzetét, ez szolgálhat állandó útmutatásul arra, hogy milyen irányban haladunk és melyek külpolitikai célkitűzéseink, a külföld előtt pedig kézzelfoghatóig bizonyítja, hogy óvatos céltudatossággal, egyenes vonalon, korrektül vezetjük az ország külpolitikáját.

A magyar külpolitika legfőbb célkitűzése a nemzet életfolyamának biztosítása és jogos követeléseinek megvalósítása békés eszközökkel. A béke fenntartásához és evolúció útján megvalósítandó kiépítéséhez mindig ragaszkodtunk és továbbra is ragaszkodunk. Ebben a törekvésünkben elsősorban a berlin-római tengely államaira támaszkodunk, hiszen ez a tengely alkotja az európai béke egyik oszlopát. A két nagyhatalom megrendíthetetlenül szilárd összefogása, azt hiszem, lehetet-

lenné teszi, hogy váratlan meglepetések ériék az európai államokat.

Közismert, hogy Magyarország már hosszú évek óta tart fenn őszinte baráti viszonyt Németországgal és Olaszországgal. Az antikomintern paktumhoz való legutóbb bekövetkezett csatlakozásunkkal is részben azt óhajtottuk bizonyítani, hogy egyetértünk a tengelyhatalmak békés célkitűzéseivel és hogy azoknak ilyen irányú erőfeszítéseiben teljes szolidaritással résztveszünk. A tengelyhez fűződő, nehéz időkben is hűségesen megőrzött kapcsolataink csak nemrégiben hozták meg azokat az eredményeket, amelyekkel Hitler kancellár és Mussolini kormányfő örökre beírták nevüket a magyar történelembe.

Lengyelországhoz fűződő barátságunk olyan politikai realitás, amely semmiféle indokolásra nem szorul és egyik alapvető eleme a magyar külpolitika elgondolásainak.

Viszonyunk szomszédainkkal.

Békés célkitűzéseinkből logikusan következik magatartásunk szomszédainkkal, Jugoszláviával, Romániával és Csehszlovákiával szemben.

Örömmel vettük tudomásul az új jugoszláv miniszterelnök és a kultuszminiszter nyilatkozatát, hogy a jugoszláv külpolitika a régi marad és meg vagyunk győződve arról, hogy amint az új jugoszláv kormánynak erre alkalma lesz, ezt tettekkel is igazolni fogja. Ebben az esetben ki fog alakulni az a jó szomszédi viszony, amely úgy Magyarország, mint Jugoszlávia érdekeinek megfelel.

Megelégedéssel olvastuk a román külügyminiszter úrnak kijelentéseit is és reméljük, hogy Románia új kisebbségi politikája, amelyet most megindított, gyors ütemben fog igyekezni megvalósítani azokat az ígéreteket, amelyeket az előző román kormányok már sokszor tettek a magyar kisebbségnek. Ez biztosíthatná a két állam részére a normális szomszédi viszony kifejlődését.

Bizonyos megértést kezdünk észlelni Cseh-Szlovákiában is Magyarország türelmes és békés politikájával szemben. Talán a bécsi döntőbírósi ítélet rendelkezéseinek az életrevaló teljes és észszerű, minél hamarabb történő átültetése lehetővé fogja tenni tűrhető kapcsolatok kiépítését a két állam között.

Mint ismeretes, másfél éven keresztül tárgyalásokat folytatott a magyar kormány Bukarestben, Sinajában, Genfben, Belgrádban és Bledben abból a célból, hogy a dunai államok között egy jobb atmoszféra alakulhasson ki. Ezek a tárgyalások befejeződtek a világ új politikai napirendjéről

lekerültek s ezzel a München előtti Közép-Európa agy korszaka lezárult. Azt hiszem, ha a történelem ezeket a beszélgetéseket és az azoknak tényleges eredményét egykor az archívumokból kiveszi, meg fogja állapítani, hogy az 1937-38. évi erőfeszítések, amelyek a dunai államok közötti viszony szabályozására irányultak, nem voltak hiábavalóik. Korántsem akarom azt mondani, mintha a közvetlen tárgyalások korszaka ezzel végetért volna.

Cseh-Szlovákiával ma is folynak a bécsi döntőbírószági határozatból folyó fontos, közvetlen tárgyalások és minden félreértés elkerülésére megállapíthatom, hogy a magyar kormány bármikor kész más államokkal is közvetlen tárgyalásokba bocsátkozni abból a célból, hogy az ország viszonyát egyes szomszéd államokkal tovább javítsa és minél szilárdabban megalapozza. Ebből természetesen folyik az a készsége, hogy olyan beszélgetésekbe kezdjen, amelyeknek eredményeként kiküszöbölhetőek volnának azok a nehézségek, amelyek a baráti kapcsolatok kialakulásának útjában! állanak, gondolok itt elsősorban a rendkívül nagy horderejű kisebbségi kérdés rendezésére. Minden állam természetesen maga fogja legjobban megítélhetni, mikor találja erre az időpontot érettnek, nehogy az elhamarkodott és esetleg kudarcba fulladó kezdeményezés több kárt, mint hasznot okozzon.

Kapcsolataink a nyugati hatalmakkal.

Őszintén óhajtjuk, hogy kulturális és gazdasági kapcsolataink a nyugati nagyhatalmakkal tovább fejlődjenek. Ez a felfogásunk nemcsak abból a rokonszenvből fakad, amellyel új elgondolásokkal dolgozó, megértő békepolitikájuk iránt viseltetik a magyar nemzet, hanem abból a körülményből is, hogy az egész világon megnyilvánul az a törekvés, hogy az összes európai nemzetek minél gyorsabban' és minél tartósabb módon találjanak egymásra.

A német birodalmi kancellár január 30-án tartott nagy beszéde és ennek európai visszhangja bizonyítja, hogy a világpolitika legmértvadászó tényezői nemcsak beszélnek a békéről, hanem eltökélt akarattal mindent meg is tesznek fenntartása érdekében. A magyar külpolitika erejéhez mért óvatossággal és megfontoltsággal lépést tart az európai fejlődés minden ütemével, megérti és megbecsüli az új eszméket. Tiszteletben tartjuk az egyes nagy és kis államok jogait és világnézetét, de ezzel szemben megkívánjuk, hogy az ezeréves magyar felfogást a nemzeti élet formájáról és berendezéséről, amely senkit sem bánt, amelybe a legmodernebb felfogások és elveik is beleférnek, minden oldalon éppúgy tiszteletben tartsák. Minthogy e tekintetben eddig nehézségeket semmi-

féle irányból sem tapasztaltunk, minthogy húsz év óta követett békés, de határozott külpolitikánkat a történelem igazolta, megalégedéssel állapítjuk meg, hogy Magyarország külpolitikája helyesen kiegyensúlyozott, szilárd, ma már tradíciókra visszatekintő alapokon nyugszik, eizért eltökélt szándékunk azt a próbált vágányokon továbbvezetni.

Honvédelmünk kifejlesztése.

Belpolitikai kérdéseink közül elsőnek, mint természetes is, a honvédelmi kérdésekkel foglalkozom. Úgy hiszem azonban, mellőzhetem azt, hogy azokat részletezzem, hiszen alig pár hét előtt zárult le az a vita, amelyben a törvényhozás mindkét Háza behatóan megvitatta a honvédelem minden kérdését. Mivel azonban mint miniszternek, nem volt alkalmam e vitában résztvenni, különösen is szeretném hangsúlyozni azt, hogy katonai erőink gyarapítását a legelsőrendű feladatnak tartom. Az a vita különben, amely a törvényhozás mindkét Házában lefolyt, bizonyítéka annak, hogy a nemzet minden rétege nemcsak tudatában van a honvédelem fontosságának, hanem hajlandó is a honvédelem érdekében a szükséges áldozatokat meghozni. Ezek az áldozatok nem lesznek kicsinyek, aminthogy nem is voltak azok. örülök a nemzet áldozatkészségének és remélem, hogy a honvédelemmel kapcsolatban a jövőben sem lesznek e tekintetben nehézségeink. Természetes, hogy a kormány a honvédelmi érdekek kielégítésére különös gondot fog fordítani.

Ezen a téren két feladat áll előttünk. Az egyik a honvédelmi törvénynek minél gyorsabb végrehajtása, a másik honvédségünk kiépítésének és korszerű felszerelésének befejezése, illetőleg továbbfejlesztése. Mindkét feladat teljesítése halaszthatatlanul sürgős, azért, hogy minél előbb abba a helyzetbe juthassunk, hogy érdekeinket minden körülmények között megvédhessük. Amint már mondtam, mindkét feladat tekintetében áldozatokat kell hoznunk, amint arra a honvédelmi miniszter úr a honvédelmi törvényjavaslat tárgyalása során már rámutatott. Kénytelenek leszünk talán más szükségletek kielégítését, — amelyek szintén honvédelmiiek, csak nem ugyanebben az értelemben és amelyek szintén a nemzet céljait, a nemzet előrejutását szolgálják, — ideig-óráig háttérbe szorítani, de azt hiszem, hogy ma minden nélkülözhető fillérünket honvédelmi célra kell fordítanunk és nem kétlem, hogy a nemzet ezt is megérti.

Különös gondot kívánunk fordítani a repülés kifejlesztésére is. Ezzel a kérdéssel magam is foglalkoztam, hiszen a siklórepülést annakidején résziben az én közreműködésemmel kezdték el a magyar és lengyel cserkészek. A kormány a re-

pülőképzést elsőrendű feladatának tartja és a Horthy Miklós Nemzeti Repülő-alapról szóló törvényjavaslatot pedig minél előbb a Ház elé fogjuk terjeszteni.

Pénzügyi politikánk céljai.

Pénzügyi téren a kormány főtörekvése pénzünk vásárlóerejének változatlan fenntartása lesz. A kormány folytatni kívánja ezen a téren a megelőző kormány óvatos és körültekintő politikáját, amely lehetővé tette, hogy a múlt év második felének rendkívüli eseményei ellenére iaa árszínvonal teljes stabilitást mutatott. A bankjegyforgalom számszerű emelkedése három tényezőnek tulajdonítható. Az egyik az ország területi megnagyobbodása és az idegen pénz átváltása, a másik a kormány beruházó tevékenysége, valamint a jó áron értékesülő múlt évi nagy termés, a harmadik tényezőként pedig arra a körülményre lehetne rámutatni, hogy az őszi hónapok eseményei a takarékbetétek bizonyos fokú elvonására vezettek. Még mindig sok a teaurált pénz, amelyet nyilván nem lehet forgalomban lévőnek tekinteni. Ebben a vonatkozásban említem meg, hogy az őszi hónapok váltópénzhiányát sikerült már kiküszöbölni. Az ötpengős bankjegyeket kivonjuk a forgalomból és legközelebb már forgalomba kerülnek az új ezüst ötpengősök.

A hitelpolitika terén az olcsó hitel előmozdítását tartjuk elsőrendű feladatunknak. Különös gondunk lesz — amint az kell, hogy legyen minden magyar kormánynak — a mezőgazdasági hitel kérdésének előbbrevitele. Ez a törekvés egyes részletakciókon túlmenőleg, mint amilyenek a hízalási hitel, a zöldhitel és más akciók, a mezőgazdaság általános hitelellátására és ennek körében a közép- és hosszúlejáratú hitelek kérdésének megoldására is ki fog terjedni.

Ez a törekvés szükségessé teszi a gazdavédelmi rendelkezések fokozatos; likvidálását is, a védettség rendszerének bizonyos visszafejlesztését, mindez azonban természetesen nem történhetik egyszerre, hanem csak fokozatosan. A gazdavédelmi rendelkezések visszafejlesztése mellett gondoskodni kívánunk arról, hogy a Felvidék gazdaadósait hasonló védelemiben részesítsük, mint amilyenben az ország többi részeinek a gazdaadósai is részesülnek. Ha már itt a Felvidék kérdéseit érintem, nagy gondot fordítunk a Felvidék hitelintézeteinek az ország gazdasági vérkeringésébe való minél előbbi és minél zökkenésmentesebb bekapcsolására. Ez nem csak az intézeteknek, de a hitelezőknek és az adósoknak is érdeke. Állandó figyelemmel kísérjük a biztosítás ügyét is és annak fejlesztését.

Egyik legsürgősebb feladatunknak tekintjük a jövő évi búzatermes értékesítési rendszerének olyan megállapítását, amely az ennek a célnak a szolgálatába állítható anyagi eszközök segítségével a gazdaérdekek kellő biztosítását szolgálja.

Az államháztartás alkotmányos továbbvitelének biztosítása érdekében — ezt be kell, hogy jelentsem — előreláthatólag kénytelen lesz majd a kormány indeinnitási felhatalmazást kérni a törvényhozástól, mert a visszacsatolt felvidéki területekkel kapcsolatos kérdések rendezése az 1939-40. évi költségvetési előirányzat munkálatait nagymértékben késleltette. Én, aki a kultuszköltségvetésnek a felét átdolgoztam, magam tapasztaltam, hogy milyen nehéz az egyeztetés és milyen nehéz sokszor magának a Felvidéken szükséges anyagi eszközöknek a megtalálása.

Ezeknek a munkálatoknak a során természetesen komolyan és szigorúan mérlegelni fogjuk a szükségletek sorrendjét.

A milliárdos beruházási program végrehajtása a megállapított keretek között folyamatban van, de a közelmúlt eseményei — azt hiszem, azt mindenki tudja — szükségessé tették, hogy annak egyes részei a megállapítottnál gyorsabb ütemben hajtassanak végre. A beruházások ütemének ez a gyorsítása a törvényben megállapított felhatalmazás alapján végrehajtható hitelműveletek segítségével történik.

Arányos adóztatás felé.

Az adóztatás terén változatlanul az arányos adóztatás megvalósítására törekszünk. A pénzügyminiszter úr rövid időn belül beterjeszti a társulati adóról szóló törvény javaslatát és külön javaslatot fog előterjeszteni a többi egyenes adókra vonatkozólag, amely javaslat rendelkezései szerint a szociális szempontok érvényesítésével az egyenesadók terhének elsősorban; a kisemberek érdekeit szolgáló arányosítását és egyúttal az eljárás egyszerűsítését is célozzák. A közterhek arányosítása érdekében behatóan foglalkozik a kormány a helyhatósági adóztatás kérdésével is. Ugyancsak be fogja terjeszteni a pénzügyminiszter úr az illetékekről szóló törvényjavaslatát is.

A köztisztviselői kar megsegítése.

A magyar köztisztviselői kar megsegítése nemcsak a pénzügyminiszter úr gondja, hanem mindnyájunké, akik a tisztviselői karral együtt dolgozunk. Nekünk mindnyájunknak egyformán gondunk, hogy ennek a tisztviselői karnak nehéz időkben kipróbált hűségét és áldozatkészségét értékelve, a

tisztviselői karon segítsünk, anyagi helyzetén javítsunk. Mi nem tekintjük, — de azt hiszem, itt a törvényhozásban, sem azon kívül, nem akad komolyan gondolkozó ember, aki ezt a kérdést elintézettnak tartaná. Természetesen az államháztartás lehetőségeihez képest, de igyekezni fogunk tovább haladni ezen az úton. Elsősorban természetesen a fizetések megjavítására gondolok és arra a végső célra, hogy visszatérhessünk az 1931-es fizetésekre, természetesen ugyancsak az államháztartás lehetőségeinek a keretén belül. De ezenkívül egyéb kisebb intézkedésekkel is próbálunk a tisztviselői kar helyzetén segíteni. Befejezzük a tisztviselői kórházat, átadjuk rendeltetésének a galyatetői üdülőtelepet, a vármegyei, városi és községi alkalmazottakat és a nem állami tanszemélyzetet pedig az Otbá.-ba kapcsoljuk be. Azt hiszem, már erről is méltóztatnak tudomással bírni, mert már volt szó erről. Kultuszminiszter koromban a tanszem mélyzetre nézve ezt magam is jeleztem már hónapokkal ez előtt, s az idevonatkozó intézkedések a jövő hó végéig befejezést is nyerne.

Szociálpolitikai törekvéseink.

A belügyi tárca terén a szociálpolitika az, amely törekvéseinkben előtérben áll, természetesen ez is az államháztartás lehetőségeinek a keretén belül. A szociális igazgatás szervezetének további fejlesztésével foglalkozik a belügyminiszter úr, akinek az igazságügyminiszterrel együtt feladata a széles néprétegek gazdasági és kulturális életszínvonalának emelését célzó különböző szociális intézkedésekhez az anyagi erőforrások biztosítása is. Erre vonatkozólag kidolgozás alatt áll egy javaslat, amelynek lényege az örökösödés és az ajándékozás erősebb megterhelése. Az ekként előálló bevételek a költségvetésből kiemeltetnének és külön kezeltetnének. Mint-hogy azonban úgylis nagyon hosszúra nyúlik már a beszédem, erről majd vakkor beszélünk, amikor majd előterjesztjük a törvényjavaslatot; én ma inkább csak jelezni akarom az egyes kérdéseket.

Különösen foglalkozunk a gyermekvédelemmel, amelyhez engem is és a belügyi tárcát is bizonyos régi emlékek fűznek, hiszen atyám volt talán az első belügyminiszter, aki előterjesztette az erre vonatkozó javaslatokat.

Az egészségügyi szolgálat terén a tuberkulózis és a nemi betegségek elleni védekezés intézményes biztosításával foglalkozik a belügyminiszter úr. Az erre vonatkozó törvényjavaslat (készen) van. Az igazságügyminiszter úrral együtt foglalkozik a belügyminiszter úr a házasság előtti kötelező orvosi vizsgálat, helyesebben inkább orvosi tanácsadás eléggé

kényes problémájával. Foglalkozik a belügyminiszter úr a gyógyszerésztörvénnyel és a gyógyszerész kamarával, — a törvényjavaslat különben készen is van — továbbá a közegészségügyi szolgálat további kiépítésével. Azt hiszem, a Zöldkereszt-mozgalmat mindnyájan, akik ismerjük, jónak, üdvösnek és jól működőnek mondhatjuk.

A társadalombiztosítás igazgatását is racionalizálni kell.

Az állampolgársági törvénynek fokozott nemzetvédelmi szempontból való reformja is szükséges. Ez a törvényjavaslat is készen van.

A közigazgatás decentralizációja.

A közigazgatás terén a túlzott centralizációnak és ezzel kapcsolatban a minisztérium ügyintéző hatáskörének bizonyos visszafejlesztésével foglalkozik a belügyminiszter úr. Nekem magamnak azzal a decentralizációval, amelyet a tanügyi közigazgatás terén elődöm és utódom bevezetett, jó tapasztalataim voltak, csak szeretném — és ezt itt is hangsúlyozom és még sokszor fogom hangsúlyozni — a közvetlenségnek még nagyobb fokát bevezetni, mert nem azért decentralizálunk, hogy hat helyen írjanak aktákat egy helyett, hanem azért, hogy az intézkedő emberek közel legyenek a helyi viszonyokhoz. Az egyéni felelősséget is szeretné a belügyminiszter úr erősebben hangsúlyozni, kidomborítani, megkövetelni, és ez igazán nekem is teljes törekvésem. Azt hiszem, erről már beszéltem is másutt, mint felsőházi tag is. Az új gyámügyi törvényjavaslat is készen van. A tanyai közigazgatás kérdésének rendezésével is foglalkozik a belügyminiszter úr. Az anyakönyvi törvény reformja is készen van.

Az igazságügyi tárca feladatai.

Ezek között a kérdések között, amelyeket a belügyi tárca köréből ismertettem, sok kapcsolatban van az igazságügyi tárcának munkásságával. Az igazságügyi tárca körében készen van az országgyűlési képviselők összeférhetetlenségére vonatkozó törvényjavaslat. Majd méltóztassék meghallgatni, amit nem mint a törvényjavaslatok előterjesztője, hanem mint nevelő, erről a kérdéstről még mondani akarok.

Nem akarok ugyanis a rendszerességtől eltérni. Mint mondtam, az igazságügyi tárca körében! készen van az országgyűlési képviselők összeférhetlenségére vonatkozó törvényjavaslat, valamint a sajtójogra vonatkozó törvényjavaslat. Már itt is hangsúlyozom, hogy a sajtó nevelőeszköz, tehát a közvélemény tanítója és sokaknak egyedüli tankönyve.

Ugyancsak előrehaladott állapotban van a részvénytársaságok jogviszonyainak szabályozásáról szóló törvényjavaslat.

Tervezet készül a termelő, értékesítő és fogyasztási szövetkezetek központjai, a tagszövetkezetek, stb. jogviszonyainak rendezéséről. Benyújtásra kész törvénytervezet van a részletügyletek rendezéséről és az építőtakarékok szabályozásáról. Folyamatban van az anyagi büntetőjogszabályoknak és a bűnvádi eljárásra vonatkozó jogszabályoknak felülvizsgálása is. Külön törvényjavaslatba foglalandó munkálatok készültek már a fizetési eszközökkel elkövetett visszaélések hatályosabb büntetőjogi megtorlásáról, a családi állást érintő büntetendő cselekményekről és a rehabilitációról, a polgári peres és perenkívüli eljárás egyszerűsítéséről, stb.

Termelésünk fokozása minden téren kívánatos.

A kereskedelmi, közlekedési és iparügyek terén az első és legfőbb követelmény, mintegy vezérfonal a termelés fokozása. A nyersanyagok felkutatására irányuló munkálatok, — amelyek a nyersolajkincsnek feltárása tekintetében máris jelentős eredményre vezettek, különösen az ország déli részén — tovább folynak.

Ezzel kapcsolatban jelentős feladatunk az energiagazdálkodásnak és az elektrifikálásának gyorsabb ütemben való fejlesztése.

A mezőgazdasági és ipari termelés fokozását a hazai felvevőpiac fogyasztóképeségének növelésével és a külföldi értékesítési lehetőségek (biztosításával igyekezünk lehetővé tenni. Ipari termelésünk — amely ma már a nemzeti jövedelmünknek felét, kivitelünknek pedig egyharmadát teszi — további fejlesztéséről kell gondoskodnunk. Különösen áll ez olyan iparágakra, amelyek hazai nyersanyagokat dolgoznak fel, valamint azokra, amelyek az importált nyersanyagot, annak értékét sokszorososan meghaladó értékű készáruvá dolgozzák fel.

A nagyipari termelés mellett természetesen a kisipari termelésre is gondunk lesz. Elég kisiparossal állok szoros kapcsolatban is — mondhatnám, egyesekkel baráti kapcsolatban — ahhoz, hogy tudjam azt, hogy a kisiparos mennyire a vidéki élet gerincéhez tartozik. Elvégre én is falusi ember voltam, ha most csak 15 holdam van is.

Mindezeket a feladatokat az állami beavatkozás mai korában csak tökéletes szervezéseink keresztül oldhatjuk meg s ezért már az előző kormány is felvette programjába a kereskedelemnek, a nagyiparnak és a kézműiparnak külön-külön kamarában és a kamarákon belül, valószínűleg kúriákban történő megszervezését.

Közlekedési politikánk.

A közlekedésügyi politikában a kereskedelemügyi miniszter úr a motorizálás fejlesztését kívánja szorgalmazni. Elsősorban útépitéseket akarunk megvalósítani és a közlekedésben minél nagyobb részt kívánunk biztosítani az országút számára. Azt hiszem, a tanyavilág problémájának megoldására különben is ez az egyedüli út, amennyire én a tanyavilágot ismerem és gondolom, hogy t. képviselőtársaim közül azok, akik talán nálamnál jobban ismerik a kérdést, ugyanezt fogják mondani. A vasutaknál eszközrendező beruházások keretében különösen a gyorsjáratú motorkocsi-közlekedést akarjuk fejleszteni.

A repülést már inkább katonai vonatkozásban említettem, ide az utasforgalmi repülésre is nagy súlyt helyezünk és e tekintetben új nemzetközi vonalak fognak az év folyamán légi hálózatunkba bekapcsolatni.

A tavasz folyamán megkezdjük az óbudai és az egyik csallóközi híd építését.

A szociális intézkedések terén a közelmúltban szavaztatott meg a családi munkabértörvény. Gondolkozunk a szabadidő-intézmény viszonyainknak és gazdasági erőnknek megfelelő bevezetéséről és kívánatosnak látjuk, hogy azok a szociális előnyök, amelyeket ezek az intézkedések, például a szabadidő-intézmény, nyújtanak, ne csak az ipari munkásságra vonatkozzanak, hanem ezek körén is túlterjedjenek és vonatkozzanak elsősorban például a tisztviselőkre is.

A falusi lakosság otthonhoz juttatása.

A földművelésügyi problémák terén a földreformon kívül, amelyről már beszéltem, a földművelésügyi miniszter úr első helyre helyezi a falusi lakosságnak házhelyhez és családi otthonhoz való juttatását. Itt elsősorban különös gondot kell fordítani a nagycsaládú gazdasági munkavállalókra és a törpebirtokosokra és ezeket családi tűzhelyhez kell juttatni. A tervezet bekapcsolja ebbe a tevékenységbe a törvényhatóságokat, a községeket, a közérdekű egyesületet. Remélem, hogy a társadalom is fel fogja ismerni ennek a kérdésnek a jelentőségét. Természetesen nem kell mondanom külön, hogy az egészségügyi követelményekre különös gondunk lesz.

Kiterjed a javaslat a házhelyjuttatásra is, mert a telepítési törvény rendelkezései nem mutatkoznak elegendőknek a szociális és népesedési kívánalmak kielégítésére. Végre közérdekű intézmények épületeinek létesítésére alkalmas telkeket is igyekezni fogunk beszerezni, a falu kulturális és gazdasági fejlesztése szempontjából.

De nagy fontossága van a gazdasági cselédlakásokról és munkáslakóházakról szóló törvénytervezetnek is. Sok törvénytünk nem nyert végrehajtást, vagy legalább is kellő végrehajtást. Ez jó öreg szokás. Köztük van az 1907 .XLV. törvény-cikk is és itt már igazán erős kézzel és komolyan kell a dolgokba belenyúlnunk. Nem állítom, hogy éppen a magam portáján — mint a vallásalap minisztere — a legkielégítőbb viszonyokat találtam volna. A tervezet biztosítani fogja, hogy a gazdasági munkavállalók olyan lakásokban élhessenek, ahol a társadalomnak testben-lélekben minél hasznosabb tagjait nevelhessék fel tisztaságban, rendben és valódi családi otthonban. Minden ötödik cselédlakást két szobával kívánjuk építeni. Ezekre a részletekre azonban az idő rövideje miatt nem fogok kitérni.

A mezőgazdasági munkabérek.

Törvényjavaslat készül a mezőgazdaságban a legkisebb munkabérek megállapításáról és a gazdasági felügyelői szolgálatról. Fontos javaslatnak tartom a földbérlet szövetkezetekről szóló törvénytervezetet. A kishaszonbérleti törvényjavaslat végrehajtására, amely most kerül tárgyalás alá, a termelés folytonosságának és minőségi színvonalának biztosítása végett van szükségünk.

Egy új törvényjavaslat is készülöben van, ma még csak nagyvonalú elgondolásaiban, a mezőgazdaság fejlesztéséről. Az ország agrártermékeinek sikeres külföldi elhelyezését a folyton élesedő világversenyben csak úgy lehet elérni, ha a színvonal emelését biztosítjuk, másrészt a népszaporodás is csak úgy vezethető le, ha jobb kihasználást teszünk lehetővé. A környező államok is tettek már minket megelőzve ilyen törvényhozási intézkedéseket. Nekünk is ki kell ezt dolgozni. Én magam még az ilyen térre is elkalandozó tudományos kutatásokban láttam, hogy mennyire megelőznek bennünket a külföldiek, ha mi nem végezzük el a magunk feladatát. Ezt a kérdést tehát a kormány határozott kézzel kívánja megragadni.

A közoktatásügyünk kérdései.

Ami a közoktatásügy kérdését illeti, itt az igazságügy-miniszter úrral együtt a jogi oktatás reformjának kérdése áll most munkálat alatt, amit azután követne más ágazatoknak, például az orvosi oktatásnak reformja is.

Az egyetemi kérdésekkel kapcsolatban bejelentem, hogy már magam a felvidéki területeknek visszacsatolása első per-

cétől kezdve foglalkoztam és a kultuszminiszter úr tovább foglalkozik Kassám egy kis műegyetemnek, illetőleg e műegyetem első, vegyészeti fakultásának megteremtésével. Ugyancsak a visszacsatolt területekre vonatkozik az, hogy Komáromban egy olyan, az olasz nyelvet művelő, az olasz kultúrát ismertető, azt a magyar ifjú lelkéhez közelebb hozó iskolának létesítését tervezzük a (bencésrenddel együtt, amilyen angol iskola Sárospatakom, amilyen francia iskola Gödöllőn és amilyen német iskola például Budapesten van.

Régi meggyőződéseim és magam, mint kultuszminiszter is számtalanszor fejtettem ki, — és a kultuszminiszter úr ebben a tekintetben osztozik nézetemben — hogy a nemzet érdekében, amelynek mögé kell helyezni mindenféle egyéni érdeket, a szellemi színvonal emelése és egyben a jó tanulók megterhelésének csökkentése céljából le kell mennünk a középiskolákban a 40-es osztálylétszámra. Hogy hogyan, mikor tudjuk ezt megcsinálni, még nem határoztuk meg, mert ez, mint minden dolog a végek végén: pénzbe kerül. És jár még egy dologgal: azzal, hogy ugyanakkor polgári iskolákat kell létesítenünk. Nem térek most rá a praktikum kérdéseire, mert akkor annyira bele találnék melegedni a kérdésbe, hogy egyedül maradnék itt szónokolva, de még lesz alkalmam rá.

Mindenesetre azonban most van tárgyalás alatt a kereskedelmi típusú középiskolának a kérdése és ezt a munkát folyamatosan adtam át utódomnak. Nagy súlyt kell helyeznünk arra, hogy műveltséget is adjon; ne mesteriskola legyen, de műveltséget is adó, mert nekünk nemcsak arra kell néznünk, hogy az egyes ember boldoguljon annak az anyagnak átformálásában, annak a tárgynak előállításában, amely a mesteriségéhez tartozik, hanem hogy a világversenyben is megálljuk a helyünket művelt kereskedőkkel és művelt iparosokkal.

A sport támogatása.

Foglalkozunk továbbá a Sportszarnok kérdésével. Az már megállapítást nyert, hogy egy-két sportnak az elhagyásával, amelyek közül csak a kerékpározást említem, lehetséges a 3 millióra kerülő Sportszarnokot a rendelkezésre álló pénzzel megcsinálni anélkül, hogy az állam ebben a tekintetben újabban megterheltesse, ami igazán lehetetlen lenne.

Kultuszminiszterségem alatt megpróbáltam egy szociális intézkedést tenni, amelyről eddig nem számoltam be a t. Háznak. Beállítottam egy tanárt, — cserkésztsíztársamat — hogy a sokgyermekes családok ügyeivel foglalkozzék. Nem lehet mindenkinek kérését teljesíteni, de sokszor lehet az érdekében más okos dolgot csinálni, ha az ember a kérelmező

problémáját nálánál több tapasztalattal vizsgálja meg. Utódom ezt a munkát folytatni fogja, de én szeretném ezt a feladatkört még jobban kifejleszteni.

Fölösleges, hogy különösen hangsúlyozzam az elit-nevelés kérdését, mert elégszer hangsúlyoztam ezt a törvényhozás mindkét Házában.

Talán nem szükséges, hogy a nemzetiségi iskolákról itt szóljak. Megjegyzem, jobban szeretem a „nemzetiségi” magyar szót, mint a nemzetközi fogalom meghatározást használni. Nemrégiben mondtam különben erről egy eléggé kimerítő beszédet. Magam is sokat foglalkoztam a nemzetiségek vagy mint nemzetközileg hívják — és ezt a szót is használom ezúttal — a kisebbségek kérdésével. Foglalkoztam, mint az emberföldrajz munkása, az ország határain belül és kívül, politikai, külföldi kiküldetésben Magyarország határain messze túl is a népek mivoltával, jellemével, különbségeikkel, az emberek és a földnek egymáshoz való viszonyával. Állítom, nincs az a kérdés sem az országon belül, sem az országot kívül, — és ez is közéjük tartozik — amelyet mindenütt és mindenben egyformán, egy kaptafára lehetne megoldani. A magyar alkotmány különben széles lehetőségeket ad arra, hogy ezeket a kérdéseket a magyar alkotmány és régi gondolkodásunk szellemében megoldjuk, fejlesszük, mindenkinek a megelégedésére s mindenkinek az érdekeit szem előtt tartva.

A visszacsatolt terület kérdései.

Végül ki kell tennem az országhoz az elmúlt hónapokban visszacsatolt északi területsáv kérdéseire. Méltóztassanak megbocsátani: én mint geográfus, ezt a területet nem nevezem Felvidéknek, mert csak egy kis része ez annak. Természetes, hogy a visszacsatolás ténye a legnagyobb örömet keltette a magyar nemzetben; nyilvánvaló az is, hogy a visszacsatolás ténye a törvényhozásra és a kormányzatra súlyos feladatokat ró. Gyakran hallottam azt a vádat, hogy a kormány a visszacsatolt Felvidéket corpus separatumnak nézte és úgy kezeli. Nyilvánvaló, hogy azon a területen, ahol két évtizedig más törvények kihatásai érvényesültek, s ahol egy fiatal generáció nevelkedett fel, amely — az ezt megelőző időkben — még meg sem született, vagy öntudatosan, már mint felnőtt meg sem élte azokat, ott az embereket is hozzá kell simítanunk, hozzá kell nevelnünk az ország egészének életrendjéhez. Hogy ez gyorsan fog menni, azt magyar voltuk biztosítja. Nem évtizedekről van szó, hisz nem idegen területet kapcsoltunk vissza, hanem a magunk ősi földjét és a magunk népét. Ez tehát világos. Világos az is, hogy azok az intézkedések, azok a jogsza-

bályok, azok a törvények, amelyek ott érvényben voltak, ott más életrendet teremtettek meg. Ennek az életrendnek gazdaságilag, társadalmilag, — azaz szociális vonatkozásokban, közgazdaságban és sok minden egyébben — részei, részelemei vannak, amelyeknek mindegyikében más-más volt ott a rend, amihez hozzászórtak és más itt. Ennek következtében egészen természetes, hogy amikor ez a terület az országhoz és részei a részekhez kapcsolódnak, ugyanakkor gondoskodnunk kellett az ott eddig uralkodott jogrendszernek és az eddig uralkodott életrendnek az átforgalmazásáról is. Világosan úgy kellett gondolkodnunk, hogy összefogjanak olyanok, akik tisztában vannak az ottani jogviszonyokkal s az életrenddel, abban éltek, abban nőttek fel, — akik ismerik annak a területnek a népességét, akik tudják, mi az, amiről az ottani lakosság gyorsabban szokhat le és amiről nehezebben szokik le. Volt tehát indoka annak, hogy itt egy külön szervet hoztunk létre, egy olyan miniszternek a vezetése alatt, aki egyben mindezeket a kérdéseket összefoglalóan is és helyi ismeretekkel rendelkezve, a minisztertanácsban képviseli, ismerteti, s ha kell, felvilágosítással is szolgálhat. Ez természetes dolog. Rengeteg kérdés van, amellyel ma a felvidéki miniszter úr mellé rendelt hivatal foglalkozik, természetesen összeköttetésben a szakminisztériumokkal s azoknak közegével. Ez a hivatal ugyanis részben ilyen egyénekből áll, részben pedig olyanokból, akik maguk is a Felvidékről jöttek.

Arra is gondunk volt, hogy azok, akik ebben az ország-részben éltek a kisebbségi sorsot, elsősorban részesülhessenek az ő vidékük, az ő kerületük, az ő szűkebb otthonuk sorsának intézésében. Természetes azonban, hogy mindez átmenet. Folyamatban van az átépítés, az összeépítés, amelynek, mihelyt lehet, oda kell vezetnie, hogy változatlanul és megkülönböztetés nélkül tartozzanak az ország egészének testébe.

Vannak dolgok, amelyeket még el is tanulhatunk tőlük a részletekben, s amelyeket az ország többi részére is alkalmazhatunk. Igen, például azok, úgy, hogy ennél a munkálatnál azok is tanulhatnak, akik csak a régi országot ismerik. Ez a munkálat folyik és amint már egy kis könyvben, amelyet a komáromi tárgyalások után a tisztviselők és katonatisztek részére kiadtak és amelynek előszavát magam írtam, megmondottam s most is megismétlem: a csonkaországbelinek szeretettel kell nyúlnia a Felvidékhez és tudnia kell, hogyha hozzányúl, milyen kézzel nyúljon ahhoz, de éppenúgy a Felvidéknek is éreznie kell mindenkor, hogy ő megkülönböztetés nélkül az ország egészének velünk egyforma része és tagja. Bár ez a munka már folyamatban van, később is tekintettel leszünk mindenkinek sajátos érdekeire. Tehát nemcsak globálisan, az általánosan használt szóval, a felvidékinek, hanem a kassainak, az ungvárinak, az

érsekújváriának éppenúgy, mint ahogyan másképpen kell, hogy gondját viseljük a soproninak, a kecskemétinek és a nyírséginek.

A nevemben ne ígérjen senki.

T. Ház! Ezekben voltam bátor előterjeszteni munkaprogrammunkat. Bejelentem a t. Háznak, hogy az elődöm által benyújtott törvényjavaslatokat és egyéb előterjesztéseket magamévá teszem, egyben kérem az interpellációk törlését.

Ez a munkaprogramra az országgyűlésnek szól. Munkaprogramm, amelynek előterjesztése kötelesség. Mert a parlament helyeselheti ezt a munkaprogrammot vagy nem, a törvényhozóknak elő kell készülniök annak tanulmányozására és bírálatára. Nem akar ez a munkaprogram egyetlen részben sem ígéret, különösen nem hangzatos ígéret lenni.

Ha pedig akadnának olyanok, akik úgy érzik, hogy ők, vagy érdekeik kimaradtak ennek az amúgyis eléggé hosszúra nyúlt beszédnek keretéből, ne tulajdonítsák azt érdektelennek, hanem legfeljebb a professzor feledékenységének. Ismeretesek vagyunk arról, hogy az esernyőnket el szoktuk hagyni. Úgy tartom, hogy jogos érdekét mindenkinek egyformán kell szolgálnom és eddigi hivatali helyeimen sem tettem különbséget ember és ember közt. Választóimnak is megmondottam Tokajban, hogy életemben soha sem ígértem, nem szoktam és nem is fogok. Még inkább kérem azt, hogy a nevemben ne ígérjen senki. Aki ugyanis így ígér, azt nem az én nevemben teszi. Választóim azt felelték, hogy megbecsültem őket azzal, amit mondtam, hogy nem ígértem, de igazat mondtam. Tudniillik elmondtam előttük a magunk — magyarok — hibáit. Meggyőződésem, hogy komoly magyar ember most is ezt fogja nekem felelni. Enélkül a meggyőződés és hit nélkül nem állottam volna ide. Ez annyit jelent, hogy én bízom a nemzet ősi erejében, amely nem pillanatokot hajszol, hanem a saját erejének csendes biztonságában él évszázadokat és fog még élni továbbra is.

Az álláshalmozások ellen.

Kérem, — és ma még csak kérem —, hogy szűnjenek meg a személyi hajszák, szóban és írásban, szűnjenek meg a szóban és írásban való piszkálódások ebben az országban minden oldalról. Nem célzok senkire, mert ha közvetlenül akarok valakinek valamit megmondani, akkor megmondom. Ismétlem, nem célzok senkire, de értse meg mindenki. Mondom, ma még csak kérem, de ha kell, követelni is fogom tudni. Ez is hozzátartozik

a közéleti tisztasághoz, nemcsak az, hogy másokra nézve törvényben kívánjuk a társadalmi életnek szabályozását. És ide kapcsolódik az összeférhetlenségi törvény nevelési kérdése. Nem zárkózom el az összeférhetlenségi törvény elől. Hiszem, hogy ez, mint átmeneti intézkedés, mai beteg társadalmunkban szükséges. Figyelmeztetek azonban arra, — és ezt méltóztassanak megszívlelni, — hogy ez nevelésgátló intézkedés. Áthárítása ez, mint sok minden más, a magunk társadalmi kötelezettségének az államra. Ha ugyanis a társadalom nem bélyegzi meg maga, akkor a társadalom beteg, és nincs a világnak az a törvénye, amely meggyógyítaná. Ha én valakit összeférhetetlennek tartok, tehát olyannak, aki kettő vagy több állás együttes viselésével úgy él vissza, hogy abból sajátos és az erkölcs törvényeivel össze nem egyeztethető haszmiat húz, akkor azt nem hívom meg a házamhoz, nem hozom javaslatba állásra, nem szavazok rá mint képviselőre, mint törvényhatósági bizottsági tagra, vagy egyébre s nem választom be az egyesületembe.

Az ilyen dolgokat tehát igazában csak a társadalom bélyegezheti meg. Amíg azonban idáig elérkezünk, amíg idáig felemelkedünk, addig összeférhetlenségi törvényre szükség lesz. Erre tehát rá kell nevelni társadalmunkat.

Méltányos bánásmódot a hivatalokban.

Éppen így azt is kérem, hogy a törvények végrehajtásában — ez a közigazgatásnak szól — különösen Igyunk emberségesek. Az álláshalmazási törvény például helyesen szabályoz dolgokat és akadályoz meg helytelen dolgokat ott, ahol vannak, de az elbánásnak egyéni és családi szempontból meg kell gondoltnak és méltányosnak kell lennie. Természetesen nem azt értem ez alatt, hogy jó régi szokás szerint törvényeket hozzunk, amelyeket azután nem hajtunk végre. Meg kell, hogy legyen a végrehajtóban az önálló felelősségérzet, hogy mindenki aszerint cselekedjék, amivel Istennek, az országnak és embertársainak tartozik. Egyáltalában több önállóságot, több fenntartás nélküli felelősségvállalást, több közvetlenséget, az emberekkel és kevesebb sablont szeretnék látni a hivatalokban!

Ez az a világ, amely felé mennünk kell, amely felé érzésem szerint — nálunk is, világszerte is a fiataloknak kifejlődő, az öregeknek tapasztalatokban átalakuló gondolkozását látva — ha nagyon lassan is, de megyünk. Ez az a világ, amelyben olyan emberek élnek, akiknek, mint mi cserkészek szoktuk mondani, kötelességük az, hogy szabadok legyenek és joguk az, hogy alárendeljék magukat. Mint vallásos ember, aki tudom, hogy ennek az országnak a népe is az és hiszem, hogy az is marad, nem hiszem, hogy utópia legyen ez a világ.

Szükségem is van rá ezen a helyen, hogy ezt higgyem, mert ebben a sarkaiból kibillentett világban mindnyájunknak szükségünk van „a hitre. De többre is szükség van: szükséges, hogy az egész társadalom arra törekedjék, hogy ezt elérjük az egyéneknél és szükség van arra is, hogy ezt már ma úgy tegyünk és magunkban megvalósítsuk.

Kérem a t. Házat, hogy azzal az elnézéssel és jóakarattal méltóztassék nézni az én munkásságomat, amely szükséges egy ember munkájának elbírálásához, aki sok nehéz feladatot intéz. Nem magamért kérem ezt, hiszen mindenki tudja, hogy nem vágytam ide és kötelességből maradok ezen a helyen, hanem azért, mert mindnyájunknak össze kell fognunk e Házban és azon kívül is, kinek-kinek a maga módján s kinek-kinek a maga munkahelyén, hogy minél nyugodtabb atmoszférában oldjuk meg azokat a nehéz problémákat, amelyek előttünk állnak és erősítsük meg a nemzetet ezekben a világ felett járó nehéz időkben.

Ezektől a gondolatoktól áthatva álltam ide s kérem a t. Ház jóakarátát.

(Ennek a beszédnek megfelelő gondolatmenetét a szónok az Országgyűlés Felsőházában is előadta.)

Új és megsokasodott feladatok

(Elhangzott a MOVE 1939 március 22-iki serlegvacsoráján.)

Mivel serlegemelő kedves barátom engem is aposztrofált — érdemtelenül hosszasan — legyen szabad elsősorban nekem válaszolnom s valahogy hidat építenem a felköszöntő és a felköszöntöttek között. Azért is, mert hiszen jómagam is trianoni határon túli magyar vagyok és talán sokban éppen úgy azok közé tartozom, akik ugyanúgy érezték és érzik még ma is a kisebbségi sorsot és ugyanolyan tanulságokon mentek át, mint felvidéki testvéreink.

Amikor közöttetek felszólalok, régi emlékek újulnak fel bennem abból az időből, amikor először léptük át ennek a háznak a küszöbét, ahol a MOVE örökre megmaradt s terebélyesedve azzá erősödött, ami ma az országban.

A közelmúlt napokban, amikor az utolsó hétnek minden mozzanatát közelről figyelemmel kísértem, két dologra voltam büszke lelkemben. Az egyik az, hogy ami történt, magunk hajtottuk végre, a másik, hogy fiatal legényekkel csináltuk, akikre hat héttel ezelőtt adták rá az egyenruhát. Olyan ország, amelynek ilyen fiai vannak, nyugodtan nézhet a jövője elé; annak nincs oka sem reszketni, sem félni, sem hisztériák után szaladni, rémhíreket elhinni, amint az Budapesten szokás, a vidéken, hála Istennek, kevésbbé.

Ezt általában már nem is belső érzésnek, hanem rossz sportnak tekintem. Valaki csinálja, de hogy miért vannak annyian, akik el is hiszik, azt csodálom. Megmondottam már képviselőházi bemutatkozó beszédemben, hogy a kardot hüvelyében tartjuk, de élesre fenve. Nyugodtan megyünk a magunk útján, bízunk önmagunkban, fiatalságunkban, erőnkben és nem fogunk benne csalatkozni sem mi, sem más.

Nekünk most megsokasodnak a feladataink. Megsokasodnak, mert most már okosan, ésszel megtartanunk is kell, amit teremtettünk és megszereztünk. Új Magyarországot kell

megtartanunk, de az a Magyarország mégis mindig a régi, amely alakul és fejlődik.

Most olyan terület tért vissza az ország kebelébe, amelynek lakossága többségében más nemzetiségű, mint a magyar: a natio fidelissima, a ruténség tért vissza az országhoz. Nekünk most az a feladatunk, hogy úgy öleljük őket keblünkre és úgy adjunk nekik újra hajlékot ebben az országban, hogy szívük szerint megtalálják a helyüket és jószívvel vegyék azt, amit jószívvel adunk nekik. Az elmúlt húsz év alatt ők is fejlődtek műveltségben és egyebekben s eszerint kell megadnunk helyüket az országban. Egyrészt a szentistváni gondolat jegyében, amely azt kívánja, hogy nyelvi és egyéb különbségektől eltekintve, mindenki egyforma, egyenjogú testvér legyen a hazában, másrészt a mai fejlődés jegyében is, amely magával hozza, hogy megfelelő jogokat, sajátos önrendelkezési jogot is adjunk. Ugy, ahogy kívántuk nekik, ahogy az elmúlt húsz esztendő óta dolgoztunk is érte.

A magyarságnak át kell értenie új feladatát, amely ma reá, mint a Dunamedence régi szervezőjére és legerősebb népére vár s amelynek lényege, hogy testvériesen vezesse azokat, akik az országba tartoznak, vagy abba visszatérnek; vezesse úgy, hogy maguk is résztvegyenek ebben a munkában és megtalálják a mai kornak fejlettségi foka szerint, a mai Európának rendje szerint és nemkülönben saját ősi felfogásunk szerint is a maguk helyét ebben a közösségben.

Ezt kell ma nekünk okosan munkálnunk, ezt a fejlődést, amely nem a XIX. századi imperialisztikus demokráciának a folytatása, hanem annak a kilencszázéves tradíciónak, amely ennek az országnak örökös tradíciója volt, amely tradícióban a nem magyar nemzetiségek is leghívebb nemzetiséggé válhattak. Tehát nem a demokrata imperializmusnak, hanem¹ a kilencszáz esztendőig igaz magyar vendégszerető alkotmányosságnak a tradícióit kell munkálnunk s ebben kell ismét tökéletesen egységessé válnunk, a magunk rendje, a magunk ősi felfogása, a magunk becsületes magyar szíve szerint kell berendezni ezt az országot, nem idegen mintákra, hanem magyar felfogásban. Mindenki bízhatik abban, hogy a magyarság, amely Szent István óta kilencszáz esztendőn keresztül járja ezt az utat, továbbra is ezen halad a következő évszázadok felé.

Felvidéki testvéreink —, akiket már nem is lehet így nevezni, s akiket nem is szeretek már így külön nevezni, mert nem. is egészen felvidékiek, hiszen Komáromban például nincsenek Alpések, a leghamarább fogják ezt megérteni.

Az elmúlt húsz év alatt a Csonkahaza határán belül is küzdöttünk, s kialakítottuk azokat a társadalmi mozgalmakat, amelyek erre a munkára fogékonyak, mert ezt a munkát nem lehet csak törvénykönyvekkel, paragrafusokkal, aktákkal el-

végezni. Ezt a munkát szívvvel kell kitölteni, erre csak a társadalmi munka, a társadalmi szervezkedés alkalmas, az olyan társadalmi munka, amelyben nincs különbség magyar és magyar között. Lehetnek különbségek fiatalok és öregek között, de ezek kiegészítik egymást lendülettel és tapasztalattal.

Nekünk, mint kis országnak is elég erősnek kell lennünk ahhoz, hogy felébredjen bennünk a tudat, hogy minden magyar összefogásával együtt munkáljuk azokat a célokat, amelyekért a MOVE alakult, amelyekért a MOVE szolgál és fog szolgálni, remélem még igen-igen sokáig.

Új országépítés korszaka

(Elnöki megnyitó beszéd az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga
1939 március 24-én tartott közgyűlésén.)

Közel húszévi munka után, mely változatlanul egyképpen és egy irányban folyt, ugyanazokat az arcokat látom itt, vagy legalább is sokakat azok közül, akik 19 esztendővel ezelőtt Wolff Károly elnöklése idején itt ültek. Sok minden történt az elmúlt busz év alatt, sok mindenben változott Európa és a világ képe. Húsz esztendővel ezelőtt még, bármilyen reménnyel voltunk eltelve, nem hihettük, hogy *úgy* ülünk ma itt, mint ahogyan ülünk. Tizenkilenc évvel ezelőtt megmondtam, hogy nagy és nehéz dolog, kemény és elszánt vállalkozás keresztény nemzeti politikát vallani, keresztény és nemzeti politikát akarni és megvalósítani.

Megalkuvás nélküli keresztény és nemzeti politika.

Könnyű lett volna keresztény politikát folytatni nemzeti politika nélkül, megalkudva az egyik oldalon, vagy nemzeti politikát folytatni, megalkudva a másik oldalon. De megalkuvás nélkül hirdetni mindazt, ami érzésünk szerint helyes és szükséges és ami érzésünk szerint a jövőben hatalmas, nagy keresztény Magyarországot teremthet meg, mindezt egyszerre akarni és vállalni és emellett erős akarattal ki is tartani, nagy vállalkozás volt.

Nagy vállalkozás volt akkor, de nem kisebb vállalkozás ma sem. Mi kitartottunk mellette eddig és ki fogunk tartani mellette ezentúl is.

Ne nekem és ne szavaimnak méltóztassanak tapsolni, hanem egymásnak azok, akik kitartottak és megmaradtak mindig a keresztény nemzeti gondolat mellett.

Keresztény nemzeti irányt követtünk az összeomlás és a kommunizmus óta a politikában és a társadalomban egyaránt, sokszor inkább a politikában, mint a társadalomban.

De mit jelent a keresztény nemzeti irány a politikában és mit jelent a társadalomban?

hogy pótoljuk azokat a mulasztásokat, s helyreállítsuk azoknak a rombolásoknak következményeit, amelyeket a tizenkilencedik század materializmusa, a liberalizmus és kapitalizmus, különösen pedig ezeknek túlnövekedése, okoztak. Intézi menyes biztosítása annak, hogy a keresztény magyarság, amelybe idegennyelvű magyar állampolgárok is tartoznak, visszanyerje, illetve elnyerje azokat a helyeket a gazdasági életben és egyebütt is, amelyek őt megilletik és amire a nemzet további életében szükség van. A magyarság e fontos helyeket azért veszítette el, illetve azért nem tudta megszállni, mert a török hódoltságot és az. Alföld pusztulásának korszakát túl gyorsan követte a világ fejlődésében a kapitalizmus, minden kinövésével együtt. Ezt jelenti a keresztény irány a politikában.

A társadalmi életben pedig azt jelenti a keresztény irány, hogy amit a politika keretekben meg tud teremteni, azt tartalommal kell kitöltenie. Nem elég törvényeket hozni. A törvényeket tartalommal is ki kell tölteni és azt megvalósítani a íminidennapi munkánkban. A törvényes keretnek a kitöltése azonban ugyanabból az akaratból kell, hogy származzék, amelyből a törvényhozás a törvény megalkotásához erőt, kezdeményezést szerez s a keresztény társadalomnak összefogással meg kell valósítania a törvényadta lehetőségeket.

A keresztény irány a társadalmi életben tehát jelenti a minden egyéni érdektől mentes keresztény összefogást, az irigységmentes összefogást egymás között. De jelent nyilván kötelességeket is. Jelenti, hogy mindenki a maga helyén, ott, ahová állítják, teljes felelőssége tudataiban jól végezze a maga munkáját, azon keresztény társadalom iránt, amelynek tagja. Mert nem egyéni érdekből állítatunk valamely helyre, nem állásokat kapunk, hanem állásokra állítatunk.

A keresztény gondolat a mondottakon kívül módszert is jeleint és pedig mindenkivel szemben. Nyíltan megmondom, hogy a zsidósággal szemben is. Nem jelenti azonban a gyűlölködés rendszerét, mert amit teszünk, nem gyűlölségből tesszük és nem szabad, hogy cselekedeteinket gyűlölködés fűtse. Cselekedeteinket a nemzet regenerációja érdekében kell végrehajtani azon felelősség tudatában, amely a jövő generáció érdeke szempontjából erre a generációra nehezedik, keresztény módon, egyénileg, emberségesen, de teljes felelősségünk tudatában a jövő keresztény magyar generációk iránt

A keresztény irányzat feladata — érzésem szerint — a politikában és a társadalomban tehát elsősorban az, hogy a magunk lábán járjunk, magyar politikát csináljunk, magyar érzéstől áthatva és minden cselekvésünkben úgy járjunk el, hogy mindig a magunk érdekét szolgáljuk és nem a másét.

Az integritás, a revízió, a kisebbségvédelem korszakai.

Ha visszatekintve végignézem az utóbbi idők kereszténynemzeti politikáját, akkor végig kell nézmem a Liga életének korszakait is. Ha pedig magának a Liganak munkásságát nézem és visszagondolok azokra az elnöki szövegekre, amelyek ebben a Ligan belül elhangzottak, lepereg előttem az elmúlt húsz esztendő minden magyar gondolata és minden magyar érzése. Lepereg előttem az integritás korszaka, a revízió korszaka, a kisebbségvédelem korszaka, amelyből immár egy felfelé ívelő korszakhoz: az országépítés korszakához érkeztünk el.

De ezek a korszakok nem állnak egymással ellentétben. Ezek a korszakok természetes fokozatai a fejlődésnek, az európai fejlődésnek s a mi magunk nemzeti helyzetének. A Liga is ezekért a gondolatokért küzdött és dolgozott és a magyar társadalomnak jelentékeny részét szervezte meg, hogy ezekért a gondolatokért küzdjön.

Először az integritás gondolatában hívtuk fel a világ figyelmét, egyelőre még nem konkrét célzattal, az új békékre, amelyeket a központi hatalmak rákényszerítettek és arra, hogy milyen igazságtalanság történt velünk. Felhívtuk a világ figyelmét arra, ami a Dunamedencében az egész magyar birodalommal történt. Amikor pedig már kezdték észrevenni, hogy létezőnk, amikor már konkrét kérdésekről is lehetett beszélni, akkor a revízió gondolatával konkrét formában kezdtünk foglalkozni és ezt a külföld előtt hirdetni.

Később, amikor a magyar állam már kezdett megerősödni, amikor barátokra talált és már az államközi kapcsolatok olyanok voltak, hogy konkrét ügyeket lehetett tárgyalni, akkor tértünk vissza azokhoz az ügyekhez, amelyek tulajdonképpen csak egy részét képezték a magyar kívánságoknak, de amelyeket talán elsősorban kellett megragadni: a kisebbségek problémájához.

Ez volt a harmadik politikai korszak.

Ma pedig azzal a ténnyel, hogy Csehszlovákia megszűnt és mindazzal, ami ehhez fűződött és amit nem szükséges részletezni, mert mindenki ismeri az elmúlt hónapok és napok eseményeit, ismét újabb szakába jutottunk a fejlődésnek. Ezzel léptünk át, amint már említettem, az országépítés korszakába.

Az országépítés korszaka.

Azok a gondolatok, amelyek húsz éven keresztül foglalkoztattak bennünket, az integritásnak, a revízióknak és a kisebbségvédelemnek, a magyar határon kívül élő testvéreink védelmének a gondolata, azok a törekvések, amelyek ezek által a

gondolatok által bennünk erőre keltek, most ki kell, hogy egé-
szüljenek az újjáépítés, az országépítés gondolatával.

Komolyan számot kell vetnünk magunk között azzal, hogy ez mit jelent és ebből kifolyólag milyen új kötelességek várnak reánk.

Különösen, amikor a Felvidék magyarulterületeinek visszatérése után a múlt héten immár egy olyan országrész került vissza hozzánk, amely — részben zárt tömbben — nem magyar anyanyelvű, bár a magyar hazához hűségese lakosságú. Hű a hazához, mert a Vereckei-szorosban a magyar Himnusz hangjai magyar nyelven szólaltak meg ruszin ajkáról és ez világosabban beszél hűsz esztendőről, mint könyvtárak beszélhetnek. Ennek a népnek nyelve és szokásai nálunk itthon vannak, együtt élünk velük évszázadokat. Mi magyarok jártunk fel arra a területre, ők jártak le az Alföldre, kiki a maga munkakészségével és foglalkozása szerint és a két területnek, a hegyvidéknek és az Alföldnek az élete összeforrott.

Hűsz esztendeje hirdetem az egyetemi katedrán, hogy nem a nyelv teszi az egyedüli és fő közösséget ember és ember között. Hirdetem éppen annál a foglalkozásomnál fogva, amelyet uezök s a tudományál fogva, amely iránt érdeklödöm s amellyel foglalkozom, hirdetem az emberföldrajzi kutatás alapján. Ezekből, valamint a magyar föld különböző tájain való jártamból és a magam munkájából, az emberföldrajz művelőivel érintkezve, sok emberrel találkozáva vontam le azokat a tapasztalatokat, hogy közös hagyományok, közös munka, közös, vagy egymásba fonódó szokások éppoly erős kapcsolatok, ha nem erősebbek, mint egyedül a nyelv.

Nagy feladat vár ránk, amely régi és új is egyaránt. Régi azért, mert amikor idegen nyelvű, magyar érzésű állampolgárokat kapcsoltunk be az ország testébe, akkor nem csináltunk mást, mint amit a XVIII. század végéig 800 éven keresztül tettünk.

A XIX. század némileg más utakon járt. Nem magunk miatt, nem a mi iniciatívánkból, nem a mi akaratunkból és nem magyar érzésből. A gazdasági élet fejlődése, amely az ipari forradalommal a XIX. század elején kezdödött, más utakat járt szociális téren. A gazdasági élet fejlődéséből az államhatalommal szemben is megerősödő kapitalizmussal szemben kifejlödött a szocializmus, a szociáldemokrácia.

Míndezekből a XIX. század egészen más valamivé alakult ált, mint ami a mi 800 éves tradíciónknak megfelel. Egyrészt nemzetközi és nemzetietlen szervezetek keletkeztek, másrészt viszont az embereknek a kategorizálása következett be, amely különböző irodalmi és nyelvi megújhodásokat követelt. Ebből kiindult a differenciálódás és a harc, amely a nemzeti-ségek között a XIX. században keletkezett. Ez is mind erőseb-

ben kifejezésre juttatta a nemzetiségek között való különbségeket. Végül aztán a tudomány ezeket a nemzetiségeket különválasztotta, nevet, karaktert, jelszavakat és kritériumot adott nekik. Ilyenképpen elveszett az, ami az embert és embert egyébként összekötötte és revolverként szegezték az emberek melléne, hogy vallják magukat ennek vagy annak.

Most, amikor ezek előtt az új feladatok előtt, vagy mondjuk, ismét azok előtt a régi feladataink előtt állunk, amelyek már Szent Istvánnak feladatai voltak és azontúl 800 éven mindenkinek, aki a politikai életet irányította, vagy a politikai életben résztvett, úgy érzem, hogy újra a régi magyar tradíciót kell felvennünk, szóval nem a múlt század demokratikus liberalizmusának, vagy ha úgy tetszik, liberális demokráciájának tradícióit kell folytatnunk, hanem vissza kell térnünk a 900 éves magyar tradíciókhoz, természetesen azokban a mai formákban, amelyeket az emberek mai műveltsége, mai politikai, gazdasági és társadalmi szervezethez megkíván.

Amikor országunkba visszatértek magyarok és részben közöttük más nemzetiségűek is, azután pedig más nemzetiségűek nagyobb tömbben, nem az az érzésem és azt hiszem, senkinek sem az az érzése, hogy idegen jön vissza: a hazának a fiai jönnek vissza! Amint nem vagyunk mindnyájan mindenben egyformák és amint vannak különböző lelkiségek, amelyek egybefonódóan, de különbözően csiszolódtak ki, amint, van alföldi, dunántúli és fővárosi lelkiség, s amint van délvidéki, és továbbmehetnénk, van somogyi lelkiség, mert a somogyiak önmaguk közt Somogyországról beszélnek, úgy van felvidéki lelkiség is és ezek a lelkiségek egymásba kapcsolódnak és gazdagítják egymást. Van kárpátaljai lelkiség is, amely a magyar és a ruszin lelkiségből együtt alakult ki és hogy ez mit jelent, az idegenek talán abból fogják megérteni, hogy kevés olyan ország van, ahol az ország népességének nem az állam nyelvét beszélő része viselte a „leghívebb nép” címét — és joggal.

Az én erdélyi lelkem és az én földrajzi és néprajzi látásom egyformán ismeri fel ezeket a lelkiségeket. Azt a közösséget, amely ezer esztendő különböző viharait kiállotta és azt hiszem, még másokat is bátran ki fog állani, újra fel kell építenünk

Igenis, új országépítésről van szó, amely immár egészen más gondolatvilágba, más érzésvilágba visz bennünket: jobb kedvünk van, tele vagyunk örömmel. De ne feledjük el, hogy nem időleges jelenség vagyunk, ezer esztendőös nemzet vagyunk és nem szabad túlradni az örömtől. Nyugodtan és biztosan kell várni az eseményeket, felhasználni azokat és levonni belőlük a tanulságokat. A nyomukban pedig dolgozni.

Szükségünk van politikai iskolázottságra.

Szükségünk van politikai iskolázottságra, amely ennek a nemzetnek természetéből bizonyára nem hiányzik.

Büszkén írtam tavaly egyik külföldi lapnak adott cikkemben, hogy mibennünk ázsiai vér van. Onnan hoztuk a politikai készséget, ami valahogyan átöröklődött ebbe a sokféle vérrrel keveredett nemzetbe. A politikai készség tehát természetből fogva megvan bennünk és nem ismerek politikailag józanabb, élesebben látó, megfontoltabb, csendesen gondolkodó, de jobban szintetizáló és kevés szóval is sokat kifejező embert, mint a magyar föld népét.

Az események tömege hat ránk naponta, de nézzünk vissza néha a múltba, olvassunk a történelemkönyvből, mert mindig találunk benne olyan dolgokat, amelyek a mindennapi események között irányt mutatnak. Különösen a mai időkben fontos ez, amikor új, nagy feladatok előtt állunk.

Az utóbbi napokban többször említettem, a közönség megnyugtatására is, hogy ne higyjünk a rémhíreknek.

Nem veszem rossznéven azt, ha a magyar közönség ideges, ha Európának mai közállapota miatt aggódik. Azt hiszem, máshol a világon éppen úgy aggódnak az emberek Európa sorsa felett. Amikor figyelmeztettem arra, hogy ne higyjünk a rémhíreknek, azokra a mindennap keletkező és szállingózó hírekre gondoltam, amelyekről öt percnyi gondolkozás után mindenki maga is belátja, hogy abszurdumok. Ezért mindenkit arra kérek, hogy a hallott hírek továbbadásától tartózkodjék.

Az előttünk álló országszervező, országépítő munkában a társadalmi egyesületeknek is külön nagy feladataik vannak. Ma országot csak társadalmilag lehet felépíteni. Az állam, miként beszédem elején mondtam, kereteket ad, de a keretekbe a társadalomnak kell élő lelket belevinnie.

Ebben a munkában a Keresztény Ligára is további, új feladat vár.

A Liga a romokból való újjáépítéssel kezdte meg a társadalmi munkát, amelyet folytatott akkor is, amikor sokan azt mondták, nincs rá szükség, mert helyreállt a háborúelőtti állapotok rendje. A Liga azonban együtt maradt és úgy egyénileg, mint szervezeten folytattuk a munkát, amelyért alakultunk.

Ma még inkább szükség vans erre, mint valaha volt, mert ma sokkal bonyolultabb, részleteiben sokkal nehezebben áttekinthető feladatok várnak megoldásra.

Amíg az állam hadsereget állít fel, utat épít, intézményeket teremt, törvényeket hoz, addig a társadalom az, amely értékkel kell, hogy megtöltse a nemzeti életet. Nevelőmunkára van szükség, amit az iskola csak kis részben adhat meg. A

társadalomnak fontos nevelő feladata van, amit példával sokkal inkább teljesít, mint szóval.

Miniszterelnöki székfoglaló beszédem után rádióbeszédemben is felsoroltam időrend szerint feladatainkat. Az első feladatunk hadseregünk kiépítése. Azt hiszem, most még jobban megértjük azt, hogy kell hadsereg és azt is, hogy jól felszerelt hadseregünkkel bizalommal nézhetünk a jövőbe. A feladatok megoldásánál az államra hárul a pénzügyi rész, az egyéb feladatok megoldásában azonban a társadalmi összefogás rendkívül sokat pótolhat és kell is, hogy pótoljon.

Soha nem szabad szem elől téveszteni, hogy invenciával rengeteget lehet pótolni. Ezt magam is tapasztaltam, amikor a világháború alatt a rokkantgyámoltásnál kevesebb anyagival, de invenciával meg lehetett oldani olyan problémákat, amelyeket tisztán csak az anyagiakra nézve, nehezebben oldhattunk meg.

A társadalmi egyesületek feladata az is, hogy próbáljanak több munkabeosztással dolgozni, megosztva egymás között a munkát. Amit aztán elvállalnak, azt végezzék is el. A Keresztény Nemzeti Ligának is ki kell vennie részét a társadalomépítő munkából, mindazokkal az egyesületekkel vagy szervezetekkel együtt, amelyek komoly társadalmi munkát végeznek.

A társadalmi egyesületek között a munkált racionalizálni kell, mert igen fontos a helyes munkabeosztás és a munkaelosztás. Ha a társadalmi egyesületek munkája állami gyámkodás nélkül történik és erre a társadalom önmagát is rá tudja nevelni, úgy az állam is csak nyer és nyerne a benne tevékenykedő emberek is. Öregeknek és fiataloknak össze kell fogniok és meg kell találniok egymást és mindazoknak, akik egy cél felé haladnak, fel kell venni az intenzív kapcsolatot.

Külön ki kell emelnem, hogy az egyéni munkának fokozottabb teret kell engedni az elkövetkezendő időkben, mert nem elég, ha egyszerűen egyesületi életet élünk, hanem a társadalom minden helyén egyénileg kell belefeküdnie mindenkinek a munkába és abban kitartani. Tisztában kell lennünk azzal is, hogy a társadalomnak sok tekintetben nemcsak kiegészíteni, hanem istápolnia is kell az állam munkáját, mindenkinek a maga szerény munkájával, amelyet a maga helyén végez.

Azt hiszem, hogy a Keresztény Nemzeti Liga, amely immár két évtizedes múltra tekinthet vissza, ezt az új, kiszélesedett, kiszélesedő és intenzitásban megnövekedő feladatkört is éppen olyan készséggel fogja vállalni, mint amilyen készséggel tudott a nemzeti szellem ébresztője lenni, harcolni, várni, kitartani, mindent a maga idején. Tovább fog tehát dolgozni az országépítés nagy munkájában, abban a reményben, tudatban és meggyőződésben, hogy ennek a nemzetnek felfelé ívelő előrehaladásában immár nem lesz megállás.

Szegedi beszéd

(Elhangzott 1939 május 7-én.)

Elsősorban Teleki Pál jött el Szegedre és nem a miniszterelnök. Majd később jön a miniszterelnök is, mert kell, hogy Szegedről az országhoz is beszéljen. De először Teleki Pál jött el, mert hazajött és hazuról kíván az országhoz beszélni.

Mindenekelőtt köszönöm a magam személyében, hogy Szeged város polgársága annakidején az ország feldarabolásakor minket — szűkebb hazánkat vesztetteket —, akik az országban maradtunk, maga közé fogadott és itt én is második hazát nyerteim. Ezért köszönöm minden idehazavalónak azt, hogy engem kívánnak újra megtisztelni azzal, hogy Szeged városának egyik mandátumát a magyar parlamentben képviseljem. A magyar parlamentarizmusnak szép és természetes vonása, hogy a polgárság olyan embert szeret képviselőjévé választani, akit ismer és aki lehetőleg hazuról való. Én ilyen értelemben érzem át a felszólítást és ilyen értelemben kívánom képviselni ezt a várost és rajta keresztül az országot a magyar országgyűlésben.

Most pedig átalakulok abba a minőségemben amelyben az elnök úr is aposztrofált és amely jelenleg levetkőzhetetlen rólam — miniszterelnöki minőségembe. De akár ebben a minőségemben beszéltem, akár viseltem ezt a tisztet — mint ahogy viseltem 18 évvel ezelőtt —, akár nem viseltem, mindig egyforma politikát hirdettem és az elvek, a főirány és a meggyőződés tekintetében ma sem tudok mást mondani, mint amit 20 esztendő előtt ugyanitt mondtam el. Az akkori és a mai idők között csak az a különbség, hogy ma más helyzetben, új feladatokkal szembeállva kell egymással beszélünk és teendőinket mérlegelnünk, de azoknak az elveknek az alapján, amelyek húsz esztendőn keresztül azonosak maradtak és ha Isten is úgy akarja, a mi erőnkől azonosak is fognak maradni hosszú, beláthatatlan időig ebben az országban.

A keresztény nemzeti és egyben szociális politika Szegedről indult ki. A keresztény és nemzeti politikáról már akkor megmondtam, hogy mind a kettőt együtt és egyszerre akarni és gyakorolni nehéz és nagy vállalkozás. Mielőtt most

idejöttem, újból elolvastam első programbeszédemet, amelyet annakidején mint szegedi jelölt mondtam. Ezt a beszédemet most újra felolvashatnám, mert most sem vallok mást, elmondhatnám tehát ugyanazt lényegileg. Csak a feladatok azok, amelyek azóta megváltoztak és meg is nőttek. Tizen-nyolc vagy húsz évvel ezelőtt súlyosabb helyzetben voltunk, mégis feladataink, ha nem is könnyebbek, de aránylag egyszerűbbek voltak, mert semmi mást nem céloztak, mint kiszabadulást a béklyók közül, amelyekkel -akkor kezünket megkötözték. Nem céloztak mást, mint lehetőséget keresni arra, hogy a magunk politikáját csináljuk, hogy megtaláljuk helyünket Európa és a világ nemzetei között, hogy elérjük idővel azt az egyenjogúságot, amely minden nemzetet a maga személyiségéhez képest megillet és hogy belül is a magunk háza táján a magunk gazdái lehessünk.

Hogy mit jelentett ez, azt mi tudjuk, akik akkor a francia megszállást végigéltük, amikor még Szatymazon vörös előőrsök álltak. Ez a feladat akármilyen nagy, akármilyen gigászi volt egy kis és erőben teljesen megfogyatkozott nemzetre, mégis egyszerű feladat volt. A ma feladatai sok tekintetben könnyebbek. Mert sokkal erősebbek vagyunk, viszont jóval sokoldalúbbak, jóval sokfélébbek- és erre gondolok, amikor azt mondom, hogy ugyanazzal a meggyőződéssel, ugyanazzal a célkitűzésekkel és ugyanazzal az akarattal új feladatokkal állunk szemben.

Mindig egyforma politikát hirdettem.

Nemzeti, keresztény és szociális politikát hirdettünk már akkor. Azóta a nemzetnek és kormányójának minden kormánya sorozatosan követte ezt a politikát. Nem tántorodott el tőle, mert tudta, hogy az ősi magyar alkotmánynak, az ezeréves országnak az őrzője és semmiféle pillanatnyi érdekért nem szabad feláldozni a nemzet folytonosságának, akár magának a nemzetnek, akár a nemzet alkotmányának érdekeit. Ezt a politikát követték a háború utáni kormányok s lassan, fokozatosan emelkedtünk fel a háborús vereség, Trianon és a kommunizmus okozta mélységből a nemzeti függetlenség, a nemzeti erő, a nemzeti önérzet és a külvilág által való megbecsülés lépcsőin. Fokozatosan emelkedtünk fel ez alatt a húsz esztendő alatt, sohasem, tévesztve szem elől politikánk nemzeti mivoltát, az országnak azt az érdekét, amelyet csak olyasvalaki érthet meg, aki mélyen gyökerezik ennek az országnak a történelmében, mint ahogyan a magyar nép mélyen gyökerezik a maga történelmében, ragaszkodik hozzá, ragaszkodik a maga függetlenségéhez, a maga sajátos államgondolásának, a maga alkotmányának folytonossá-

gához és megóvásához. Ma már büszkén mondhatja a magyar miniszterelnök itthon és kifelé, hogy a saját lábunkon állunk, senkinek, önszántunkon, kívül, nem vagyunk elkötelezve semmire és büszkén járhat külföldön egy békés, de kemény nemzet képviselőjében, amelynek barátságra nyújtott jobbja értéket, karja erőt, szava pedig az őszinteség egész isúlyát jelenti. Ez az, amit legutóbbi utaimon is éreztem: megbecsülést a magyar egyenesség, a magyar őszinteség, a világos magyar beszéd iránt külföldön. Ezek a tulajdonságok nem utolsó soriban alapulnak megbecsülésünkön, noha nem tartozunk a nagyképességű nemzetek közé, viszont megbecsülik bennünk azt, hogy egyenes beszédűek, kemények, a magunk lábán állók vagyunk, ha valakivel barátságot kötünk, akkor jóbarátok, ítéletünkben igazságosak és a harcban, ha kell, kemények. Ebből az a tanulság, hogy nincs okunk semmiféle csüggedésre.

Nincs ok arra, hogy egy nemzet, amelynek ezerezstendős történelme van, amely ezer esztendő alatt annyi viszontagságot élt át, hisztériásán figyeljen köznap eseményeket s az ilyen napi eseményekről azt gondolja, hogy az ő sorsára bármiféleképpen kihatással vannak.

A nemzetek sorsa nem napi eseményektől, hanem a nemzet saját erejétől és akaratától függ s attól függ megbecsülésünk. Mi még legnagyobb megpróbáltatásunk és el-esettségünk idején sem mondtunk mást, mint igazat, nem beszéltünk másként, csak önérzetesen. Amikor a magyar béke-delegáció annakidején kint járt Parisban s a diktált ebekét kellett elfogadnia, akkor is írásba foglaltuk, előterjesztettük és amennyire időt adtak rá, megmondtuk a magunk igazát, S amikor azt kérdezték tőlem akkor, mint a béke-delegáció tudományos munkálatainak előkészítőjétől, hogy miért írunk össze oly sok mindent, hiszen senkisem fogja elolvasni, azt válaszoltam: Tudom, ma nem fogják elolvasni, ide tizenöt év múlva majd elolvassák. S ez be is teljesedett. Akkor sem figyeltünk az apró napi eseményekre, de bíztunk önmagunkban, a nemzetben, annak ősi erejében s abban, hogy egy nemzet igazmondása a végén mindig győzedelmeskedik. Ebben bízunk ma is!

Keresztény nemzeti politika.

Már akkor is keresztény politikát hirdettünk, a keresztény Magyarország visszaállításának politikáját a liberális gazdasági jólétben élő korszak eltévelyedései, mondhatnám könnyű élete után. S amikor a 18 év előtti beszédemet most átolvastam, megállapítottam, hogy ess a beszéd ugyanazokat a gondolatokat tartalmazta, mint a most letárgyalt és tegnapelőtt kihirdetett törvénynek indokolása. Benne volt ebben a

beszédben az is, hogy a hazai zsidóság ama részének, amely magát valóban idetartozónak tartja, kötelessége volna élesen és határozottan szembefordulni az újonnan bevándoroltakkal. Sajnos, ez nem történt meg, — ha egyesek részéről talán meg is történt, de nem történt meg általánosságban — ezért kellett a konzekvenciákat levonnunk, de gondolatvilágunk akkor is ugyanaz volt s az egymásután következő kormányok ezt igyekeztek érvényrejuttatni, különösen a legutóbbi időben. Ezt szolgálta annakidején, első miniszterelnökségem alatt a numerus clausus és ezt szolgálta az első zsidótörvény is, amelyet bizonyos okokból meg kellett változtatnunk.

Most már csak egy kérésem van ezzel kapcsolatosan. Bár nem titkoltam, hogy bizonyos vonatkozásokban szigorúbb felfogást vallottam, mégis most már azt kérem: ezt a fejezetet egyelőre zárjuk le. Most már ne legyen ez téma többé, mert vannak más feladataink is ebben az országban.

(— Végrehajtani! — kiáltotta ekkor közbe valaki.)

A végrehajtás a mi dolgunk, az már nem a választóközönség feladata. Én bizalmat kérek, sőt húsz évi múltam alapján követelek a közbeszólótól is. A végrehajtás az én dolgom, az övé az, hogy a maga dolgát végezze.

Egyáltalán: több bizalmat kérek nemcsak magam iránt, — mert ez más kérdés —, hanem a magyar miniszterelnök iránt, akárki ül is ezen a helyen és több bizalmat kérek minden magyar embertől minden magyar ember iránt. Amikor miniszterelnök lettem, azt mondtam, hogy nevelni is fogok, szigorúan fogok nevelni, ha kell és ma itt is szigorúan meg fogom mondani a magam véleményét mindenkinek. Sokszor megtapsoltak már, amikor ezt mondtam, de azért, mert mindenki a másokra értette ezt. Értse mindenki magára, még ha nem is hibás, sokszor értem, én is önmagamra. Ha mindenki elsősorban magára vonatkoztatja ezt, akkor meg fogunk javulni és akkor előre fogjuk vinni a nemzetet és a nemzetet belül az egyesek érdekeit is. Az egyes ember érdekén keresztül azonban a nemzet érdekét előrevinni nem lehet.

Amikor a miniszterelnöki széket elfoglaltam, azt mondtam, hogy a tanítóbácsi jön. Jön, mert ezalatt a 20 esztendő alatt, amióta először állottam itt — most június 2-án lesz húsz éve, hogy Szegedre jöttem az ellenforradalom idején —, sok mindent tanultam és láttam. Sokkal jobban láttam meg nemzetünk fiainak hibáit s ezek között nem utolsó helyein áll a bizalmatlanság. Mindenki iránt bizalmatlanok vagyunk. Ez általános tünet, amit ki kell irtani. Meg kell tanítani az embereket, hogy csak egymásiránti szeretettel lehet nagy dolgokat cselekedni és nagy dolgokat előrevinni. Bizalmatlansággal egymásnak csak ártani s az országot csak megbontani lehet. Túl nehéz időket élünk és túl nehéz helyen állunk Európában, semhogy ezt ma bárki részéről eltérni lehessen. Nem is fogom

túrní. S ha ez a bizalmatlansági légkör tovább tart, gondom lesz rá, hogy keményebb kézzel, vagy ha kell, Ökölrel is megszüntessem.

A keresztény nemzeti gondolathoz nem egyedül az tartozik, hogy a keresztény társadalmat a nem keresztényi gondolatvilágtól és életformától mentesítsük. Egy alkotó gondolat nem merülhet ki csak negatívumokban és ezért is kérem azt, hogy most, amikor a kérdés első részét már lezártuk és törvényt alkottunk, ne foglalkozzék senki mással, mint ami kötelessége azon a helyen, ahová az élet állította, mert nemcsak negatív, hanem pozitív munkát is kell végezni.

Nemzeti nevelés.

Ehhez a gondolathoz a keresztény nemzeti nevelés is hozzátartozik és tartalmilag benne volt az első perctől kezdve. A keresztény nemzeti nevelésből mi, „a magunk korúak, sajnos, keveset kaptunk. Kaptunk formailag, de kevésbé tartalmilag. S kevésbé kaptunk a mi gyermekkorunk idejének gondolatvilágából. De kaptuk a nemzetközi gondolatvilágból a magyartól eltávolodott gondolkozást, mindenféle logikát egyszerre elfogadó, minden logikát vitára alkalmasnak, egyenjogúnak felfogható gondolatvilágot és ez a kor sokban eltávolította a mi nemzedékünket nemzetünk ősi fejlődésétől. Nekünk tehát első kötelességünk az volt és most is az, hogy a nemzet ifjúságát ilyen irányba visszavezessük. Elsősorban az iskolán keresztül, amelynek az a kötelessége és amelybe bár fokozatosan, de jobban bele tudtuk vinni a nevelésnek nemzetibb és keresztényibb formáit. Azért mondom, hogy fokozatosan, mert nem ott van a baj, mintha a tanárok, tanítók nagyrésze nem érezne magyarul s nem érezne keresztény emberként, de nehezen tudnak kivetközni a tanítás bürokratizmusából, a könyvnek, az előírásnak, az elfásult formáknak kereteiből és nehezen tudják megszokni azt, hogy saját lábukon álljanak és hogy saját maguk nemzeti felfogását lelkileg is átvigyék.

Inkább a tanítás technikájában van itt nehézség, azért ezen csak fokozatosan kell és lehet segíteni. De ugyanezt a célt szolgálták és szolgálják azok a részben önként, részben állami kezdeményezésekre keletkezett ifjúsági szervezetek, mint az egyetemi bajtársi szövetség, a cserkészlet, a leventeintézmény, amelyek kifejlesztése még további feladatunk. Különösen a levente intézmény komoly kiépítése lesz legközelebbi gondoskodásunk tárgya és ezzel az illetékes minisztériumokkal együtt is foglalkozom. Ezek az intézmények azok, amelyek a nemzetbe fegyelmet vinni és a nemzetet fegyelemre tanítani hivatottak.

Az előbb a tanításról beszéltem, még tovább is megyek. Meg kell, hogy mondjam, hogy a bizalmatlanság mellett a

másik hiba a fegyelem hiánya. Fegyelemhiány kezdve a külsőségektől egészen a legmélyebb tartalmakig. Tessék megnézni, hogy a legtöbb felnőtt ember és az ifjúságunk nagyrésze is, hogyan megy el egy zászló előtt, az Országzászló előtt, vagy amely Budán a vártán áll. Ezzel szemben egy lengyel cserkész táborban láttam egy patakban gyermekeiket fürödni s amikor az útvonalon egy csapat zászlóval elhaladt, ezek a gyerekek felálltak a vízben, amely mellükig ért és tisztelegtek. Ez a külsősége a fegyelemnek. Mi jelvényeket viselünk össze-vissza, de az a tapasztalatom, hogy alig akad ember, aki meg is becsüli a jelvényt, amelyet visel. Ez fegyelmetlenség. Külső fegyelmetlenség az is, hogy nálunk, kivéve azokat, akiknek szigorú előírásuk van, mint katonáik, rendőrök stb., hogyan viselik az egyenruhát. Ez ismét a fegyelmetlenség egyik jele, amely visszatükrözi azt, hogy az illető hogyan gondolkodik. Úgy gondolkodik, ahogyan az egyenruhát és annak részeit viseli. Ezek csekély Ms külsőségek, amit megfigyelni nem is volt érdektelen, csak egy kicsit szomorú, mert a fegyelem a kötelességteljesítés formájának a tükré.

Ezek csekélységeknek látszanak és bizonyára sokan kérdezik, hogy miért tartoznak bele egy programbeszédbe? Azért, mert ezek a dolgok lényegei és aki bizalommal viseltetik minden más magyar ember iránt és aki saját magát és a hozzá közelállókát fegyelmezni tudja, attól nem sokat kell kérdeznem aztán a részleteket. Az ilyen ember alkalmas lesz arra, hogy ott, ahol áll, a maga hivatásában megfelelően részt is tudjon venni az országépítésben.

Én a jövőben meg akarom őrizni a nemzet jellemvonásából kifolyó individualizmust. Mi nem vagyunk egyformára szabályozható, egyformára nivellálható nép. Én örülök, ha pártokat és véleményeket látok, csak azt nem akarom, hogy az ország pártokra bomoljon, hogy az országot elfeledjük, hogy az individualizmus annyira elaprózzon bennünket, hogy az összességet elfelejtsük. Mi sokfélék vagyunk, talán azért, mert a magyar nagyon tehetséges nemzet. Ezt a tehetséget ne pazaroljuk egymás ellen, ne pazaroljuk hiábavaló dolgokra. Tehát meg akarom őrizni a nemzeti jellemvonásunkból kifolyó individualizmust emberekben és embercsoportokban, másrészt, összefogni azokat és jobban fegyelmezni a nemzetet, mert arra szükség van.

Szociális Magyarországot is hirdettünk akkor Szege-den és a különböző kormányok, különösen az első időkben, azután pedig a depressziók utáni időkben sokféle szociális alkotást létre is hoztak. Természetesen azokban a keretekben, amelyeket pénzügyi lehetőségeink megengedtek és megengednek. Ezekre majd még rá fogok térni. Most lássuk, hogy nemzeti keresztény és szociális szempontból mik az új feladataink?

Új feladataink.

A trianoni börtön után, amelyben ez a nemzet élt 1925-ig vagy 1926-ig, magunkban éltünk, egyetlen feladatunk akkor az volt, hogy észrevétesük magunkat, hogy hirdessük azt az igazságtalanságot, amely velünk történt és igyekezzünk barátokat keresni. Azután fordult felénk elsősorban Olaszország, majd bekövetkezett a régi barátaink megerősödése, mint Németországé és Lengyelországé is. Ők vezettek aztán minket a, következő korszakba. De vezetett a magunk ereje is, mert ezek az új és régi barátok sem keresték volna barátságunkat, ha nem láttak volna és nem látnának bennünk a maguk részéről is értéket. Saját megerősödésünk is folyt, politikailag, katonailag és gazdaságilag egyaránt. Gazdaságilag természetesen függésben voltunk az európai gazdasági élet hullámzásaival, amelyeket egy ilyen háború utáni világban, mint amilyen az eltelt húsz esztendő, a dolgok természete hozott magával. Átéltük egész, Európával együtt a húszas évek végén és a harmincas évek legelején a nagy gazdasági krízist, a nagy depressziót. Mindazonáltal sikerült államháztartásunkat úgy rendbehozni, hogy meg tudtunk felelni államháztartásunk megrendülése nélkül olyan feladatoknak is, amelyek váratlanul értek, mint például a Felvidék és Kárpátalja viiszatérése.

Megerősödtünk politikailag, mert ápoltuk a kapcsolatokat barátainkkal, ápoltuk más nagyhatalmakkal és kerestük, amennyire tudtuk, a magunk ereszeről a megértést szomszédainkkal is, ami a kisantant fennállása alatt természetesen alig volt lehetséges. Kerestük a meghallgatást a Népszövetségben is, amely nem mutatkozott ugyan alkalmas helynek olyan érteleimben, ahogyan azt főleg hívei remélték, de mégis alkalmat szolgáltatott arra, hogy egy olyan helyről, ahonnan a szó messzi hangzik, hangunkat hallassuk és igazunkat ott is — ha meghallgatás nélkül is —, de hirdethessük.

Ez a többirányú munka vezetett oda, hogy politikailag is mindjobban megerősödtünk. De ide vezetett a nemzet állandó és állhatatos kitartása is. Azok, akik itt jártak, vagy akik bennünket megfigyeltek, tapasztalhatták a magyar nemzet erős akaratát, erős kitartását, alkotmánya mellett nagy szabadságszeretetét és a haza védelmére való teljes elszántságát. Ezek a tulajdonságok, amelyek politikai téren tiszteletet, súlyt és az európai nemzetek körében egy mindinkább méltó helyet vívtak ki részünkre.

Természetes, hogy ez párhuzamosan haladt & gazdasági, de párhuzamosan a katonai fejlődéssel is, ahol először úgy, ahogyan módunkban volt, később pedig katonai önállóságunk és egyenjogúságának visszanyerése után teljes erővel igyekeztünk a hadsereg kiépítésére, megerősítésére, hogy Európának

ezen a földrajzilag igazán rendkívül nehéz helyén a magunk helyét megállhassuk. Nekem, mint a politikai és gazdasági földrajz professzorának, mesterségem, hogy a világ államait ilyen szempontból mérlegetlém és összehasonlítsam. És mondhatom, hogy földrajzilag nehezebb helyen egy nemzetnek az országa sem fekszik, mint a miénk. Ahhoz, hogy ezt az országot ezer éven át és a mostani körülmények között is fenn-tartsuk, egy olyan nemzet szükséges, amely erős akaratúval, erős szabadságszeretettel és mindenkor azzal a keménységgel rendelkezik, amely egy nemzetet egyedül tehet nagygyá.

Így következett el azután az a két örvendetes esemény, amely az utóbbi hónapokban zajlott le: az egyik a Felvidék magyarlakta területének visszatérése az országhoz, a másik pedig Kárpátalja visszatérése Szent István birodalmához.

Ez két új feladatot jelent. Azt mondhatnám, a kis magyarországi feladatok után újra két nagymagyarországi feladatot. Az országfenntartás munkájából, amelyben eddig politikai életünk és belpolitikai, de különösen külpolitikai munkásságunk lefolyt, az úgynevezett ország-fenntartás korából átmegyünk az építés, az új, nagyobb Magyarország megépítésének korszakába. Ezekkel a feladatokkal kell majd most szembenéznünk.

A keresztény Magyarország kiépítésében is áttérünk a keresztény védelemről, a védelmi bástya kiépítéséről a mindennapi nehezebb munka feladataira. A pozíciók megszerzése után most átmegyünk abba a korba, amikor már a pozíciókat kell betölteni és pedig felelősségteljesen betölteni. A keresztény pozíciók megszerzésének korszaka talán kissé soká húzódott azóta, amióta itt Szegeden a keresztény nemzeti zászlót kitéttük. Ma már a feladatnak ez a része 'befejeződött. Ma a keresztény emberek foglalják el fokozatosan a gazdasági pozíciókat és ami talán még fontosabb, a nemzet erkölcsi irányításának a pozícióit is. A színházban, moziban, sajtóban. Azok, akik ezeket a pozíciókat betöltik, úgy éljenek, ahogyan ezt tőlük a nemzet elvárja. Ezeket a pozíciókat be kell tölteni, mert ezek nem ajándékok egyeseknek, hanem megbízások a nemzet részéről. Mindenki így is fogja fel és így is töltse be azokat. Ahogyan áttekintem a dolgokat, az a meggyőződésem, hogy a vezető pozíciókban nem fogunk olyan keresztényekben szűkölködni, lakik megfelelően be is tudják majd azokat tölteni. És egyéb pozíciókba is bele kell nevelni majd a keresztény társadalmat.

Természetesen ez a nevelési munka is eltart bizonyos ideig, mert tény, hogy ebben az országban, amint különben a zsidótörvény indoklásában is rámutattam, nem alakult ki egy olyan széles kiterjedésű keresztény kereskedői osztály, mint amilyen a nagy világutakon fekvő városokban, Augsburgban, Nürnbergben, Lyonban vagy pedig a nagy kikötőváro-

sokban, Hamburgban, Barcelonában vagy másutt. Mi félrees-tünk a nagy kereskedelmi útvonalaktól, háborúskodtunk, verekedtünk a törökkel Európáért, s verekedtünk Ausztriával saját bőrünkért és nem alakíthattunk ilyen társadalmi osztályt. Abban az időben pedig, amikor a kereskedelem nálunk kialakulni kezdett és felvirágozott, nem magyar gondolatvilágban, hogy úgy mondjam, nem magyar és keresztény kereskedői életformáiban alakult ki. Ezt kell nálunk jóvátenni és a feladatunk az, hogy kialakítsunk egy ilyen magyar keresztény kereskedelmi életformában élő, ezt önmagában mintegy kialakító kereskedelmi osztályt.

Amikor a színházba, moziba, sajtóiba keresztény gondolatvilágot viszünk, számot kell vetnünk azzal, hogy ezen a téren sem elég egyedül az, hogy keresztény az, aki itt a pozíciókat elfoglalja, hanem vele együtt be kell vonulnia a keresztény gondolatvilágnak és keresztény életformának is. Nem akarok most részletekbe menni, de hangsúlyoznom kell, hogy e munkakörök egyikében sem és különösen a sajtóban sem láttam még távolról sem ennek az életformának a kialakulását.

A szociális Magyarország.

Ami a szociális Magyarországot illeti, abban a mi feladatunk lényege és alapgondolata olyan szempont, amelyet a politikában nagyon ritkán szoktak hangoztatni. És talán különösnek fogják tartani, hogy én politikai beszédben és politikai irányelvből tűzöm ki ezt a szempontot, amely nem más, mint: a szeretet. Sokféle emberi együttest, testületet, szervezetet láttam, fiatalokét, öregekét, mindenfélét. Láttam olyant, amelyet felülről való fegyelmelés — és olyat, amelyet pillanatnyi lelkesedés irányít, de csak ott találtam meg a valóságos és messzemenőleg helyes fejlődésre a zálogot, ahol szeretetet is láttam. A liberális kornak is meg volt a maga szociális munkája, a liberális korban is találunk szociális megoldásokat, de ezek azt mondhatnám, mindig opportunizmusiból, vagy mondjuk, a szükségletek helyes mérlegeléséből származtak és rendszerint inkább a jótékonyság képét viselték magukon. A valódi szociális munka, a valódi szociális kapcsolat összetartást, szeretetet és egyformaságot jelent. Éppen abban egyformaságot, amiben a liberális korszak és amiben a szocializmus és a kommunizmus nem láttak egyformaságot és éppen abban nem egyformaságot, amiben ők látják ezt. Ezeket a szavaimat meg fogom magyarázni.

Jelentik azt, hogy a liberális korszakban osztályharcot vívtak azért, hogy az emberek egyformák legyenek. Egyformák az egyöntetűség elérése kedvéért, de mindig csak a külső egyformaságot keresték, legfőképpen anyagi téren, azonban

külső formáknak, címeknek, tekintélyeknek stb. terén. De nem keresték a kapcsolatot és a megértést a szívekben. Mi is szociális irányban akarunk haladni és ezt csak nevelés útján érhetjük el. Azt nem fogjuk elérni, hogy az emberek között különbségek ne legyenek, hogy ne legyenek az emberek között olyanok, akik jobban, vagy akik kevésbé boldogulnak, olyanok, akik magasabb pozíciókat töltenek be, olyanok, akik alacsonyabbakat.

Ezeket csak akkor fogjuk megszüntetni, ha a neveléssel több szeretetet viszünk be gyermekeinkbe és önmagunkba. Ha én, miután egyszer már a miniszterelnöki helyet betöltöttem, azután a cserkészetben foglalatostkodtam, nemcsak azért tettem, mert szeretek a gyermekekkel lenni, hanem azért, mert amit mint miniszterelnök nem találtam meg, azt megtaláltam ott. És azért próbáltam és próbálóin átvinni nemcsak a gyermekek, de a felnőttek társadalmába azt, hogy az emberek érzésben együvé tartozók legyenek. Ha az élet útján külön is járnak, ha egyébiránt más-más osztályhoz vagy embercsoporthoz is tartoznak, érezzék együvé tartozásukat, tudjanak együtt dolgozni, tudják egymást megérteni. Ennek a módja csak az a nevelési módszer lehet, amely az ember szívéből fakadt, azoknak saját szabad akaratából, önkéntes társulásából keletkezett. A mi szociális feladatunk csak az lehet, hogy a magyar társadalmat, a széthulló és egyéni érdekeket kereső embereket összefogjuk. Ez az, amit egy kormány, mint olyan, nem tud megteremteni, hanem végeznie kell ezt a munkát mindazoknak az embereknek, akik a nemzet élén járnak/ Nemcsak hivatalos, hanem társadalmi feladataink is vannak. A miniszterelnök helyén, ahol állok, ilyen szellemben szeretném betölteni feladatomat, egyetértésre és többszeretetre próbálóm a társadalmat nevelni.

Egy nemzeti, keresztény és szociális irányú politikának az itt elmondottak az országépítő feladatai. Amit elmondtam és amit elmondandó vagyok, nem ígéret, hanem munkára való felhívás. Szeged jól tudja, hogy nem szoktam ígérni sem egyeseknek, sem az emberek csoportjainak. Én megpróbálom a magam dolgát elvégezni, de azt hiszem, isehol sem tudják olyan jól, mint itt, hogy ígérni nem szoktam, ezt ne is várják tőlem most sem, semmiféle vonatkozásban. Nem teszem ezt marosak a magyar nemzet, minden magyar ember és itt ülő választópolgárain megbecsülése miatt sem. De viszont azóta, hogy húsz esztendővel ezelőtt itt állottam, én is vénültem, most már az öregebb nemzedékhez tartozom, hosszú professzori múlt is áll mögöttem, most már jobban megszoktam a dirigálást. Ennek következtében ehhez azt fűzöm hozzá, hogy amint én ezt a helyet kötelességből vállaltam, úgy megkívánom mindenkitől, hogy teljesítse a maga kötelességét.

Munkát kívánok és tudom, hogy kívánhatok, mert a magyar nemzetnek és a magyar embernek igen nagy képességei vannak.

A parlamentarizmus nemzeti életünkben.

Valaki azok közül az államférfiak közül, akikkel az utóbbi időben érintkeztem, azt mondotta nekem, hogy a magyar nemzetben, ahogyan ő látja, rengeteg tehetség van, de ha az egész életét szemléli, mintha ezt valami folyton fékezné. Olyan ez a nemzet, mint egy gépkocsi, egészen tökéletes, de mégsem megy, s amikor az ember keresi a hibát, látja, hogy a kézifék be van húzva. Ő azt hitte, hogy ennek parlamentünk és parlamenti alkotmányunk az oka. Nézetem szerint nem az az oka, azonban maga a lefékezetség igaz és találó megfigyelés. Nem a parlamenti formában van nálunk a hiba, mert a parlamentáris kormányzás a mi életünkhöz, a mi politikáinkhoz, jellegünkhöz és jellemünkhöz tartozik. Amikor egy amerikai nagykövet egyszer megkérdezte tőlem, hogy mióta van parlamentünk, azt feleltem neki: Előbb volt, mintsem székeink lettek volna, amelyekiben ott leülünk. Meg is kérdezte rögtön, hogy akkor hogyan csináltuk, mire azt válaszoltam: nyeregben. Ha ez a forma egy nemzetnek ezer éven keresztül megfelelt és ezt élte, akkor ez a forma időket álló és hozzátartozik a nemzet énjéhez. Ez a nemzet már sokféle korszakot élt át, amikor változtak Európában a kormányformák és a kormánytípusok. Megérte a hűbériségnek és a feudalizmusnak, megérte az abszolút monarchiának korát is. De mindegyikben meg volt a magunk országgyűlése és ha nem is volt mindig egészen egyforma annak a rendszere, ha nem is voltak mindig nyomtatott házszabályaink, meg volt a lényeg, hogy az egész nemzet hozzászólt az ország ügyeinek vezetéséhez. Csak egy dolog van ebben a vonatkozásban, amit meg kell a mai időkben gondolnunk s ez az, hogy vajjon ki hibázta el és ki az oka annak, hogy parlamentünkben ma hibákat is látunk? Vajjon a parlament-e az oka, vagy az emberi Vajjon ma, amikor mindenről és mindenfélét ölsze-visisza írunk és beszélünk és a technika oly kegyes hozzánk, hogy ennek lehetőségeit nyomtatásban, rádióban s mikrofonban rendelkezésre bocsájtja, nem éppen ez-e a baj és az, hogy kevesebbet gondolkoztunk?

Ha a magyar föld népét, a magyarság gyökereit figyelem és őket kérdezném meg — de kérdés helyett elég csak egyszerű szemlélet is —, a hibát ott látom, hogy túlsókat foglalkozunk a részletekkel. Túlsókáig foglalkozik mindenki a parlamentben elvégzendő munkának minden részletkérdésével és talán ebben van az oka annak, hogy a parlamenti kormányformának nehézségei vannak. De maga a forma lényeg-

gében a mi magunk életformája és magyar embereket más-kép, mint ilyen alkotmányos parlamenti kormányformával vezetni, de különösen magyaroknak megtartani, nem lehet.

Persze, ilyen nehéz, ilyen rohanó időkben mások a parlament feladatai. Szükséges, hogy megfontolt munkát és röviden végezzen, mert sok a jól átgondolandó feladata, már pedig a sok beszéd sokszor elveszi az idejét annak, hogy az ember gondolkozhassak. S akkor hallatszanak ezután a közönség felbuztatására vagy megtévesztésére olyan szövegek: nem foglalkoztatják a parlamentet. Hat vagy nyolc hét eltelik és a kormány nem terjeszt eléje munkát. Ha én maradok miniszterelnök, ez nagyon sokszor fog megtörténni. Nem vagyok azon a véleményen, hogy a parlamentet foglalkoztatni kell. A parlament azért van, hogy ha törvényeket akarunk hozni, mérlegelje és jóváhagyja őket, de nem azért, hogy állandóan foglalkoztassuk. Sőt ellenkezőleg. Az országgyűlés tagjainak idő kell ahhoz, hogy a kérdéseket átgondolják és jobban és helyesebben, de kevesebb törvényt hozzanak. Jobb, helyesebb és rövidebb törvényt hoznak, mert ha nem is; mindenki törvényhozó e teremben, de mindenki tagja valamiféle egyesületnek, valószínűleg többnek is és ennek folytán mindenkinek volt dolga alapszabályokkal. Tudják tehát azt, hogy minden egyesületnek alapszabálya, miután letárgyalták, záradékkal ellátták, jóváhagyás végett, nagyon hosszú lett és alkalmas arra, hogy éppen az betöljön meg benne, aki hozta. Ha tehát nem fogaink törvényalkotásokban rekordokat elérni, ezt méltóztassanak azzal is magyarázni, hogy én ezt nem is tartom helyesnek. Fontosabbnak és helyesebbnek tartok ma már megérett dolgokat törvényekbe foglalni, mint képzelt lehetőségeket előre kigondolni és azokat — mielőtt kellő átgondolás, sőt bizonyos részletek kipróbálása által nem bizonyultak helyeseknek — törvényerőre emelni.

A mi problémáink, akár a maiakat nézem, akár évekre visszamenően a múlt problémáit, mindig kettősek: a magiunk megélhetése Európának ebben a keretében és Európának azon a helyén, ahol ma állunk. Az egyiket tehát külpolitikának, a másikat pedig belpolitikának nevezzük,

A szabad külpolitika útján.

A mi külpolitikánk, az a külpolitika, amelyet ma már folytathatunk, a szabad külpolitika, Szemben a közelebbi múlt külpolitikájával, amikor csak azzal foglalkozhattunk, hogy figyelmeztessük a világot arra, hogy itt vagyunk és velünk igazságtalanság történt. Ennek a célja csak az volt, hogy olyan közvéleményt igyekezzünk teremteni, amely a külföldön elég erős arra, hogy később barátság is fejlődhessek belőle.

Az a külpolitika, amelyet ma folytatunk, az olasz-magyar szerződéssel indult meg több mint egy évtizede. A magyar-német barátság csak később, Hitler uralomrajutása után és Gömbös Gyula látogatásától kezdve — mert ő volt az első idegen államférfiú, aki Németországot meglátogatta — kezdődik. Ennek a két földrajzilag egymásra utalt és berendezéseikben is hasonló nemzetnek a kapcsolata teremtette meg azt, amit tengelynek nevezünk és ami nem más, mint két hatalmas ország kapcsolata a Balti-tengertől a Földközi-tengerig Európa törzsén keresztül a nyugaton lévő nagyhatalmak és a keleten lévő kis országok között. Ezekben a baráti kapcsolatokban Magyarország is megtette a magáét. Csak arra az állásfoglalásra utalok, amelyet az olaszellenes szankciók idején, 1935-ben és 1936-ban elfoglaltunk, amikor a Népszövetségiben az elsők voltunk, akik Olaszország mellett kiálltunk. A legfőbb események azután, amelyek a mai helyzetéhez vezettek: katonai egyenjogúságunk kivívása 1938-ban, a kisantant felbomlása, amely belsőleg már tavaly megindult, de csak Csehszlovákia felbomlása által vált valóra. Ami ott történt és azok a tények, hogy mi a Felvidéket és Kárpátalját visszakaptuk — ezt itt hangsúlyoznom kell — nem a revízió keretébe tartoznak, mint inkább Cseh-Szlovákia felbomlásából erednek. A bécsi 'döntés egy tulajdonképpen a mi felfogásunkkal nem tökéletesen egyező elv alapján jött létre, a szorosán vett nemzetiségi arányszám alapján. Ezen az alapon kaptuk vissza a tisztán magyar többségű területeket, ezeket elfogadtuk. Elfogadtuk azért, mert ezeknek a területeknek az országhoz való visszakapcsolását természetesen nagy örömmel láttuk. De elfogadtuk azért is, mert már régóta azt az álláspontot valljuk, hogy azok a nemzetiségek, amelyek a Dunamedencében velünk éltek, amelyek velünk együtt egyidejűleg vagy párhuzamosan a tizenkilencedik században egy bizonyos nemzeti irodalom újjáéledésén mentek keresztül, politikailag a maguk akarata szerint rendezkedhessenek be. Ez volt a felfogásunk Szlovákiával szemben. Azután egy új helyzet keletkezett: Cseh-Szlovákia tökéletes felbomlása és ebből kifolyólag Kárpátalja visszaszerzése. Csapataink bámulatos gyorsasággal, bámulatos ütüerővel vonultak be, dacára annak, hogy nem voltak mozgósítva. Ezzel azután elértük a közös lengyel-magyar határt. Ennek gazdasági részére még rá fogok térni.

A tengelyhez való viszonyunkat továbbra is a legnagyobb bensőség és a legmelegebb barátság jellemzi. Belépünk az antikomintern paktumba. Ezt sokan azzal magyarázták, hogy mi még szorosabban a tengelyhez kívánunk kapcsolódni. Nem ez volt a belépés oka, hanem az is, hogy tulajdonképpen az a mozgalom, amelynek eredménye végső fokon az antikomintern-paktum lett, innen mitőlünk, a kis magyar nemzetből és éppen erről a helyről indult ki, ahol ma vagyunk.

Nálunk tehát ez természetes is volt. Azután kiléptünk a Népszövetségből. A külügyminiszter úr ezt megindokolta. Ez a kilépés is természetesen volt. Megpróbáltuk éveken keresztül azt, hogy vájjon lehetséges-e egy ilyen népszövetséget megteremteni, fenntartani, lehetséges-e ezt a Népszövetséget, amely tisztán a győztesek szövetsége volt, fokozatosan átalakítani a világ összes nemzeteinek szövetségévé, amely azután jóindulat alapján, a kölcsönös megértés alapján igyekezzék a nemzetközi kérdéseket kiegyenlíteni. Miután azonban láttuk, hogy sem a Népszövetségben nincs meg az az energia, sem pedig tagjaiban nincs meg az a szándék és akarat, amely a cél felé vezethetett volna, a legtürelmesebb, hosszas várakozás után végül nem is tehattünk mást, hogy kiléptünk.

Mint mondom, a Róma-Berlin tengellyel a legszorosabb barátságot tartjuk fenn. Azok a látogatások, amelyeket a külügyminiszter úrral a legutóbbi napokban! tettem, szintén ezt bizonyítják. De nemcsak a mi részünkről van ragaszkodás, hanem a másik oldalról is, mert a tengelyhatalmak ismerik és felismerik Magyarország értékét a Dunamedencében. Magyarország értékét, mint országét és Magyarország értékét' ¹⁹¹⁸ nemzetét is. Ezzel szemben sokszor hallok szerte az országban mindenféle defetista hangot. A külpolitikát nem tudja mindenki jól és helyesen megítélni. De biztos lehet mindenki abban, hogy Magyarország épségét veszély nem fenyegeti. Magyarország a saját lábaim jár, Magyarország senkivel függőségi viszonyban nincs, Magyarország nyugati határainak biztonsága minden tekintetben fennáll és garantálva van. Efelől mindenki biztos lehet. Majdnem fölösleges ezeket hangsúlyoznom és higgyék el, hogy nem esik nekem könnyen ilyeneket hangoztatnom, mert majdnem restellem, hogy magyar embernek ilyeneket kell mondania. Sajnos, tudom, hogy kell! Gazdasági kapcsolatainkat Németországgal és Olaszországgal fejlesztjük és elmélyítjük. Németországgal — ez kézenfekvő dolog — már csak azért is, mert Németország mindenképpen a hozzánk legközelebb fekvő nagy fogyasztóterület, még hozzá olyan fogyasztóterület, amely sok mindent nélkülöz, amit mi produkálunk. Ez a terület most még kiszélesedett. Ennek következtében már beletartozik csehszlovákiai és ausztriai kereskedelmünk is. így Németország legnagyobb vevőnk. Igyekezünk és igyekezni fogunk ezt a vevőnket megfelelően ellátni, olyan terményekkel kiegészíteni, amelyek az ő ízlésének és szükségletének legjobban megfelelnek. Ez gazdasági természetesség. Szükségesnek látom — és ezt itt is megemlítem — nemcsak ebből az okból, a német kapcsolatból kifolyólag, hanem egyéb kapcsolatokból is gazdasági termelésünk egy bizonyos átállítását. A politikai és gazdasági viszonyok változása a közöttünk levő területeken magával hozza gazdasági életünk alkalmazkodó átalakítását is.

Mik azok az új dolgok, amelyek körülöttünk történtek és a helyzetet meg változtatták? Először Németország megnagyob-
 bodása, másodsor Szlovákia keletkezése, harmadszor a közös
 magyar-lengyel határ, azután egy jobb viszony megindulása,
 — úgy remélem — kimélyülése Jugoszláviával. Ezek változ-
 tatják meg a gazdasági élet képét is. Vevőink átalakulnak, új
 vevők jönnek hozzánk. A közös lengyel-magyar határ által Len-
 gyelország jobb vevőink is lehet, sőt rajta keresztül a skandináv
 államokba is könnyebben nyílik utunk, mint akkor, amikor
 Cseh-Szlovákia az északi piacoktól elzárt bennünket. Mind-
 ezek az átalakulások természetesen új lehetőségeket nyitnak,
 de parancsolólag elő is írják, hogy a magunk gazdaságát ezek
 szerint állítsuk át. Ez az átállítás azonban a saját magunk gaz-
 dasági életéből is folyik. Hacsak a búzaértékesítést nézem, a
 búza ára néhány évvel ezelőtt 14 pengő volt, akkor, amikor
 világparitási ára 12 pengő volt. Ma a termelőnek 20 pengőt,
 sőt a határállomáson 20.75 pengőt fizetünk a búzáért, akkor,
 amikor világparitási ára 6 pengő körül áll. Nyilvánvaló, hogy
 ez a körülmény rákparancsolta azt, hogy gazdaságunkat olyan
 termények felé állítsuk át, amelyeknél nem áll elő az állam
 ilyen megterhelése, amelyet az állam sokáig nem bírhat,
 másrésről olyan termények felé, amelyek több munkaalkal-
 mat adnak. Mert munkaalkalmak teremtése egyike felada-
 tainknak.

Ezek a belső és külső körülmények együtt fogják meg-
 szabni a gazdasági termelés átalakításának irányát. Sokkal
 konkrétebb és pozitívebb dolgokat még nem tudok mondani.
 Nem tudok azért, mert először is a körülmények csak most
 változtak meg, másodsor pedig mert sok tekintetben még a
 kísérletek stádiumában vagyunk. Be hogy ez az átalakítás
 szükséges, azt látjuk és ezért sürgősen fogunk velük foglal-
 kozni, természetesen úgy, hogy a gazda a másik terménnyel
 éppen úgy, vagy ha lehet jobban megtalálja számítását, hogy
 ezzel több embernek adhassunk kenyeret. Ez természetesen
 fokozatos fejlődés lesz.

A földreform.

Így állunk a földreform kérdésével is. A földreform tör-
 vényjavaslatát beterveztették a most feloszlott parlament
 elé. De ugyanezt a javaslatot, ugyanúgy be fogjuk terjeszteni,
 amint az új országgyűlés megnyílik s az új országgyűlés fogja
 letárgyalni. Tudom, hogy ezzel is agitálnak, azt is mesélik az
 emberek, hogy „azért oszlatták fel a házat, mert nem akarják
 a földreformot betervezteni”. Én már a felsőházban megmon-
 dottam, hogy nem tudom mi lett a magyar emberekből, hogy
 nem elégszenek meg azzal, ha valaki, akit becsületes embernek

ismernek, egyszer kijelent valamit, hanem huszonötször meg kell ismételní a kijelentéseiket. Nézetem szerint elég egyszer is megmondani valamit. Én megkövetelem. Mindenkitől, hogy amit neki megmondottam, azt higgye el, hogy az úgy van. Minthogy pedig a miniszterelnöki bemutatkozó beszédemben megmondottam, hogy ezt a törvényjavaslatot betérjesztem, ezen nem változtat az, hogy melyik parlamentnek terjesztem be, ha azonban ma választanak parlamentet, ez a választó-közönség felfogásához közelebb fog állni, jobban fogja annak véleményét visszatükrözni, mint a négy év előtt megválasztott parlament. Ezért ezt a kérdést is inkább úgy fogja megítélni és a javaslatot úgy fogja megváltoztatni, ahogyan az felfogásának a dolgok mai meglátásával legjobban megfelel. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy ma mindent egészen jól látunk. Nem látunk jól mindent. A törvényt azonban mégis meg fogjuk csinálni, nehogy késedelmet szenvedjen. Nem, látunk jobban, mert én magam régóta hangsúlyoztam és pedig saját tudományos és egyéb tapasztalataimból kifolyólag azt, hogy az országnak: és a különböző országrészeknek alapos ismeretere van szükség ahhoz, hogy egészen helyes, jó és mindenkinek, tehát az egyéneknek is, de az államnak is, megfelelő földreformot vihessünk keresztül.

Amikor a földreformra vonatkozó irodalmat, parlamenti beszédeket, könyveket, cikkeket, parlamenti vitákat kerestem, mindig általánosításokkal találkoztam. Beszélnek példának okáért 300 holdas, 500 holdas minimumokról vagy maximumokról. Az egyiknek minimum, a másiknak maximum. Beszélnek „vezérszámokról” és nem gondolnak arra, kirekesztik gondolkozásukból azt, hogy 10, 50 vagy 100 hold Szolnok megyében más, mint 10, 50 vagy 100 hold Sopron megyében, egészen más ez nagyváros közelében, mint a nagyvárostól távol. Hiszen Szeged határában is találunk egymással igen ellentétes talajú, igen ellentétes termőképességül részeket, amelyeken nem lehet az itteni tíz holdat az amott való tíz holddal minden további nélkül összehasonlítani. Ha például egy család Sopron megyében megél 8 holdon a várostól távolabb, biztos, hogy Szolnok megyében nem él meg 8 holdon, de kérdés, hogy vájjon 20 holdon megél-e. Ennek következtében arra van szükségünk, hogy részenként, tájanként, területenként tanulmányozzuk át az országot és azután alaposan, ahhoz alkalmazkodva, ezeket az általánosításokat minden helynek a saját maga szükségletéhez, ia saját maga képéhez alakítsuk át. Egy ilyen tanulmányt a törvényalkotással egyidejűleg fogunk megkezdeni. Azért a törvényt meg lehet hozni mai kereteiben is és a végrehajtását is el lehet kezdeni, hiszem a végrehajtás 10 évre van tervezve. Már az első évi tanulmányozás után is jobban fogjuk tudni munkákat elvégezni. Előre tudom, hogy ennek mik a nehézségei. Tudom azt is, hogy miért félnek esetleg egyesek

attól, hogy ilyen megoldást keressünk. Azért, mert nyilvánvaló, hogy ha egy jobb földű és jobb éghajlatú vidéken egy birtokosnak meghagyunk 400 holdat és egy rosszabb talajú, rosszabb éghajlatú vidéken meghagyunk a másoknak 1500 holdat, azt fogják mondani, ez protekció.

Ezzel azonban szembe kell nézni. Ezt a kérdést niemcsak a földreformmal kapcsolatban hozom fel, de azért is, mert ki kell irtani közéletünkéből azt is, hogy mindent abból a szemszögből nézünk, hogy vajjon mit fognak mondani. Mindent abból a szemszögből kell néznünk, hogy becsületes vagyok, becsületesen akarom végrehajtani és aki nem hisz bennem, az me higgyen, mert mégis azt fogom csinálni, ami nézetem szerint az országnak jó és hasznos.

Nemzetiségi kérdés.

Visszatérek arra a problémára, hogy mennyiben alakul át a mi országvezetésünknek az egész feladata, annak az országvezetésnek, amelyben a vezetők és a választók egyformán részesednek. A háború óta egy kis és elzárt ország életét éltük, amely majdnem csupa szintiszta magyar és egynehány vegyes nemzetiségű országrészből állott. A legutóbb lefolyt három hónapban új területek jöttek vissza az országhoz. Az egyik közülük a Felvidék, olyan terület, amely húszéves idegen uralmat élt át, más törvények alatt, más életformákbain¹. A másik területen, amelyet visszakaptunk, zártan egy nem magyar nemzetiség lakik, egy hozzánk rendkívül hű nemzetiség, amely magyar érzéstől, a magyarság iránti rokonszenvétől, a húszéves idegen uralom alatt sem tántorodott el. Ez nem frázis. Én magam és barátaim is találkoztunk olyan rutén gyermekekkel, akiket az elnyomás és idegen uralom alatt az apjuk odahaza tanított magyarul. De ezeknek az országrészeknek a visszatérésével Magyarország új feladatok előtt áll. Más lett az ország képe. Hozzá kell újra szoknunk ahhoz, hogy a Duna-medence nem magyarul lakta területeit is vezessük és kormányozzuk. A Duna-medence tájai földrajzilag, népi életmódjuk szerint és gazdaságilag is összetartoznak, egymásra vannak utalva. A török háborúk vagy a világháborúi szétszakította a Duna-medencét. Magyarország egy ezredévig — kivéve a török uralmat, amikor a középső részben nem volt magyar — az egész területet egybefoglalta és egy kormányzat alatt tartotta. De ma újra olyan időszak kezdetét éljük, amikor megint többféle rész és nemcsak szintiszta magyarul lakta részek tartoznak az országhoz. Újra hozzá kell szoknunk Nagymagyarország feladatait látni magunk előtt a trianoni Kis-Magyarország feladatai helyett. Elsősorban a nemzetiségi kérdésben.

A nemzetiségek a XIX. században ébredtek öntudatra, nemzeti alapon álló államokká egyesült Olaszország és Németország. Ezek az események a történelemből ismeretesek. A fejlődés mindinkább odavezetett, hogy a nemzetiségek öntudatra ébredtek. Ma az a helyzet, hogy vannak egymás mellett államok kisebbségekkel s részben közös kisebbségekkel. Például Szlovákiában élnek magyarok, Magyarországon élnek szlovákok és így tovább. Új helyzetek, bizonyos kompromisszumok szüksége merült fel Magyarországon. Ezek megoldásán kell fáradoznunk, ezek megoldási formáit kell megtalálnunk, ezek között az államok között. Ez a kérdés külpolitikai része.

A kérdés belpolitikai része az, hogy nemcsak Kárpátalján, de a felvidéki övezetben is visszakaptunk olyan nemzetiségeket, amelyek a maguk életformáját éltek, a maguk nyelviével éltek hosszabb időn át. Iskolaügyeiknek irányításában ezzel számot kell vetnünk. Hasonlóképpen számot kell vetnünk a magyarság között kisebb-nagyobb csoportokban szétszórta élő nemzetiségeknek iskolapolitikánkba való messzemenő tekintetbevételével. Következik ez Európa jelen átalakulásából, abból az új helyzetből, amely itt a XIX. század, majd a világháború utáni évek lefolyása következtében megteremtődött. Nekünk tehát kormányzati politikánkban ezekre tekintettel kell lennünk. Hasonlóképpen azután tekintettel kell lennünk olyan országrészeknek, mint amilyen Kárpátalja, bizonyos önállóbb életére is. Kárpátaljának önkormányzatot fogunk adni, kell is, hogy adjunk, de milyen lehet ez az önkormányzat? Minden önkormányzat kapcsolatos és abból az alkotmányból folyik, azzal az alkotmánnyal, amelyhez ez az önkormányzat tartozik. Vannak történelmi alkotmányok, amelyekből ezek az önkormányzatok kifejlődtek. Ha tehát mi Kárpátaljának önkormányzatot adunk, ez olyan kell, hogy legyen, amely a magyar alkotmányosság formáiból folyó és a magyar alkotmányosságig formái szerint való. Annak formáit nem könyvekből vagy idegen területről, hanem az ezeréves magyar alkotmányos életből kölcsönözzük.

Tisztában vagyok azzal, hogy ezt mindenki így is kívánja. Én mindig azt tartottam, hogy aki jogot ad, önmagát tiszteli meg. Mi Kárpátaljának már megmutattuk egyszer azt az önkormányzati utat, amelyet most is adni akarunk. Ez az úgynevezett Egán-féle akció. Mi húsz éven keresztül támogattuk Kárpátalja önálló politikai törekvéseit a cseh uralom alatt. Más formában tettük ezt természetesen a cseh uralmon belül és más formában kívánjuk megadni most Magyarországon belül, amelynek alkotmánya történelmi alap. A cseh uralom alatt a kapcsolat szervezetlenebb volt. Ma szervezettebb kell, hogy legyen. Természetesen ennek az önkormányzatnak számolnia kell a modern eszközökkel.

Közelebb kell menni az emberekhez.

Most azután nemcsak az új országrészek politikájával kell alaposan és gyökeresen számot vetni és foglalkoznunk, hanem az egész ország politikájával is. Vannak törvényeink, amelyek elavultak, mert egészen más korszakra alkalmaztattak, régi korszakokban hoztattak. Így például községi törvényeinket fél évszázaddal ezelőtt hozták. Ehelyett egy újra van szükség. Az állami élet és a közigazgatási élet annyira elhatalmasodott, hogy azzal továbbmenni már lehetetlen!. Ezzel a kérdéssel foglalkoznunk kell. Itt szükséges lesz gondoskodnunk a teríhek arányosításáról, nemcsak az egyéneknél, hanem a kisebb-nagyobb tehetetlenebb és tehetségesebb községeknél is. De gondoskodnunk kell a munka arányosításáról is. Így például ma a jegyzők agyon vannak terhelve munkakörökkel, amelyeket ha átnézünk, találunk közöttük olyanokat, amelyeket feltétlenül egyszerűsíthetünk, sőt likvidálhatunk.

Az elvünk: a belügyminiszter úrral együtt — őt említem meg, mert ő dolgozta ki ezt a tervet — az általános terv is az egész kabinetben, hogy nagy erővel kell decentralizálnunk. A miniszteri hatáskörből sok mindent le kell vinni az ország egyes részeibe a szétszórt hatóságok hatáskörébe. Ezzel szemben azonban meg¹ kiell kívánnunk ezektől a vidéki hatóságoktól, hogy felelősséget vállaljanak. A bizalom hiánya, a fegyelem hiánya és a felelősség vállalásának; a hiánya jellemzi közéletünket és jellemzi társadalmi életünket is: Nálunk mindenki parancsot és irányítást vár és az ügyek megszámlálhatatlan időkig hevernek azért, mert az a szerencsétlen, aki ennek a dolognak a tetején; ül, fizikailag nem képes az ügyeket ellátni. Ha az alsóbb fórumokon az ott vezető tisztséget betöltőik felelősséget vállalnak, akkor tíz eset közül legfeljebb kétszer tévednek és ezt a két tévedést tíz eset közül készséggel elfogadom, de ha azt mindenkor hozzám juttatják el, akkor meg vagyok róla győződve, hogy én ötször fogok tévedni. De természetesen az illető nem viseli a felelősséget. A felelősség kérdése leegyszerűsítve tehát így néz ki. Meg kell szüntetni ezt.

Én ezt annakidején, amikor kisebb állásban voltam, állandóan hangoztattam. Számtalanszor jöttek be hozzám azzal, hogy kisebb ügyeket intézzek el, de elküldöttem őket azzal, hogy ezt el tudják önmaguk is intézni. Készítsék el, jöjjenek vissza hozzám és akkor én megmondom, hogy helyesen cselekedtek-e. Ez akikor volt, amikor a háború alatt a hadigondozó-baiK dolgoztam. Ha ezt végre tudjuk hajtani, akkor a dolgok sokkal jobban és szebben fognak menni. De még egy oka is van a decentralizációnak: ez az, hogy közelebb jutunk az emberekhez.

Közelebb kell menni az emberekhez, és ebben a közelségben megítélni az egyes eseteket. Ént magam! a közigazgatás min-

denféle ágazatában megfordultam; de mindig az volt a tapasztalatom, hogy nincsenek egyforma ügyek. Mindenkinék és mindennek megvan a kis egyénisége, amelynek figyelmen kívül hagyása az ügynek hosszabb elintézését hozza magával. Az a célunk, hogy; közelebb jussunk az élethez. Ezt célozza a szociális munka is. Ez a folyamat most kezdődik. Itt van elsősorban a tudománynak a kérdése. Azok részéről, akik ezt a munkát végzik, nagyon sok józanságot, nagy önmérsékletet, nagyon komoly ítélőképességet kívánok. Ma például a belügyminiszter úr, úgy a megyékben, mint az egyes községekben már beállított fiatalembereket. Ez utóbbiak kevésbé fontos munkát végeznek ugyan, az előbbieket azonban! komoly kutatómunkát végeznek. Ha igazságosain és józanul kívánnak ítélni, úgy hasznos munkát is fognak végezni. A következő lépés aztán a különböző és időleges segítségi formák meglátása a rövidebb lejáratú ügyeknél, majd a hosszabb lejáratú segítségi formáknak a megoldása is, amelyek eredménye az egzisztenciális formáknak a megtalálása és megteremtése lesz. Ez nagyjából az az irány, amelynek alapján cselekedni kívánok.

Építő program.

Szükséges tehát, hogy szociális intézményeket létesítsünk és támogassunk. Így például iskolákat, kulturális intézményeket, mert különösen ezek fekszenek közel a szívemhez. Sajnos, azonban csak én fogok élni, de ezek a gondolatok nem, mert a következő években) minden felesleges krajcárunkat majd a hadsereg kiépítésére kell fordítanunk.

Én azt hiszem, hogy azokután, amikor az utóbbi időkben körülöttünk és részben a saját területünkön¹ történtek, fel kell ennek az országnak és ezen a kontinensen minden európai népnek készülnie kell lennie, ha azt akarja, hogy Európában számoljanak vele és ha nem akarja azt, hogy vele kellemetlen vagy nemkívánatos dolgok történjenek. Világos és azt hiszem mindenki előtt világos ez, hogy nekünk tökéletesen fel kell szerezni magunkat. Ezt már évekkkel ezelőtt is mondtam, de az utóbbi idők tapasztalata megmutatta, hogy ez mennyire szükséges és egyúttal megmutatta azt is, hogy most sokkal szükségesebb, mint (azelőtt volt).

Elődöm programot adott a beruházási hozzájárulással kapcsolatban, hogy egy öt éves tervet rajzolt meg; ennek keretében a beruházások két csoportját, egy hadseregkiépítési csoportot körülbelül 600 millióval és a költségvetés egy civilcsoportját 400 millióval, amelyben az iskolák kiépítése, honvédelem, öntözés és útkiépítése is szerepelteti. Ezt most részletezni nem kívánom. Az utóbbi események azt mutatták, hogy ez az öt év túl hosszú idő, mert Európában történhetnek olyan dolgok, amelyek készületlenül találnak bennünket. Ezt az öt éves tervet sokkal rövidebb időre kellett lecsökkentenünk és azokat

a költségeket, amelyek erre voltak szánva, azalatt a rövid idő alatt kell előteremtenünk, hogy a szükséges beruházásokat eszközölhessük. Amíg ezt a munkát be nem fejezzük, addig nagy önmérsékletet kell gyakorolnunk és ha ez vagy az az intézmény nem épülne meg, vagy ebben vagy abban a dologban, nem tudunk úgy előrehaladni, ahogyan azt elképzeljük, úgy azt annak a számlájára kell írunk, hogy elsősorban hadseregünk fejlesztésének programját kell végrehajtanunk. Hadseregünk már egy egészein tisztességes mértékig fel van szerelve. Ismeretesekek azok a teljesítmények, amelyeket hadseregünk Kárpátalja megszállásával felmutatott. Ma már bátran támaszkodhatunk rá.

Ezt ki kell építsük és most már az egész programmal teljesen készen is vagyunk. A 400 milliós civilprogram halad az ötéves terv szerint a maga útján, ahogyan eredetileg tervezve volt. Már most ebből az átállásból egyéb is származik. Nyilvánvaló, hogy a hadseregfelszerelés gyorsítása folytán egyrészt külföldről hozatjuk be a felszerelési cikkeket, tehát elsősorban ezt a kérdést kell szem előtt tartásuk, másrészt azonban a felszereléseket és eszközöket idebenn állítjuk elő. Ez a része a dolognak megfontolásra késztet bennünket. Idebenn a gyáriakban fokozottabb mértékben» kell dolgoztatnunk és az ezekben a gyárakba tömörülő munkásság, amelyik a hadfelszerelési cikkek gyártásával foglalkozik, a munkák befejezése után állás és kenyér nélkül maradna, ha idejében nem történne róla gondoskodás. Ezeknek a tömegeknek az átszervezéséről idejében kell gondoskodnunk és közölhetem, hogy ez a gondoskodás máris folyamatban van.

Az előmunkálatok már folynak és tudni fogjuk, hogy az átszervezést hogyan csináljuk. Ne aggódjék senki, hogy mi lesz majd ezekkel a munkástömegekkel, mert mi előre látjuk a feladatokat és amennyire lehet, gondoskodni fogunk a munkástömegekről. Részben azonos vagy közvetlenül azonos iparcikkek gyártásában fogjuk őket felhasználni, részben átképzések útján. Így azután lehetővé tesszük azt is, hogy részben tanulatlan, részben tanult munkások igénybevételével olyan munkálatoknak és olyan cikkek gyártásának is mekilássunk, amelyek nagyszámú munkáskezet igényelnek.

Kárpátalja.

Itt van mindjárt Kárpátaljának kérdése, amelynek megszerzése nemcsak kereskedelmi okokból vagy más okokból — tehát nemcsak a közös magyar-lengyel határ miatt — volt szükséges és fontos. Fontos és szükséges volt az Alföld öntözésének megvalósítása miatt is. Ha Kárpátalján kivágnák az erdőket, akkor a Tiszát tápláló folyók korlátlanul megduzzadnának és óriási tömegekben hoznák le a vizet, az Alföld pedig

indokolatlan árvíznek volna kitéve. Ez a veszedelem akkor állhat élő, ha Kárpátalja más kezekben van, mint az Alföld. Ez volt az egyik indoka annak, hogy Kárpátalja visszatért hozzánk, a másik ok pedig az, hogy az Alföld öntözése, mint szükséglet, már régen felmerült. Ha termelésünket biztosabbá, olcsóbbá és megbízhatóbbá akarjuk tenni és takarmánynövényeink termelését fokozni akarjuk, akkor az öntözést figyelmen kívül hagyni nem lehet. Mindezekhez adódik, mint egyszerű követelmény az, hogy a veteménytermelést is ki akarjuk fejleszteni, ehhez pedig szintén öntözés kell, amit tárolómedencékkel is meg lehet oldani. A kérdés az, hogy az Alföldön, illetve Kárpátalján építsünk-e tárolómedencét. Most már mind a kettő lehetővé válik, de sokkalta gazdaságosabb az, ha ezeket a tárolómedencéket Kárpátalján létesítjük. Nem könnyű feladat ez gazdasági szempontból sem, ide vele az öntözést az Alföldön megoldjuk és ez óriási előnyöket jelent.

Kárpátaljával egyszersmind sok mindenféle ásványanyagot is nyerünk, ami nagyon fontos az ország iparosítása szempontjából. Végül a Tiszát némi szabályozással Husztig hajózhatóvá tudjuk tenni és ha különböző védőgátakat emelünk, elérhetjük azt is, hogy nemcsak tavasszal és ősszel, hanem a vízszegény nyári időszakban is meg tudjuk oldani a folyó hajózhatóságát. Ezek Kárpátalja megszerzésének ama gazdasági előnyei, amelyek az Alföldre különösen értékesek. Részben ezek az okok is voltak azok, amelyek a különböző államok vezetőit meggyőzték arról, hogy Magyarországnak erre a területre joga és szüksége van és ezért elhárították a nehézségek egy részét akkor, amikor cselekedni akartunk.

Talán érdekelni fogja a szegedieket, hogy az előmunkálatok ebben a vonatkozásban Szegeden az ellenforradalmi kormány alatt indultak meg, tehát odáig nyúlnak vissza. Ez ismét egyik példája annak, hogy nem szabad a pillanatnak élni, hanem mindenkor minden munkát, amely jó és hasznos, akár használ az adott pillanatban, akár nem, el kell végeznünk. Példa arra, hogy semmiféle munka, amit valaki el tud végezni és amihez ért, nem fölösleges és nem haszontalan, mert minden ilyen munkának valamikor megterem a maga gyümölcse. Tehát vesse mindenki latba a maga képességeit és dolgozzunk, mert csak a megfeszített munka az, amely előbbre fogja vinni az országot!

Azt kérem, hogy egész beszédemből az egész alaphangot méltassák megbecsülésükre, azt az alaptónust, amelyet nem hangosan, de erős akarattal ismertettem és igyekszem belevinni ennek az országnak szolgálatába. Nem szoktam keresni a közéleti szereplést, ezt Szegeden is tudják. Tudok visszavonulni a magánéletbe, nagyon jól érzem magam ott és fájlatom, hogy ebben talán nem lesz többé részem, de ezzel lesz-

moltam. Magam is azért szántam rá erre magamat, mert látam, hogy ma olyan időket élünk, amikor mindenkinek válogatás és késlekedés nélkül ki kell állni arra a helyre, amelyre rendelik és ott meg kell állnia a helyét. Ezért arra kell kérnem Szeged város polgárait, szívleljék meg ezt a felhívásomat. Az országtól, az ország minden polgárától pedig meg kell követelnem, hogy teljesítse kötelességét.

Nem ígérek.

Mint mondtam, nem ígérek. Nem ígérek nemcsak elérhetlent, de még elérhetőt sem. Nem ígérek semmit azért, hogy engem kövessenek, csak azt kérem, hogy mindenki teljesítse az ország iránt a maga kötelességét. Ezért pedig nem jár ígéret. Akármennyire teszik is mások, akármennyire divat és szokás is ez a képviselőválasztáskor, én nem tudok ígérni, még ha megfeszülök sem. Talán különösnek látszik ez a mai világban, de én éppen a mai világban nem tudnám megtenni ezt, mert ha megtenném, nem méltányolnám kellően a mai világ komolyságát, nehézségeit és azt a kötelességet, amelyet mint a ina élő nemzedék tagja az ország és a nemzet egészével, a múlttal és a jövővel szemben éreznem kell.

A mostani választást, az első titkos választást úgy fogom fel — és szeretném, ha mindenki úgy fogná fel, — hogy ez nem az ígérek választása, hanem a munkakészség egyik megnyilvánulása. Remélem, hogy az egész ország olyan férfiakat fog a parlamentbe küldeni, akiknek munkakészségéről és jelleméről meg van győződve. Ebben a reményben kérem a szegedi választópolgároknak — mint hozzám legközelebb állóknak — támogatását. Nekem erőt ad a munkában az, hogy hátam mögött olyanokat érzek, akik közel állnak hozzám. Ezért jöttem ide. Ez volt az oka annak, hogy otthagytam egy választókerületet, ahol mint addig ismeretlen személyt a legnagyobb szívelességgel és barátsággal fogadtak és vettek körül. Azért jöttem ide, mert hazajöttem és mert ez jelent is valamit a magyar embernek. Ha az ember magyar és ha a nemzet történelmében gyökerezik a lelke, akkor keresi, ápolja és szívében viseli azokat a szorosabb kapcsolatokat is, amelyek őt a nemzet egy kisebb csoportján, a családon vagy a földieken keresztül a nemzet egész testéhez kötik. Ez az oka annak, hogy most hívásukra visszajöttem és most megegyezően megköszönve a hívást, kérem, hogy Szeged, mint a főváros után az ország legnagyobb városa, mint annak a mozgalomnak otthona, amely a maga bélyegét az ország egész mai fejlődésére ráütötte, mint bölcsője a keresztény nemzeti gondolatnak, illetőleg e gondolat végrehajtásának és felvirágzásának, járjon elől ezentúl is és támogasson bennünket, akik ma az ország élén állunk a reánk váró rendkívül nehéz munkákban.

Beszéd a Pesti Vigadóban

(Elhangzott 1939 május 11-én.)

Az első szavam a köszönet szava azért, hogy Budapest budai választókerülete képviselőjelöltül felkért. Megtiszteltetés ez reám személyileg, de szimbólum is a magyar miniszterelnöknek, hogy az ország szívében, itt Budapesten és ebben a teremben bontson zászlót, ahol naggyá nőtt az a gondolat, amely egy kis hadsereggel és egy maroknyi emberrel Szegedről indult ki. Ezt a gondolatot Budapest polgárságának kitarása tette virágzóvá az elmúlt húsz esztendő alatt, amely nem volt küzdelem nélküli, nem volt megpróbáltatások nélküli és nem volt anélkül, hogy csábításokat ne éreztünk volna. De kitartottunk, és amikor itt körülnézek, sokat látok olyanokat, akik e teremben ültek ezelőtt húsz esztendővel is, akkor, amikor munkánkat megkezdtük.

Egy névhez, Wolff Károly barátom nevéhez fűződik mindaz, ami itt a főváros politikai életében történik. Ő lelkesített, ő vezetett minket, ő adott erőt mindnyájunknak. Mi ezt tudjuk és valljuk. Az ő elgondolása az országról és Budapestről bekapcsolódik abba az elgondolásba, amely Gömbös Gyulát munkára serkentette és amelyet Gömbös Gyula óta négy miniszterelnök kézről-kézre adott. Ennek a két férfiúnak az emléke van velünk. Ezt a munkát kívánjuk fokozott erővel folytatni s remélem, hogy e húsz esztendő után még nagyobbib tömegek fognak tanúskodni arról, hogy mi történt Budapesten és aziójn a területen, amely Budapesthez tartozik és amelyre Budapest kisgárvik.

Osszuk meg a gondot és a munkát.

A magyar miniszterelnök ma komoly gondok és nehéz feladatok között él és arra kéri a választópolgárságot — itt is és szerte az országban —, hogy ossz«a meg vele ezeket a

gondokat és ezt a munkát és olyan férfiakat küldjön Magyarországra országgyűlésébe, akik ebeket a gondokat mély és valódi felelősségérzettel megosztani és szolgálni tudják.

Mik azok a gondok, mik azok a komoly kérdések, amelyek ma vállainkat nyomják? Megpróbálom őket röviden vázolni és felsorolni.

A feszültségektől és megrázkódtatásoktól állandóan terhes Európában, ma minden gondunkat, minden igyekezetünket, de minden lelkesedésünket is elsősorban országunk biztonságának és gyarapodásának: a hadseregünk kérdésének szenteljük. Hadseregünk céljaira az állam és a köz és rajta keresztül minden magánember a maga anyagi erőforrásainak minden nélkülözhető fillérét odaadja, de ennek a kérdésnek tartalmát a magyar lélek ad, amely megtízszerezi a fegyverek erejét, amint ez a közelmúltban is történt.

Itt vannak azután a félév óta újra növekedő ország kormányzatának kérdései. A kis Magyarország feladatai után ismét egy gyarapodó, a Duna medencéjében élő magyar és nem magyar ajkú, de közös hagyományú népekkel gyarapodó és erősödő Magyarország feladatai előtt állunk. Feladatok előtt, amelyek régiiek, kilencszáz évesek, ide ma mégis újak és új formákban, egészen új feladatokat rónak reánk, egészen új állami gépezettel, mert hiszen a mai állam gondoskodása, ellenőrzése mindenfelére kiterjed. Amikor tehát országrészek kapcsolódnak hozzánk, gondoskodásunk tárgya sokkal sokoldalúbb kell, hogy legyen és nekünk magunknak is a 900 éves dunai állam ideológiájába kell visszahelyezkednünk, a szentisfrváni állam gondolatvilágába, amely nem az imperializmusnak, de a szeretetnek, a barátságának, a patriarchális együttélésnek a gondolatát jelenti. Erre kell nevelnünk önmagunkat és ifjúságunkat, amely a jövőben ennek a munkának hordozója. Ez a második feladat.

A harmadik feladat a nemzet újra keresztényebbé és újra magyarabbá tétele. Az idegen és nemzetbontó XIX. századbéli gondolatvilág helyébe új gondolatvilág helyezése. Ezt a gondolatvilágot nemcsak azzal szüntetjük meg, hogy azokat, akik ezt a gondolatvilágot hozzánk behozták, elkülönítjük, hanem azzal is, hogy lelkiismeretvizsgálattal önmagunkból is kiközösítjük, önmagunkba, hétköznapi cselekedeteinkbe pedig egy magyarabb gondolkozást viszünk be. Mindezek a feladatok sokféle intézkedési munkát, nevelőmunkát is igényelnek.

Negyedik feladata gazdasági egyensúly és jólét visszaállításának nagy feladata. A nagy összeomlás, a teljes elszegényedés és az 1930 körüli évek gazdasági válsága után és olyan gazdasági feszültség közepette, amely még ma is sok tekintetben megköti kezünket, de Európa minden országának kezét is, nehéz körülmények között kell gazdasági életünket nemcsak

tovább vezetni, de fenntartani és fejleszteni is. Hogy ez a továbbfejlesztés megtörtént, annak Budapestre vonatkozólag tanúbizonysága ez a könyv. Az egész országra nézve viszont tanúbizonyság mindenki előtt az, ha kimegy az utcára és látja, hogy mit végeztünk húsz esztendő óta és mit fejlődünk azóta. Ezt a fejlődést tovább kell vezetni. Közben váratlan eseményekkel is megbirkóztunk és fel voltunk reá (anyagiakkal, készülve. Továbbra is mindent el kell követnünk, hogy elérhessük az egészséges gazdasági életet. Gazdagodnunk, erősödnünk kell, hogy a világnak abban a részében, amelyre állítottak bennünket, megálljuk helyünket.

A nemzedékek összefogása a megoldandó feladatok érdekében.

Egy másik feladat a generációk — az öregek és az ifjak — problémája, amely egy lelki struktúrában átalakult kor közepette különösen nehéz. Éreztem most, a választások előkészítése alkalmával ennek a feladatnak a szükségét, de nehézségeit is. Éreztük annak szükségességét, hogy az öregeket és ifjakat közelebb hozzuk egymáshoz. Ez talán a miniszterelnöknek adminisztratív feladata, de valakinek, aki az ország élén áll, nemcsak állami, hanem társadalmi feladatokat is szolgálnia kell, mert a társadalmi feladatok adnak életerőt az államnak és az állam társadalom nélkül halott csonk.

Ezzel kapcsolatosak a társadalmi rétegződés problémái is. Vannak egybeolvadási törekvések és éles ellentétek, mert hiszen nemcsak minálunk, hanem széles-e világon, a társadalmi és szociális átalakulásnak olyan korszakában élünk, amelyről nem egyszer mondtam, hogy a történelemben visszamenve, talán csak a népvándorlás korszaka volt az, amely ilyen hatalmas lelki és társadalmi átalakuláson; vitte keresztül az emberiséget.

— Ezek azok a problémák, amelyek lendületet feszítőerőt adnak, amelyek vezetnek és irányítanak, ezért egyik főfeladatunk az állami gépezet kerekeinek gyorsítása kell, hogy legyen.

A város és a falu problémái az utóbbi időkben az érdeklődés előterébe kerültek. A falut és a várost közelebb kell hoznunk egymáshoz. A nemzet mély gyökekeitől elszakadó embereket visszavezetni olyan törekvés, amely minden nemzet alap-törekvése. Visszavezetni a falu népéhez, amely erőt ad. Minden városban élő, minden intellektuális foglalkozásban élő, minden, a természettől elszakadt foglalkozásban élő ember úgy lehet vele, mint magam, hogy ha a falu népe között vagyok, regenerálódva jövök onnan vissza. A várost és a falut egymáshoz közelebb hozni, ezt elmélyíteni, ez is egyike a mai feladatoknak. Ebben a tekintetben természetesen a társadalomra is nagy

feladatok hárulnak, de az állam is sokban előmozdíthatja ezek megoldását. Ezekre a kérdésekre majd rá fogok térni.

Itt vannak azután a szociális feladatok, amelyek alatt nemcsak a szegények megsegítését és munkaalkalmak adását, igazságos adóztatást és hasonló dolgokat értek, még csak nem is a szociális igazság megteremtését általában, hanem értem azt, hogy a bizalmatlanság és az irigység helyébe bizalmat és szeretetet ültessünk az emberek lelkébe. Keresztény Magyarországon ez nem is lehet másképpen, mert azt tapasztaltam, hogy mindenütt, ahol az emberek között szeretet van és szeretettel kapcsolódnak egymáshoz, onnan alkotó lendület, vállalkozási szellem iinjdul ki, abból olyan önzetlen szellem fakad, amelyre az országnak és a nemzetnek szüksége van. A szociális fejlődésnek és átalakulásnak ilyenét szolgálása a kereszténység legmélyebb értelmében, szintén egy feladat, amelyben kell, hogy az állam a társadalmat támogassa, istápolja, de amelyet mindnyájunknak, akik a társadalomnak tagjai vagyunk, a magunk részéről is állandóan kell, hogy szolgáljunk

Itt vannak azután az ország településének, társadalmi és gazdasági életének és közigazgatásának kérdései, amelyek összefolynak egymással, amelyek a kor igényeinek és a megindult erőgyarapodásnak megfelelően szabályozandók. Nehézséges közigazgatási rendszerünknek, gazdasági életünknek, a vidék és város gazdaságilag, közigazgatásilag és közlekedési értelemben való összekapcsolásának kérdései, — ez az egész kérdéskomplexum egy óriási nagy feladat, amely engem talán már a szakmámnál fogva is, mint a gazdasági és közlekedési kérdések professzorát, különösen érint.

Nem szabad megfeledkeznünk a szellemi műveltség ápolásának és elmélyítésének feladatairól sem, hiszen az utolsó években, különösen az 1930-as évek krízise következtében előállott nehézségeink folytán, a szellemi élet anyagi előfeltételei sokkal kevésbé vannak meg, mint voltak ezelőtt. Ezekre a kérdésekre, ha egyszer az ország megerősítésének, hadseregünk felszerelésének problémáján túl leszünk, ebben az esztendőben, vagy az elkövetkező esztendőben több gondot kell fordítanunk. Kapcsolatokat kell keresnünk a külfölddel és alkalmat kell adnunk bel- és külföldön egyaránt, a tudományos kutatásokra, mert minden munka, még a legelvontabb is, végeredményben az embernek boldogulását, a praktikus életet is szolgálja. Előttünk áll Eötvös Lóránt példája. Ő elméleti okokból kutatott és egy műszert épített — a torziós ingát —, amelyel az egész világon petróleumot keresnek. Számptalan ilyen példát sorolhatnék fel abból a munkakörből, amelyből jövök, vagy amely szemem előtt játszódik le évek óta. Az ember nemcsak azért él, hogy praktikusán éljen, hanem azért is, hogy lelkileg elmélyüljön és hogy szellemileg fejlődő ék és haladjon. A szellemi szükséglet, egy tehetségében gazdag

nemzetnél, mint a mienk, éppen olyan fontos szükséglet, mint az anyagiak.

Nehéz anyagi gondokat okoz szellemi életünk fejlesztése. De invencióval, erős akarattal, összefogással és — ismétlem — sok szeretettel, sokszor lehet segíteni ott, ahol az anyagiak hiányzanak és a dolgozó, tudományosan kutató, vagy tanító fiatalok társadalmi istápolásával elősegíthetjük a megoldást.

Itt vannak a munka és a fegyelem feladatai. Nagy feladat ez azért, mert a munkakedv és a fegyelem hiánya egyike azoknak a hibáknak, amelyek bennünk, különösen az utolsó évtizedekben és főleg anyagi összeomlásunk folytán is, kifejlődtek és megerősödtek.

Több vállalkozási kedvet kérek. Ezt nem én csinálhatom, nem én ígérhetem. Ezt én kérem és — ha az ország nevében beszélek — akkor azt kell mondanom, hogy követelem.

Világosan és őszintén megmondom ezt innen, mert nem Ígéretes programját vagyok hivatva hirdetni. Mert csak a liberalizmus bontotta fezt az emberiséget egyedekre. Akkor a liberalizmusnak az egyedek számaira kellemeset kellett ígérni. Ma olyan programot kell adni, amely mindnyájunknak közös akarattal vallott programja és ez a program nem ígér, hanem követel!

Azért tehát nyíltan megmondom, ne nyugdíjas állásokat keressen valaki húszéves korában, hanem vállalkozzék, dolgozzék még akkor is, ha falakat kellene megdöntenie.

Nagyjában és egészében ez a csokra az előttünk álló feladatoknak.

Ha átgondolják azt, amit most mondtam, be fogják látni, hogy milyen nagy és nehéz feladatok ezek. Különösen, haj együtt, egymás mellett, párhuzamosan és egy időben jelentkeznek. Húsz évvel azelőtt párhuzamosan és egyszerre akartunk és tudtunk keresztény és nemzeti politikát csinálni, keresztény és nemzeti Magyarországot felépíteni és hogy most húsz év után hányan ülünk itt ebben a teremben az akkoriak közül, bizonyosság arra, hogy valóban *meg* tudtuk ezt valósítani, egyúttal pedig biztosíték a jövőre is, hogy igenis, tudunk, ha akarunk nehéz feladatokat egymás mellett párhuzamosan megoldani.

Keresztényibb Magyarországot hagyunk gyermekeinknek.

Tudatában vagyunk annak, hogy sok feladat nehéz. Sok feladatot úgy tűztünk magunk elé, hogy ismertük a velük járó nehézségeket. Tudjuk, hogy hoztunk olyan törvényeket a nemzet testének és nemzet gondolatvilágának megtisztítására — amelyek anyagi téren nehézségeket okozhatnak. Előre láttuk

és tudtuk azt —, ennek tudatában mentünk előre a kijelölt úton — és meg voltunk és meg vagyunk győződve, hogy az akadályokat is le fogjuk, — mert le akarjuk — küzdeni.

Le fogjuk győzni az akadályokat és ha legyőztük és átjutottunk rajtuk, egy szívünk szerint való keresztényebb Magyarországot hagyunk gyermekeinknek és unokáinknak.

Mindezeket a feladatokat úgy kell megoldani, hogy a mai ember necsak kibírja az iramot, de anyagiakban és lelkiekben gyarapodjék is. A mai ember pillanatnyi érdekein túl azonban a jövő nemzedék érdekeit is érezzük és szolgáljuk. A nemzet egyes értékei megtorpannak, de nem a feladatok nagysága, hanem a feladatok fatális és mégis természetszerű összeszövetkezése, a megoldásokat kölcsönösen talán nehezítő, sőt látszólag lehetetlenné tevő volta előtt, aztán visszavonulnak, holott nem könnyítenek vele sem a nemzetet, sem rajtunk. Kekem azonban ki kell tartanom annak a nagy, de szép feladatnak a végzésére, amelyet a nemzet jövőjének szolgálatában vállaltam.

Erős megfontolás után, ha nem is olyan fiatalos erővel, mint húsz évvel ezelőtt, de legjobb meggyőződéssel vállalkoztam újra, húsz esztendő után. Akik ismernek és bíznak bennem, kövessenek.

A világ emberisége, a nemzetek és az országok a haladás útját járják. A mi utunkat és a nemzet vezetőinek útját, érzésem szerint, történelmünk és a történelem által belénk csepegtetett magyar érzés jelöli ki.

Mi minden korban meg tudtuk állni a helyünket Európában és minden korban magyarok is tudtunk maradni. Ez a mi utunk a jövőben is.

Amilyen végzetes lenne fel nem ismerni az emberiség mai nagy szociális átalakulásának természetét és azt, hogy ez a természetadta, természetszerű átalakulás, amilyen végzetes lenne ebbe az átalakulásba bele nem illeszkedni és vele együtt nem fejlődni, sőt igyekezni tudásunkkal és képességeinkkel eléje állani, éppen olyan végzetes lenne a múlttal a változó korokat átélt nemzeti haladással, tradíciókkal szakítani. Ezek nyomán alakul ki a mi jövőnk. Haladás és tradíció egyszerre. Ezt kell szem előtt tartani, különösen olyan országban, amelynek alkotmánya és tradíciója a simulékonyságot magán viseli és alkalmas a haladásra. Mindent a maga természetes fejlődésében kell megélni és folytatni.

Nem szenzáció, nem kivételes és nem forradalmi az, hogy minden mindig újjáalakul és fejlődik. Be ugyanekkor mindig egyazon nemzetnek, a nemzeti folytonosságból kiszakíthatatlan fiai vagyunk, s amit átvettünk őseinktől, azt átviszük a jövőbe is.

Ebben az értelemben látom én egyszerre a távoli jövő és a közeljövő feladatait, mert ezek egymástól elválaszthatatlan-

nok. Egy nagy nemzetnek, amely nagy múltra tekint vissza, amelynek hivatása és jövője van Európában ezen a helyen és amelynek erejét, becsületességét és egyenes úton való haladását a külföldön megbecsülik — ezt tudom és láttam —, nem szabad úgy cselekednie, úgy elvállalnia valamit, — hogy ne gondoljon messze-hosszú nemzedékekkel előre.

A jövő nemzedékek elvárják tőlünk, hogy helyesen cselekedjünk az ő érdekükben és annak a Dunamedencének az érdekében, amelybe az Úristen állított és amelyet Szent István megalkotott.

Az események gyorsan peregnek és változnak a világban és sokszor vannak olyan pillanatok, amikor a felelősségteljes állásban lévőknek órák, sőt percek alatt határozni kell kérdésekben, amelyekben alig kérdezhetnek meg valakit és amelyekre felhatalmazásuk sincs. Ezért kértem már szegedi beszédemben nemcsak a magam, de minden felelős állásban lévő részére bizalmat, több bizalmat, hitet a nemzettől. Bizalmat, minden magyar részéről minden magyar iránt, ami kiterjed nemcsak a felelős állásokban lévőkre, de szerte-szét az egész társadalomra is. Bízunk abban, hogy minden magyar ember elvégzi a maga helyén azt, amit minden más magyar ember elvégezne, ha helyébe állana.

Rossz az, ha a vezetők elbízák magukat és rossz, ha a vezetőtől távolállók, akik nem tekinthetik át a részleteket, bizalmatlanok. Bízunk abban, hogy a vezetők jól vezetnek. Ha így gondolkodunk, akkor jobban fogunk tudni boldogulni. Szokás nálunk az is, hogy nem bíznak a komoly kijelentésekben. Amikor a kormányt átvettem, megmondottam, hogy együtt dolgoztam Imrédy Béla kormányával, tehát a zsidótörvény megalkotásában részem volt. Ez napnál világosabbá tette külön kijelentés nélkül is, hogy mind ezt a törvényt, mind a földreformtörvényt, változatlanul terjesztem az országgyűlés elé.

Voltak, akik ezt nem hitték és akik remélték, hogy ez nem igaz. Nem értem miért? Az egyszer kimondott szó nekem szent és csak időpocsékolás folyton érvelni, magyarázni, álláspontomat megerősíteni és mindenkit a maga meggyőződésében tutujgatni.

Azt hitték, hogy kijelentésemet taktikából tettem. Nem szoktam taktikából semmit sem mondani, de különösen ilyen fontos kérdésekben nem, mert az ország iránt, a magyar közönség iránt sokkal több tisztelettel vagyok.

Zsidótörvény. — Földreform. — A termelés fokozása.

A zsidótörvényt meg is csináltuk. Részben enyhítettük, részben szigorítottuk a javaslatot, de meghoztuk. A földrefor-

mot is meghozzuk. De egyebek közt úgy ítélem meg, hogy egy ma választott parlament közelebb áll majd a magyar választóközönség gondolatvilágához és ennek a gondolatvilágnak megfelelőbben fogja ezt a reformot megalkotni, mint a négy év előtt választott parlament.

A zsidótörvényt meghoztuk és ezzel a dolog törvényes részét lezártuk. Ne gondoljon tehát senki harmadik törvényre — nekünk most más dolgunk van.

Nincs olyan törvény, amely minden ember privát gondolkodását százszázalékig kielégítené. Ez a törvény azonban megfelelő ahhoz, hogy vele céljainkat szolgáljuk és fokról-fokra elérjük. Mint már másutt megmondottam, a végrehajtás a mi dolgunk, ki-ki pedig a saját munkájával törődjék. A végrehajtás meglesz. Nem lesz kegyetlen, mert ez nem magyar végrehajtás lenne, de következetes lesz.

De a társadalom ne várjon ebben sem mindent az államtól, ha valóban keresztény és nemzeti akar lenni. Az államtól általános intézkedéseket várni, de ezeket azután egyénileg, kényelemből kijátszani, ez nem az előrehaladás útja.

Természetes, hogy ennek a munkának vannak további feladatai, mint a sajtótörvény és más egyebek.

A földreformot is megoldjuk. A javaslatot azonnal a Ház elé terjesztjük, amint megalakul. A földreform komoly kérdés. Nem dobálózunk csillagászati számokkal. Megoldjuk majd abban a keretben, amelyet az előző kormány átgondolt, előterjesztett és amely fokról-fokra keresztülvihető úgy, hogy gazdasági életünket meg ne rázkódtassa, termelésünket ne csökkentse, s mégis elorq vigyen afelé a cél felé, hogy az ország földje minél több kézbe jusson. A földreformot következetesen, erős akarattal, de józanul fogjuk keresztül vinni, mert a mai világversenyben az ország minden gyengülése azt jelentené, hogy veszítünk a magunk erejéből és veszítünk abból, hogy a magunk portáján urak legyünk. Ez pedig az első és a leg-< fontosabb.

Termelésünk fokozása nagy és nehéz feladat. Termelésünket fokoznunk kell, ha népességünket eltartani és felemelni akarjuk. Termelésünk fokozását a földreformmal, a kisbérletekre való áttéréssel egyidejűleg például az is szolgálja, hogy 56 új népgazdasági iskolát és 8—10 kertészeti iskolát nyitunk. Ezek száma még nincs végleg megállapítva. A termelés fokozását szolgálja az öntözés is, amelynek racionális és okos keresztülviteléhez Kárpátalja visszatéréssel közelebb jutottunk.

Termelésünkben a vevőkhöz kell alkalmazkodnunk. Erről sokat beszélnek össze-vissza az országban. Minden termelés a vevőtől függ.

Ha vevőink vannak, azoknak igényeihez kell alkalmazkodnunk és azt kell termelnünk, amiből többet és jobb áron

vesznek. Ez természetes. De az emberek elfelejtenek logikusan és egyszerűen gondolkozni. Pedig az életben olyan egyszerű minden, ha nem keresnek minden mögött valamit, ami nincs.

Foglalkoznunk kell mezőgazdasági termékeink feldolgozásával is, még pedig sokkal intenzívebben, mint ma. Sok minden előnyünk van. Klimatikus viszonyaink, a bennünket Európától élesen megkülönböztető éghajlatunk bizonyos különleges termelésekre, vitamindús anyagok termelésére teszi országunkat alkalmassá. Ha megfelelő reklámmal dolgozunk, ezen a téren is sokat fejlődhetünk, sokat haladhatunk. Csak ezt is meg kell tanulnunk, ahogy hosszú évtizedek küzdelmei után a bor standardizálását megtanultuk.

Iparunkat is fejlesztenünk kell. Fejlesztteni kell minden olyan iparágat, amelyben a termelés lehetőségei fennállanak és amelynek kifejllesztése katonai szempontból is fontos. Magyar ipar nélkül nincs hadsereg és nincs magyar önállóság.

A hazai nyersanyagokat magunknak kell feldolgoznunk. A Felvidéken és a Kárpátalján értékes nyersanyagaink vannak. Erdő-kincseink szempontjából is sok tekintetben előbbre vagyunk és előnyösebb helyzetbe jutottunk sóban, fában és néhány más cikkben is. De legfontosabb, hogy munkát, több munkát teremtsünk.

Meg kell szervezni a kisipart. Ez az egyik nagy problémánk. Érzésem szerint itt erős szervezeti nehézségek vannak és erős szervező munkára van szükség, különösen a kisipari hitel és az olcsó nyersanyagellátás terén. Ezekben a kérdésekben nagy szervezeti átalakulásra van szükség.

Elő kell mozdítanunk a gyengébben fogyasztó területeknek a fogyasztásba való bekapcsolását. Közelebb kell hoznunk egymáshoz az országrészeket. Az óbudai híd után meg fog épülni a két csallóközi híd. Fejlesztjük útjainkat, növeljük gépjárműveink számát. Ennek érdekében történt is már bizonyos vámleszállítás. Különös gondot kívánunk fordítani a kereskedelmi (repülésre nemcsak külföldi, hanem belföldi vi-t szonylatban is.

Nagy problémánk a városfejlesztés. A városfejlesztés azért érdekes és különleges probléma Magyarországon, mert különböző jellegű városaink vannak. Itt van Budapest, azután azok a városok, amelyek mezőgazdasági, falusi jellegűek és végül a tipikusan nyugateurópai jellegű városok.

Városaink már az utóbbi időben is sokat fejlődtek, Nagy-Budapest hatalmas körvonalai is kibontakoznak. Budapestet és Budapest környékét olyan kapcsolatba kell hozni egymással, amely mindkét résznek javára váljék. Tudom, hogy vannak ebben a tekintetben ellentétek, de hiszem, hogy lehet olyan megoldást találni, amelyben mindkét fél megtalálja a maga előnyét.

Rendezett pénzügyek. Hitelpolitika. A tisztviselők helyzetének javítása.

Az állam pénzügyei mindnyájunkat kell, hogy érdekeljenek, mert nyilvánvaló, hogy rendezett államháztartás nélkül hiába beszélünk minden kérdésről. Az állam pénzügyei rendben vannak. Az 1938-39. évi költségvetésben nagy erőfeszítéssel helyreállítottuk az államháztartás egyensúlyát. Már szeptemberi beszédemben elmondottam, hogy a beruházási program hadfelszerelési részének megvalósítását meg kell gyorsítani. Azt hiszem senkisésem fog csodálkozni azok után, amik a közelmúltban történtek és amikről ma Európában minden nap hallhatunk és olvashatunk, hogy erre a meggyorsításra szükség van. A program honvédelmi részét az ötéves programnál sokkal gyorsabban fogjuk lebonyolítani. A másik része az ú. n. beruházási rész, halad tovább a maga útján a kitűzött tervek szerint.

A hitelpolitika terén elsőrendű feladatnak kell tekintenünk a kamatláb észszerű és az adósok által elviselhető színvonalon való tartását. A hitelellátás egyik legfőbb gondunk lesz. Az általános irányításon felül a kormányok külön akciókat is végeztek ezirányban, s amennyiben erre szükség lesz és az államháztartás megengedi, ez ezentúl is meg fog történni. A biztosítás terén rendezni fogjuk a biztosítóvállalatok ügyeit. Itt is igyekszünk majd nagyobb rendet teremteni. Tervbe van véve az illetékügyi kódex összeállítása ie, mert az illetékekre vonatkozó jogszabályok áttekinthetetlenek. Az adó- és illetékek terén nemcsak az a baj, hogy nagyok és nem mindig igazságosak, hanem az is, hogy áttekinthetetlenek. Sokszor még a szakember részére is nehezem áttekinthetők, hát még a közönséges halandó részére. Az úgynevezett forgalmiadóválság rendszerére való áttéréssel, a kereskedők és kisiparosok egyrésze máris mentesült bizonyos terhek alól. Ennek a rendszernek további kiépítésére törekszik a pénzügyminiszter. Van azonkívül egy probléma, amelyről kötelességszerűen megemlékezem, — de szeretném, ha kijelentésemet nem ígéretnek fogják fel. Minden magyar ember kell hogy érezze — és ebből a szempontból közömbös, hogy milyen pártállású valaki —, hogy a köztisztviselők anyagi helyzetén és előmeneteli viszonyain változtatni kell és az államháztartás lehetőségei szerint vissza kell jutnunk a fizetések tekintetében ahhoz az állapothoz, ahol a fizetésleszállítás előtt voltunk. Ez nem érdemel tapsot, ezt nem is mint miniszterelnök mondom, hanem mint magyar ember, mert minden magyar ember át kell, hogy érezze ezt. Különben a pénzügyminiszter úr a pénzügyi program részleteit egyidejűleg kifejti Baján, aminthogy egyáltalán minisztertársaim reszortjuk szempontjából előadják terveink részleteit.

A pénzügyi kérdésekkel függ össze az úgynevezett közgazdasági program, amelynek irányvonala természetesen a közteherviselés arányosabb elosztása és a jövedelemelosztás arányosabb szabályozása. Ez már maga szociális program is. Munkát adni szociális feladat, talán egyike a legszociálisabb feladatoknak, mert az a kenyér esik legjobban, amelyet munkával szerzünk. Ennek azonban ki kell hatnia a magántevékenységre is, mert amikor az állam közmunkát ad és közmunkát ígér, ugyanakkor joggal több vállalkozási kedvet várhatunk a társadalomtól is. Szociális program lesz az is, hogy a városi vámok ne drágítsák meg túlzottan az élelmezést. Tudom, hogy ez sokak kívánsága, magam is foglalkozom ezzel a kérdéssel és épp most fekszenek előttem az errevonatkozó statisztikai adatok. De szociális program a decentralizáció is a közigazgatásban és az egyéni elbánás elve. Ez is szociális intézkedés» mert csak a materialisták korszaka tekintette a szociális intézkedéseket alamizsnának. Ha valaki a rászoruló emberrel foglalkozik és lélekkel foglalkozik vele, ez sokszor több, mintha adna neki valamit. A decentralizáció pedig azt célozza, hogy az ember emberrel foglalkozhassék. Lassan és fokozatosan sikerül is a decentralizációt keresztül vinni. Nem elég azonban egyszerűen a hivatalokat szétbontani és széthelyezni, hanem a centrális gondolatvilágból a decentralizálás gondolatvilágába és az egyéni gondolkodás gondolatvilágába való áthelyezkedés is szükséges. Az ügyeknek az íróasztalok között való szétosztásával a probléma még nincs megoldva. A tisztviselőt rá kell szoktatni az önállóságra, rá kell szoktatni a felelősségvállalásra és a saját lelkiismerete szerinti elintézésre.

Családvédelem.

A munkásság felszabadítása. A társadalmi nevelés.

Aztán következik a sokgyermekes családok megsegítésének problémája. Családvédelmi alap létesítése, az ifjúság felkarolása, anyagi és lelki téren előbbrevitele. Húsz év óta foglalkozom az ifjúsággal, sokan ismerik véleményemet, nem hiszem, hogy itt erről részletesebben kellene nyilatkoznom. Mindezek a kérdések részben anyagi kérdések is és ezért addig, amíg a hadfelszerelésünkre kell legtöbbet szentelnünk, szociális, kulturális téren egyideig szerénynek kell lennünk. Idetartozik az a kérdés is, hogy amikor hadfelszerelésünkről, a hadiiparról beszélünk, sok ember felveti, hogy a felszerelés befejeztével hol fogjuk a munkástömegeket elhelyezni, mi történik majd a munkássággal. Megnyugtathatok mindenkit, foglalkozunk vele, hogy milyen kategóriájú munkások vannak és hogy hogyan lehetne őket ilyen, vagy hasonló munkáknál el-

helyezni. Ha már a munkásságról szólok, szólnom kell nemcsak anyagi helyzetéről, hanem szellemi vezetéséről is. A munkásokat fel kell szabadítani a szakszervezeti terror alól és átvezetni a keresztény, nemzeti társadalomba. Az állami feladatokat csak a társadalmi feladatokkal karöltve tudom látni. A kettő tulajdonképpen egymásba folyik, az egyik a másik nélkül életképtelen. Tervem az is, hogy a társadalmi egyesületek munkáját szervessé tegyem. Tudjuk nagyon jól, hogy vannak felesleges és be nem vált organizációk. Az egyesületek munkáját racionalizálni kell, hogy egymás között a munkát szervezesebbé tegyék és fegyelmezettebben vigyék keresztül. Kellő munkamegosztással itt is sokkal többet lehet végezni. Ezi társadalmi nevelési munka is, erre pedig tudjuk, hogy nálunk szükség van. Az ifjúságot ezen a téren való foglalkoztatással az országépítés munkájára nevelhetjük. Azokat az intézményeket is, amelyek a fegyelmezést szolgálják, fejlesztenünk kell. Mi katonás nemzet vagyunk, de sokszor feltűnt nekem, amikor, mint kultuszminiszternek iskolát vezényeltek ki, hogy sok gyermek bizonyos apátiával néz maga elé s hiányzik belőle az élénkség és katonás magatartás. Lehet, hogy ezek anyagiakon múlnak: a gyermekek éhesek. Én jártam a cserkészetben éhes gyermekekkel is. De láttam azt az éhes cserkészt is mosolyogni, nevetni, dolgát kedvvel végezni. A levanteintézménnyel, annak fegyelmező erejével életerőt, életkedvet, lendületet tudunk az ifjúságba önteni. A lendület, az akarat, az önbizalom viszi az embert, viszi a gyermeket előre. A nagy fegyelmezett nemzeteknek ez az ereje. A levanteintézmény kiépítése olyan feladat, amelyet fegyelmező katonának és pedagógusnak kell megoldania. Az iskolában is vannak nagy feladataink. Nem skatulyafejű embereket, hanem gondolkodni és dolgozni tudó embereket kell nevelni. Az embereket át kell itatni több hazafissággal. Nagy szerepe jut itt a vallásnak és ezért vagyok barátja a felekezeti iskolának is. Nem vagyok barátja az államosításnak, amely különben is a liberális XIX. századból indult ki. Meg kell szívlelni és mindenkinek meg kell értenie, hogy a tanár és tanító a legfontosabb munkák egyikét végzi, mert a gyermeket neveli. Munkájuknak megbecsülése nem meint még eléggé át a társadalmunk tudatába. Ez az oka annak, hogy sokszor a tehetséges emberek más pályára mennek, holott erre hivatást éreznek. Ez a megbecsülés az országépítés fontos pillére.

A nemzetiségi kérdés.

Van még két kérdés, amelyről szólanom kell, amely társadalmi és politikai kérdés. Az egyik a nemzetiségi kérdés. Erre csak azt mondhatom, hogy a nemzetiségi kérdésnek úgy,

ahogy ez a kérdés Európában az utolsó században kialakult, nagyon sokféle nehézsége van. Amint a nemzetiségek öntudata fejlődött, néha majdnem túlfejlődött, ellentétek is fejlődtek ki és sokszor kategorizálva, vagy skatulyázva az embereket, kényszerítették őket arra, hogy hovatarozásuk felől határozzanak. Ezzel megsemmisültek azok a kapcsolatok, amelyek alkalmasak lettek volna az emberek és népek közötti érintkezés, együttélés és együttműködés előmozdítására. Én ebben a szellemben és gondolatvilágban látom a nemzetiségi kérdést. Tudom, hogy ma még sok nehézség van e téren. Hullámok jönnek innen is, onnan is, amelyek e kérdésben magasan járnak. De minden nehézség ellenére is erős akarattal fogjuk végezni kötelességünket és el is fogjuk érni a nemzetiségi megértést, az ellentétek kiegyenlítését, minden ember szabadságának megóvásával, minden kényszertől való mentességgel — bárhonnan jöjjön is.

A sajtó: nevelőintézmény.

A másik a sajtókérdés, társadalmilag és politikailag. Nem titok, hogy mi az én nézetem erről, csak nem mindig közlik. A sajtót éppen olyan nevelőintézménynek tekintem, mint az iskolát, tehát a sajtónak, amely felnőtteket és — néha túlkorán — gyermekeket is nevel, kötelességei vannak. Kötelességeire pedig barátságos vagy keményebb eszközökkel, olyanul, amilyenre szükség lesz, rá fogjuk szorítani. Nem ijedek meg attól — különben sem vagyok ijedős természetű — erről ki, miként vélekedik, akár bennt, akár külföldön. Ez országos feladat. A sajtó olyan hangon beszéljen, amely példaadó és társadalomnevelő. Olyan feladat ez, amelyet az ország egyetemes érdekének szolgálatában és az ország erkölcsének érdekében el kell valakinek végeznie. Meg fogom próbálni. A sajtótörvény különben már előkészület alatt van, de ezenkívül is szükség van még nevelő és irányító munkára. Ez a felelősségvállalás és felelősségérzet kérdése is.

Ami a felelősségvállalást illeti, állami gépezetben és közéletben egyaránt, — ebben nem vagyunk túl nagyok. Pedig szükség van felelősségvállalásra, szükség van azért, mert kevesen vagyunk, mert mindenkinek hasznot kell hajtani a nemzet érdekében és mindenkinek át kell éreznie, hogy a maga akár kis, akár nagy munkakörében az egész nemzetet szolgálja. Sokszor látom bel- és külpolitikai vonatkozásban, hogy mindent másoktól várunk. A magánéletben és belső közéletben is mindent az államtól várunk. Az egyes emberek is az államtól várnak iniciatívát az irányításra és sokszor külső erőktől várjuk a nemzet olyan gyarapodását

is, amit erős és önérzetes nemzet mindig csak önmaga hajt végre, önérettel és céltudatos, önérzetes politikával jött vissza az országhoz Kárpátalja és a Felvidék. Békés külpolitikánk gyümölcsei ezek. Békés ez a külpolitika, saját erőnk, saját földünk, termésünk, házaink s családunk megóvása érdekében és békés a Dunamedence többi népének érdekében is. Sohasem néztünk a Duna medencéjén túl, de azon belül évszázadokon keresztül a gondos anya szerepét játszottuk.

Tudom, hogy magyaroknak nehéz összetartást prédikálni. Mégis meg kell, hogy tegyem ezt is. De tehetem, mert bár nem visz rá lázadó egyéni individuális büszke természetünk, felbuzdulásunkban mégis mindig tudtunk összefogni és, ha ökölrel az asztalra vágtunk, mondva, hogy „most pedig ezt megcsináljuk” csodákat tudtunk művelni. Most pedig olyan időben élünk, amikor mindnyájunknak az asztalra kell csapni, hogy „most pedig összefogunk”. Ha ezt négy-öt évig követjük, akkor négy-öt óv múlva egészen máshol leszünk. Ne legyünk folyton várakozásteljesek. Várakozásteljesen moziba megy az ember, de nem országot építeni. Bízunk a munka erejében. Tekintélyünk a külföldön nőtt, ezt magam is tapasztaltam. A mi politikánk békés és önérzetes politika, ez a politika szentistváni politika, típusosán keresztény és magyar. Ennek a politikának a felelősségérzetével kívánjuk betölteni azt a hivatást, amelyik ránk hárul. Kérem önöket, hogy amint én ezt a politikát követem, azon a poszton, ahol állok, Önök is mindannyian ezt a szentistváni hivatást és politikát szolgálják, kiríki ott, ahová a sors az életben állította.

Szombathelyi beszéd

(A magyar feltámadás programja. Elhangzott 1939. május 14-én.)

Mindenekelőtt hálásan köszönetet mondok a vármegye és a város polgárságának azért, hogy a két párt egyesült listájának vezetésére felkértek. A jelöltség vállalásával a város és a vármegye közönsége iránti személyes barátságomnak és nagyrabecsülésemnek adok kifejezést. E nagyrabecsülésem ama sokféle lelki kapcsolaton nyugszik, amelyek közöttem és a megye és a város közönsége között a legkülönbözőbb minőségben tett látogatásaim során alakultak ki.

Szegeden és Budapesten mondott beszédeim kiegészítik egymást, hiszen mindenünnen, ahonnan beszélek, nemcsak egy kerület választó polgáraihoz, hanem az országhoz is szólok. Szegeden politikámnak inkább általános jellemvonását, lelki-ségét igyekeztem feltárni, budapesti beszédeimben pedig részleteiben vázoltam azokat a feladatokat, amelyek az országvezetés munkájában ma reánk várnak.

Ez a politika elveiben nem új, de új feladataiban. Azt mondhatnók, hogy évről-évre és hónapról-hónapra változik és gazdagodik feladatokban. Én már 20 évvel ezelőtt, a legnagyobb elesettség idején is hittem a magyar feltámadásban, amikor alig pár százan kezdtük meg a küzdelmet a vörös terror ellen, de nem hittem akkor sem a pillanatnyi gyors változásokban. Hittem abban, hogy idővel minden elkövetkezik, ami elkövetkezett, csak azt nem tudtam, hogy mikor. Az embernek azonban mindenkor készen kell lennie, ezt pedig egyféleképpen lehet: magyarnak kell lenni.

Ebben a hitben dolgoztam annak idején a békedelegációban, amikor 20 esztendővel ezelőtt a mi igazságunkat, pilléreként, amelyekre ma támaszkodhatunk, lefektettük. Tudtam, hogy 15 évig senki meg nem nézi amit leírtunk, de tudtam, hogy meg fogják nézni 15-20 év után, mint 20 évvel előtte, egyenesek vagyunk, igazat mondunk önmagunknak és másoknak, önmagunkról is, másokról is.

Új feladatok korszaka.

Hittem és soha nem izgultam semmiféle bekövetkező eseményen, de nem is ábrándoztam és azért nem is estem soha kétségbe. És ennek következtében ugyanúgy mint eddig hittem, hiszek tovább is, mert érzem a magyar nemzet erejét, érzem bennünk az erőt, önnek a megnyilatkozását, amely ha sokszor a felszínen hullámozik is, mégis alapjában véve ott van az akaratnak a tömege, a magyar kitartásnak a tömege, annak az erőnek a tömege-, amely miniket ezer esztendeig itt minden nehéz időben fenntartott. Ezért hittel és bizalommal megyek s azt hiszem megyünk és mehetünk mindnyájan előre. Csak abban a tudatban kell élnünk, hogy erre az ezer évre támaszkodunk és nem két vagy három évre, ezért kell tudni történelmet élni és nem hetekre, hónapokra vagy esztendőkre előrenézni, hanem a következő ezer esztendőre.

Hittem és előre láttam a feladatokat is, amelyek el fognak következni, csak azt nem tudtam, hogy mikor jönnek. Ma új feladatok, vagy mondjuk pontosabban, új feladatok korszaka előtt állunk. A világháború után először barlangi életünk volt. elszigetelve, visszahúzódva éltünk és csak a barlangból integtünk a világ felé, hogy mi is itt vagyunk. Az önmagára maradt kis Magyarország belső életében, sokan, majdnem legtöbben elfelejtették nagy feladatainkat, amelyeket itteni megtelepedésünk és Szent István hagyott ránk a Duna-medencében.

A nehéz, súlyos megpróbáltatásokkal teli, de mégis kis intermezzo után, amelyet a világháború és a Trianon utáni idők jelentettek, most újra ugyanazok előtt a feladatok előtt állunk, amelyek a 900 éves keresztény nemzeti Magyarország örök feladatai voltak. Mint a Duna-medence politikai életét hordozó nemzetnek minden évszázadban, más-más körülmények között, más-más korszakokban, más-más jellegű Európában, de alapjában véve mindig ugyanazon feladatunk volt. Most, hogy nemcsak a Felvidéknek magyar többséglakta sávja került vissza az országhoz, hanem rövid idővel ezelőtt Kárpátalja is, ugyanazon feladatok előtt állunk mint apáink, nagyapáink; és összes őseink s ez az, hogy egy összetételében több nemzetiségű országot kormányozzunk, vezessünk és boldoggá tegyünk.

Ez a feladat sok mindenfélét kíván meg tőlünk magyar emberektől: mérsékletet, igazságot, szeretetet és azt a politikai érettséget, amely a szeretetet politikai jelmondattá tevő Sident István királyunknak iránymutatása volt. Egy másik feladat, amely új feladat a világháború óta és ma, amikor erőnk gyarapodik, súlyunk az európai nemzetek között emelkedik, új formában jelentkezik az ország határán túl került magyarok, az ú. n. magyar kisebbségek erősebb és intenzívebb

védelve, istápolása, támogatása. Ez a feladat az ország szét-darabolásával szakadt ránk, s a Duna-medencei feladatainknak legközelebbiké és legnemesebbike.

Végül abból amit mondtam, természetszerűen következik az is, hogy abban az életközösségben, amely a Duna medencéjében mindig fenn fog állani — mert földrajzilag ilyen egységes tájnak mindig megvan a maga életközössége és sajátos életformája, — a hangunkat hallassuk, politikai készségünket, érettségünket és hagyományainkat érvényesítjük. A szentistváni gondolat nem a háborúnak, hanem a békének, nem az elválasztásnak, de a megértő együttélésnek a gondolata volt itt a Duna medencéjében. A szentistváni gondolat nem ismer nyelvhatárokat, de ismer összekapcsoló életformákat és hagyományokat éppen úgy, mint ahogy a magyar alkotmány sem volt sohasem hatalmi eszköz, hanem a magyar nemzet életének örökérvényű normája.

Saját lábunkon állunk — saját utunkat járjuk.

Egy hosszú élet tapasztalataiból azt szűrtem le, hogy minden ember úgy ad legtöbbet a köznek, ha a saját egyéniségét a legintenzívebben kiéli. Ez áll a nemzetekre is: minden nemzet akkor ad legtöbbet az emberiségnek, a vele barátságban lévő nemzeteknek, önmagának és azoknak, akiknek az érdekeit szolgálni kívánja, ha legjobban éli ki a saját maga nemzeti formáját, saját jelleme szerint. Magyarországot magyarul kell vezetni, magyar formák szerint, a magyar élet formái szerint. Ezt tettük eddig is ezer esztendőn keresztül, sőt régebb idők óta, mert amit Szent István megteremtett, az sem volt valami új és — minden reformáló törekvése ellenére — nem volt forradalmi, hanem az is az ő idejében már fennállott ősi magyar hagyományokon alapult és épült fel. Azokat csiszolta az európai életnek megfelelően, azokat itatta át a kereszténységnek tanaival és gondolatával. A hagyományok folytatása volt az, amit ő hozott és az, ami utána jött. A magyar élet formái szerint éltünk tehát, akármilyen volt Európában körülötünk, magyarok maradtunk és ezzel adtunk legtöbbet Európának. Ma is, — nem először mondom — saját lábunkon állunk, saját utunkat járjuk, természetesen — mint mindenkinek, embernek, nemzetnek egyaránt — vannak barátaink, jóismerőseink, akik felé nagyobb szimpátiával fordulunk, de a saját magunk akaratával, saját lábunkon haladva. S minthogy alaposan módomban van látni, hogy rólunk a külföld illetékes tényezői, vagy közvéleményei mit gondolnak, láttam, hogy ez az, amit végeredményben bennünk megbecsülnek. Emberek között is lehetnek nézeteltérések és magam is mindig azt becsü-

löm meg jobban, aki velem szemben ellentétes véleményét is nyíltan megmondja, így több tiszteletet és valószínűleg barátságot is fogok vele érezni, mint aziránt, aki nem nyílt. Ez a nemzetek között is így van. Láttam, tudom, hogy ezt becsülik meg bennünk: a nyíltságot. Ezt tartsuk is meg és menjünk tovább a saját magunk útján, akkor fogunk igazán barátokat szerezni. Amint katonáinknak nemcsak a versben, de a valóságban is az volt a jelszava: hogy előre — legutóbb is megmutattuk, — úgy a politikánk jelszava is mindig a becsület volt és marad, soha semmi olyant nem tenni, ami miatt nem tudnánk azután a tükörbe nézni. Ez teszi a kis nemzetet is nagygyá.

Erős hadsereg, önálló ipar, megerősített földművelés.

Azok után, amiket elmondtam, már nyilvánvaló, hogy mi a célkitűzésünk: saját belső megerősödésünk, egy erős hadsereg kiépítése, az önálló magyar ipar megteremtése, illetőleg kifejlesztése és termelésünk fokozása, földművelésünk megerősítése, irányítása, a termelés fokozására, tehát mindkettő gazdagodása. Ez anyagi része a célkitűzésünknek. Azonban minden hadseregnek két alkotó eleme van: a felszerelés és a lelkiesség: ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel. Mi igyekszünk, hogy kardunk hosszú legyen, olyan hosszú, amennyire anyagiilag bírjuk, de ha kell, meg tudjuk toldani egy lépéssel — a bátorsággal.

Nem szabad az életnek csak az anyagi oldalát látni. A lelki elemet is ápolni kell, sőt elsősorban azt kell ápolni, mert az fog a hadseregbe erőt, mindenre vállalkozó kedvet és munkakészséget, a termelés fokozásába pedig akaraterőt és józanságot belevinni. Nem szabad az életnek csak az anyagi oldalát látni és a gazdasági nehézségek láttára meghátrálni. Sokat hallottam az utóbbi hónapokban a nemzeti keresztény Magyarország megerősödése gondolatából való minden következtetés levonásaként annak anyagi hátrányairól és nehézségeiről beszélni. Tudtam azokat és tudom azokat, de szembe akarunk és szembe fogunk nézni velük, mert egy nemzet, egy egység, amelynek nemcsak gazdasági léte, de egyénisége, jellege és évszázadokra való teste is van, folytonosságból áll. Csak gazdasági oldalát látni az életnek nem is volna történelmi és nem is volna életrevaló szemlélet.

Ma — ezt Pesten fejtettem ki — nagyon sokféle feladatunk van, amelyek egyszerre tornyosulnak elénk. Egyszerre kell megoldani a társadalmi és erkölcsi átalakulásnak, valamint a gazdasági fejlődésnek — még pedig egy teljesen lerongyolódott állapotból való gazdasági feltámadásnak — a felada-

tait ugyanakkor, amikor itt Európának földrajzilag talán a legveszedelmesebb pontján meg kell állni helyünket. Itt van a mai kor és a mai politikai vezetés nehézsége, nem tagadom, a feladat nagysága és szépsége is. Ma olyan nagy átalakulás korszakát éljük, amilyen a világtörténelemben kevés volt és amilyent Európa is talán csak kétszer ért meg fennállása óta. Ebben a nagy átalakulásban megállni a helyünket, ez a feladatunk. Sokszor ellentétes feladatok állnak elő. Egyszerre kell megoldani a földreformot és mégis a termelés fokozását a gazdasági élet keresztény irányban történő átállítását és mégis a gazdasági élet előbbrevitelét, az állami ellenőrzés teljesebbé tételét és ugyanakkor fel kell keltünk az egyénekben a vállalkozói kedvet. Törekednünk kell a fegyelmezettségre, mert nagyon fegyelmezetlenek vagyunk és ugyanakkor mégis a társadalom önállóságát is fejlesztenünk kell, mert az önállóság az egyedekben oly kevésbé van meg. Ezeket a feladatokat mind egyszerre, egyidőben, a termelési nehézségek között kell megoldanunk és sietni kell vele, mert az idő kereke gyorsan forog.

A földreform.

A földreform is olyan folyamat, amely tulajdonképpen nem áll meg. Egy-egy törvény csak egy-egy pillanata ennek a folyamatnak, ennek következtében egyetlen törvényben sem lehet a kérdést teljesen megoldani. Nem lehet, nem is kell száz, vagy ötven, vagy akár csak huszonöt évre előre látni. Mindegyik törvény csak eleme a folyamatnak, amelyet józanul és okosan kell bonyolítani, de soha befejezni nem lehet.

A választási harcban — épp úgy mint a parlamenti vitákba évek óta — belevisznek mindenféle számokat. Ma is vannak, akik másfélmillió hold helyett hárommillió holdról beszélnek. A hárommillió holddal úgy vagyunk, hogy az 100 holdon felüli birtokok összes szántóterülete 3,400.000 hold, tehát a 100 holdon felüli egész szántóterületeket fel kellene osztani. Ilyen átalakulást pedig ma józanul kívánni sem lehet. A nemzetet olyan időben, amikor mindenféle nehézségekkel küzd, amikor minden megrendülés — bármely ponton — súlyos következményekkel járhat, amikor a termelés formáit is át kell hogy alakítsuk és a termelés értékét is fenn kell tartanunk, ilyen megrázkódtatásnak egyszerre kitenni nem lehet.

Ahelyett hogy számokkal dobálózunk, okosabb megmondani azt, ami igaz, természetes és magától következik, azt, hogy a földreform egy folyamat, amely nem áll meg, hanem folytonos az emberiség gazdasági történetében, az volt a múltban, az a jelenben és az lesz a jövőben is. Én nem mint politikus, hanem még mint egyetemi tanár, megpróbáltam számo-

kat keresni, amelyekből józanul és okosan lehet következtetni. Megmondhatom, hogy sem a kisbirtok és a földelaprózás harcosainál, sem a nagybirtok védelmezőinél, sem a földmívelésügyi minisztérium előkészítő munkálataiban, sem pedig a tudósok értekezéseiben nem találtam meg azt, ami a legtermészetesebb és amire elsősorban van szükség. Mindenütt csak azt találtam, hogy országos átlagszámokkal dolgoznak, létminimumokkal, amelyeket egy számban határoznak meg, akár Sopron megyéről, akár a Nyírség-ről, akár Szolnok megyéről, akár Baramyáról van szó; akár olyan területről, amely nagy városhoz közel van, akár olyanról, amely minden közlekedési vonaltól távol esik, akár olyan helyről, ahol a népesség — a bányákban, a városokban, gyárakban, stb. foglalkozást talál, — akár olyanról, ahol mindez nincsen meg és ahol sokszor csak egy nagyobb birtokon végzett munka az a biztonsági szelep, amelyet nyújtanunk kell.

Politikai jelszavakért sohasem fogok közérdeket feláldozni.

Beszélnék birtokmaximumokról, birtoknormálokról, amelyeken felül másképpen ítéljük meg a birtokot. Még ma is, kabinetem földmívelésügyi miniszterével nem tudunk más kiindulást, mint egy 300 vagy egy 500 holdas formát. Miért? Mert nincsenek előkészítő munkálatok egy valóban józan, értelmes és az ország különböző részeit tekintetbe vevő feldolgozásra. Ennek következtében már az előző kormányban szó volt közöttünk az előkészítő munkálatok szükségességéről és ezt a gondolatomat már akkor is elfogadták. Most tehát arra törekszünk, hogy ezt a mulasztást jóvátegyük, de nem úgy, hogy a földreform folyamatát megakasszuk. Át kell tanulmányoznunk az országot abból a szempontból, hogy melyik vidéken, hogyan kell a megoldást keresztülvinni.

Meg vagyok győződve, hogy vannak az országban területek, amelyeken nagyon radikálisan lehet a birtokok területét kisebbiteni és a földet sokak kezébe juttatni, de épp így tudom azt is, hogy vannak olyan területek is, ahol ez nem vihető keresztül. De ezeket meg kell keresni és nem szabad az országot kaptafára húzni, mert ebből mindig csak ellentét és politika fejlődik ki. Én megpróbálom a megoldást politikamentesen keresztülvinni.

Tudom azt is, hogy ez miért nehéz. Azért, mert ha tegyük fel, van két egyforma méretű birtok, az egyik mondjuk Sopron-, vagy Győr-, a másik pedig Szolnok megyében és az egyikből 10 százalékot, a másikkól ellenben 60 százalékot vennénk el, azt mondanák, a protekció érvényesült. Félnének attól, hogy valaki ezt mondhatja, tehát félnének a politikai résztől és nem vinnék keresztül a józan megoldást csak azért, mert a politikai

ellenfél kifogást emelhet és elcsavarhatja az emberek fejét. Én nem fogok, megakasztani józan dolgokat azért, mert esetleg azt mondják rám, hogy protekciót érvényesítettem. Harmincesztendő közéleti szereplésemben protekciós levelet nem olvastam, vagy ha olvastam, nem vettem tekintetbe. Épp így nem olvasok soha névtelen levelet sem, mert a leggyávább emberektől nem befolyásoltatom magamat. Én megyek azon az úton, amelyet józannak és az ország érdekében valónak találok. Nem félek attól sem, hogy megbukom; ettől félek a legkevésbé — ezt azonban nem is szükséges erősítenem, ezt úgyis tudja mindenki! De politikai jelszavakért országos érdeket feláldozni soha nem fogok! Kissé elkalandoztam a kérdéstől. De a földbirtok kérdésével ez is összefügg és összefügg vele a termelés fokozása, valamint az is, amit az alföldi bizottság ülésén, — amelyen a Kormányzó Úr őfőméltósága is részt vett s előadást tartott — mondtam, hogy akié a föld, azé az ország. Ez azonban megint, nemcsak azt jelenti, hogy azé a föld, aki megműveli, hanem azt is, hogy nekünk magunknak kell feltárnunk, kutatnunk, megismernünk földünket, bányászati, növénytermelési, talajismereti, éghajlati és ebből következőleg termelési vonatkozásokban egyaránt. Ezért kell istápolnunk a magyar tudományt, amely erre irányul s ezért kell a nemzeti élet egészen kis részletmunkásának, a kisbirtokosnak, a mezőgazdasági munkásnak, a bányásznak is követelni az egyetemek fejlesztését és növelését. Találkoztam az országgyűlésen is olyan nem nagyon nagy látókörű megjegyzéssel, — hogy udvariasan fejezzem ki magamat — amely azt mondta, hogy a kultuszminiszteri költségvetésnek túlnagy a felső oktatásra szánt része, szemben a népiskolával és ez nem népi politika. Pedig sokkal népibb, mint sokan gondolják, mert ez termelésünk megalapozásának, érdekeit szolgálja és ha ezt nem csinálnánk magunk, akkor nem szabadember, de szolga fogja felszántani a magyar földet!

Termelésünket fokoznunk kell, tehát állítsuk át.

Termelésünket fokozni kell, ami annyit jelent, hogy át is kell állítani. Alkalmazkodnunk kell Európának, a világ gazdasági fejlődésének igényeihez, különösen azoknál az államoknál, amelyek ^vevőink; Németországnál, Lengyelországnál, 'Olaszországnál, a Skandináv államoknál és bizonyos mértékben a Balkánnál is. Alkalmazkodnunk kell iparcikkeinkben is, ahol az alkalmazkodás sokkal könnyebben megy. Mindig azt kell adni, amit a vevő keres, mert akkor jobban fizet. Amit ezzel kapcsolatban már elmondtam, bizonyos aggodalmakat okozott, mert mindig aggodalmakat keresnek amögött, amit az ember mond. Pedig mindig az van, amit mondok. Megmondot-

tam, hogy azt a búzatermelési rendszert, amit folytatunk, évenként keresztül az állam nem bírja. Ez nem azt jelenti, mintha ma megszüntetnénk ezt a rendszert és a gazda kevesebbet kapna, hanem azt, hogy örökké nem folytathatjuk. Ha előrelátással nem törekszünk ma arra, hogy a gazda ne a búzán, hanem más terményen nyerjen többet, akkor később tátott szájjal fogunk a semmi előtt állni. Más termelésekre kell tehát áttérnünk. Látom például, hogy sokkal nagyobb mennyiségben keresnék egyes államok a kendert, a lent, az olajmagvakat és részben a takarmányt is. Ha az öntözést megvalósítjuk a Tisza mentén, ahol a Kárpátalja visszaszerzése folytán könnyebben lehetséges, akkor minderre részben már a mai gazdaságunkban is mód nyílik.

Istápolni kell a magyar ipart is, mert önálló magyar ipar nélkül nincs honvédelem és nincs önállóság. Most a bányászattal sokféle ipar lendülhet fel. Fellendülhetnek az építőiparok, a faiparok, mert fáiban majdnem fedezzük szükségleteinket. De minden vonatkozásban először hadiiparunk fejlesztésére kell törekednünk, majd amikor ezek lecsökkennek, akkor természetesen az átállításnak is meg kell történnie. A kisipari kérdésekről szegedi beszédemben már részletesen beszéltem, most ezt nem érintem.

A saját országunk méreteihez kell alkalmazkodnunk.

A kereskedelmünk fejlesztése is egészen más irányú, mint volt valamikor és más, mint Európa többi részében. Minden állam saját erejének összeszedésével igyekszik magán segíteni és mert egyik sem tudja, hogy mi lesz holnap, vagy holnapután, rövid időre szóló kétoldalú egyezmények keretében igyekszik külkereskedelmét lebonyolítani. Természetes, hogy nekünk is ehhez kell alkalmazkodnunk, de emellett mindig arra fogunk törekedni, hogy piacunkat a legkülönbözőbb irányokban kiépítsük. Az állatértékesítés terén az elmúlt évben fennakadás történt, a múlt hetekben azonban sikerült újabb megállapodásra jutnunk és talán még ennek az évnek során átveszik tőlünk a kivitelre váró egész kontingensünket, még pedig elég tisztességes áron. Nekünk elsősorban saját országunk méreteihez kell alkalmazkodni, de ehhez kell alkalmazkodnunk különféle jellegvonásaink miatt is. A magyar embert nem lehet úgy igazgatni, vagy kormányozni, mint pl. az angolt, vagy a németet. Magyarországon már földrajzi helyzetünk miatt sem lehet ugyanolyan gazdálkodást folytatni, mint pl. Portugáliában, amelyet Európa szélén nem érdeklí az, ami Európa más részeiben történik. Egy kis országban nem lehet ugyanazt csinálni, mint egy nagy országban, hanem kinek-kinek a maga körülményei szerint kell berendezkednie. Mi nagyon sajátosak is

vagyunk. Nagyon sajátosak a tájaink és a nagy magyar Alföldön, amely annyira különbözik Európa összes más vidékeitől, sok olyasmit termelhetünk, ami másutt és ilyen jellegben Európa semmiféle országában nem termelhető, mint pl. a vitamin-dús gyümölcsöket és veteményeket. Ezekre jobban rá kell feküdnünk. Ezek termelésével sokkal több eredményt érhetünk el, mint a régimódi termeléssel. Sajátos nemzet vagyunk, dacára annak, hogy sok mindenféle vérrrel keveredtünk. Ezeket azonban a nemzet felszívta magába és mindig megőrizte az ősi magyar jelleget. Büszkén vallom nemcsak itt, de a külföldön is, hogy ázsiaiak vagyunk és ezt komolyan is érzem és éreztem akkor is, amikor Ázsia népei között jártam. Nagyon sajátos az alkotmányunk is, amelyet olyan kevesen értenek meg és amely önmaga is tud haladni és mégis változatlan. Nagyon sajátosak vagyunk hagyományaink és tradícióink megnyilvánulásában is. Mindezek olyan alapok, amelyen tovább kell építenünk a magunk műveltségét is. Több embert kell külföldre küldeni, amire főleg pénzügyi szempontokból eddig nem fektettünk elég súlyt. De azok, akik a külföldre kimennek, ne hozzanak haza magukkal se gazdasági, se társadalmi, se politikai gondolatokat, egyszerű lemásolás céljából. Az életnek más és más területein sokfelé dolgoztam, de mindig azt tapasztaltam, hogy amit az ember tanul, azt engedje agyában lerakódni, szívja fel magába, a salakot azonban dobja ki és ha valamit csinálni akar, akkor ne a részleteket és különösen ne az idegen részleteket nézze, hanem amit a látottakból saját erejével átmentett és egész életén át magába szedett.

Gyorsítani kell a közigazgatást.

Ezek a feladatok azonban nemcsak törvényhozási és közigazgatási feladatok — bár törvényhozási és közigazgatási feladatok is, — de egyúttal társadalmi feladatok is. Törvényhozási feladatok nem olyan nehezek, bonyolultak és sokfélék, hogy a parlamentnek saját technikája megváltoztatására és saját technikájának munkaképessé tételére kell gondolnia. A közigazgatásban pedig gondolni kell arra, hogy decentralizáljunk. Azoknak, akik az íróasztalok mellett ülnek, gondolkozniuk kell és merniük kell saját felelősségükre cselekedni. Ezt mindig meg fogom követelni és e szerint fogom az embereket is megítélni.

Gyorsítani is kell a közigazgatást, ami részben már a decentralizációból folyik. Közvetlenebbé kell tenni, közelebb kell hozni az embereket, mert nincs két egyforma eset és mert mindenkinek jól esik, ha vele nem mint számmal, hanem mint emberrel beszélnek és foglalkoznak. Ez azonban már nemcsak az államvezetés feladata, hanem a társadalom átformálásának kérdése is. A mellett, hogy miniszterelnök vagyok, magyar em-

ber is vagyok. Ezért mondom azt, hogy mindez nemcsak a parlament és a közigazgatás feladata, hanem emberi feladat is. Vagyis mindnyájunk feladata, akár hivatalban vagyunk, akár nem, akár választópolgárok vagyunk, akár nem, akár öregek vagyunk, akár fiatalok, sőt akár felnőttek, akár gyermekek. Mert sokszor még a gyermekektől is tanulhatunk, sokszor több felelősségérzetet, mint amennyi az öregekben megmaradt, sokszor több vállalkozási kedvet, amikor a gyermekek még nem gondolnak komplikált dolgokra, mint a felnőttek. Ezeket a feladatokat csak úgy tudjuk betölteni, ha mindenki megállja a maga helyét. És ez a fontos. Hány embert láttam már, aki nem végzi el a maga dolgát! Általános betegségünk, hogy mindenki szeret a más dolgába beleszólni.

Általános képet akartam itt alkotni és azt tartalommal is ellátni. Mindenesetre nyíltan beszéltem és nyíltan tártam fel elgondolásaimat, ami különben Szombathelyen eléggé ismeretes rólam. Nem szükséges itt is hangoztatnom, hogy ez nem az ígéretek választása. Nem szoktam ígérni semmit, megpróbáltam mindenkor teljesíteni kötelességemet, de sem egyeseknek, sem csoportoknak — senkinek nem ígérek. De nem az ígéretek választása ez azért sem, mert ez a választás ilyen nehéz időkben sokkal komolyabb dolog. Feltártam a magyar problémát. Ez kötelességem, mert meg kell hogy mondjam azt, hogy mit akarunk és meg kell mutatnom az irányt is, amelyen a részletekben haladni fogunk. Programmunk részleteiről itt is, más városokban is beszéltem, beszéltem főleg arról, mire helyezünk súlyt, ma azonban nem lehet olyan programot adni, mint mondjuk az 1890. programadás volt. Mit tudom, hogy mi történik a világon egy fél év, vagy három hónap múlva, vagy akár holnapután? Ezért a programot csak általánosságban lehet megadni, részleteiben csak a szándékokat és az irányt jelölhetjük meg. Be nem lehet ugyanolyan programot sem adni, mint a 90-es évek nyugalmas, békés idejében, azért, mert a dolgok úgy változhatnak, hogy a lelkiekben és az időrendben való lebonyolításuk is velük együtt kell, hogy változzék. Egy néhány törvényjavaslat, mint maga a földreform is, már annak a háznak asztalán volt, amelyet a Kormányzó Úr Ö Főméltósága most feloszlott. Ezt a javaslatot már a bizottságok is letárgyalták, ez a javaslat természetesen azonnal az új Ház elé kerül. Azonnal a Ház elé kerül a Kárpátalja visszacsatolásáról és a magyar alkotmányhoz simuló önkormányzatáról szóló javaslat is. Ezenkívül az új Ház elé kerül még egy néhány pénzügyi és egyéb törvényjavaslat is, melyeket másutt már felsoroltam és amelyeket részletesen a kormány többi tagjai ismertettek. Ezért itt ettől eltekintek. Nem is szeretném a terveket és a gondolatokat programszerűen kitölteni. Nem szeretem a dolgokat előre hirdetni, mert az a felfogásom,

hogy az ember előbb szűrje át a munkáját és csak azután jöjjön ki vele. Ezt a gondolkozásomat jól ismeri. Vas vármegye közönsége és jól ismeri Szombathely polgársága is, mert hiszen, nemcsak gyermekjáték, hanem állampolgári nevelés és aki ezt a jelvényt viseli, az mint ember és mint miniszterelnök is, jobbra van kötelezve, önmagával és másokkal szemben is. Ezt a gondolatvilágot szeretném belevinni a társadalomba és ehhez kérem minden magyar ember, éppúgy a választó-, mint a nem választópolgárok jóakarató támogatását.

Beszéd a Budai Vigadóban

(Elhangzott 1939. május 16-án.)

Hálásan köszönöm az üdvözlő szavakat, valamint azt, hogy a budai választókerületben a párt listája vezetőhelyére hívtak meg. Igen meleg ragaszkodással emlékezem megboldogult Wolff Károlyról, akinek a legnagyobb szerepe volt a keresztény Budapest megteremtésében. Wolff Károly életének főmunkája Budáról indult ki, szoros összefüggésben a Szegedről elindult országépítő gondolattal.

Ma sokan összetévesztik a szegedi ellenforradalmat a szegedi gondolattal. Szegeden két dolog történt. A polgári Magyarországnak minden derék embere politikai hitvallásra való tekintet nélkül összefogott, hogy elhárítsa a vörös rémet Magyarországról. Szegeden azonban nemcsak ez történt, hanem innen indult ki a nemzeti, keresztény Magyarország gondolata is, azokból a fiatal erőkből, akik ott egymásratalálták. A szegedi ellenforradalom emlék, a szegedi gondolat pedig a fejlődés és az erő, amely nagyranőtt.

A magyar társadalom már választott.

Sok mindenféle jelszót hallunk ma. Halljuk, hogy döntünk kell, vájjon a jobboldaliságot, Prohászka Ottokár kereszténységét választjuk-e vagy a liberális kapitalizmus szolgálatában maradunk. Ezekről a kérdésekről ma már nem lehet szónokolni és ezeket nem lehet jelszavakká tenni, mert rég elintézett kérdés, hogy Magyarország és a magyar társadalom mit választott és milyen úton halad. Ez ma már nem program, hanem megvalósulás, nem újdonság, hanem valóság s aki ennél nem tud tovább haladni, az primitív.

Az ekörüli szónoklás ugyanolyan dolog, mint amikor mi a háború után a barlangi medve életét élve csináltuk a propagandát kifelé. Ugyanezt a hangot hallattuk éveken keresztül — még öt év múlva is — anélkül, hogy egy kicsit körül-

néztünk volna és megláttuk volna például, hogy a megszállt területeken mi történt, hogyan fejlődik Európa, anélkül, hogy kiépítettük volna a mi külpolitikai fegyvertárunkat és anélkül, hogy körülnéztünk volna, mi történik körülöttünk, mert hiszen 1924-ben már sok minden megváltozott és mi még mindig úgy beszéltünk, mint 1919-ben.

Ma is ismételnék jelszavakat, amikor az építőmunka már megindult, amikor sok részében már meg is valósult és további részleteiben megvalósítani kötelességünk.

Nem tudok mást adni, mint magamat és erős akaratomat.

Megmondottam erről a választásról, hogy ez nem a könnyelmű ígéretek választása, és sokkal súlyosabb feladatok haramiának ránk, mintsem, hogy mi választóink bizalmát üres ígérgetéssel fizethetnők meg. Megtörténik, hogy egy választás alatt itt-ott kiszaladnak az Ígéretek, még olyanoknak a szájából is, akik máskülönben nem, Ígérgetnek. Ne tessék elfelejteni sem itt, sem az országban, hogy én a parlamentben megmondottam: aki ígér, nem az én nevemben ígér. Én nem tudok mást adni ebben a nehéz korszakban, mint magamat és erős akaratomat. Én nem váltok aprópénzre ígéreteket. Kifejtettem például, hogy gazdasági termelésünket miért kell különösen a földművelésben átállítani. Nem értem, hogy miért kellett ebbe mindenféle aggályos dolgot belemagyarázni.

Programomat egy beszéd keretében nem fejthetem ki részletesen, de feltételezem is, hogy „a közelmúltban elhangzott beszédeimet ismerik. Megmondottam, hogy a termelés átállítása nem történhetik meg máról-holnapra, de minden okos ember előrelátással dolgozik. A gazda is előre megtervezi vetésforgatóját, nekünk is előre kell megállapítanunk az országos vetésforgót. Éppen ezért hangoztattam: már, hogy a mai termelési rendszer még néhány évig folytatható, de sor fog kerülni a változásra.

Elmondottam azt is, hogy ugyanakkor több irányban keresünk piacokat, hogy a magunk gazdaságát minél biztonságosabb alapokra fektethessük. Kijelentem, hogy önálló magyar ipar szükséges, tehát a gazdasági rendszer átállítása nem azt jelenti, hogy a mezőgazdasági túlsúlyra állítanók be az ország gazdaságát és az ipart elhanyagolnánk. Mindez elolvasható beszédeimben, de ha valaki nem tud olvasni, arról én nem tehetek.

Sőt azt is megmondottam eddigi beszédeimben, hogy nekünk messzebb kell mennünk, alaposan tanulmányoznunk kell földművelésünk alapfeltételeit, inerte nemcsak azé az ország, akié a föld, hanem azé az ország, aki a maga földjét megismeri.

A földreformmal kapcsolatban ismét utalnom kell arra, hogy megvan a saját tervünk, azonban soha életemben nem voltam olyan, hogy ne adtam volna hitelt értelmes elgondolásoknak, ne gondoltam volna át mások terveit s ne mérlegeltem volna azok értelmességét és keresztülvihetőségét. Ezek a problémák az országgyűlés elé kerülnek majd, ott a szellem fegyvereivel meg fogjuk küzdeni, de nem úgy, hogy az egyik a másikat lekaszabolja, hanem úgy, hogy az ország érdekében a legjobb megoldást válasszuk. Egyébként sohasem képzeltem azt, hogy a magam elgondolása az egyedül üdvözítő elgondolás. Ezért figyelmeztettem minden arra illetékes tényezőt, különösen a hozzám közelállókat, hogy ellenzéki értékekre az országgyűlésben szükség van.

Vállalom a zsidótörvényt.

A közelmúltra vonatkozólag szememre vetik a zsidótörvényt, annak felelősségét, amelyet nyilván vállalom. Ezén már túl vagyunk. Mégis még mindig a felekezeti béke megzavarásaként szeretik ezt a törvényt felhozni. Számtalanszor megmondottam, hogy ez nem a felekezeti béke megzavarása, hangoztattam, hogy a felekezeti kritérium csak mintegy szükségyszerű kritérium, amelynek útján jobban tudjuk a dolgokat kifejezni, mivel a zsidók legnagyobb része az izraelita vallást követi. Vagyis ez csak segítőeszköz a meghatározásnál és semmiféle vallási vonatkozása nincsen. Ezt igen sokszor megmondottam, ezért ennek a kérdésnek újranyitogatása csak arról győz meg, hogy az argumentumokkal nem tudónak szembeszállni és elveket próbálnak előtérbe állítani, amelyeket már régen elutasítottam, mert helytelenek.

Az ellenzéki értékekre a parlamentben szükség van. Egyrészt azért, mert ha az ember okos emberrel áll szemben, akkor a saját szempontjából való gondolatai is javulnak, finomulnak, másrészt szükséges, hogy tekintélytiszteletre, az ország értékeinek megbecsülésére neveljünk, tekintet nélkül politikai hitvallásukra és állásfoglalásukra, ha azok az országnak a jelenben, vagy a múltban használtak és munkájuk értékes volt.

Sokszor mondtam, hogy nevelni próbálom nemcsak a gyermekeket, de a felnőtteket is. Tudom, hogy ez a nevelés hosszadalmas és nehéz, ezért is gondoltam meg olyan jói, hogy vállaljam-e a miniszterelnöki megbízatást. Próbálok nevelni hangra és mérsékletre is. Azt mondják — persze mindenki a másokra — hogy még sem követik ezt a jó tanácsomat és a közélet hangja nemi olyan, mint lennie kellene.

Szűnjék meg az általános bizalmatlanság.

Jól tudom, hogy ezt nem lehet rövid idő alatt elérni. De én kitartok: mérsékletre, tekintély tiszteletre, egymás megbecsülésére és bizalomra nevelek. Abban a törekvésben, hogy ezt keresztül vigyem, szegedi beszédemben odáig mentem, hogy azt mondtam, hogy az országban uralkodó bizalmatlanságot, mai nemzeti hibánkat, le kell verni, ha kell ököllel is. Természetesen erre azt válaszolták, hogy ököllel nem lehet az embernek saját maga iránt bizalmat teremteni. Ezt nem is ebben az értelemben mondtam, mert én nem kívántam magam iránt bizalmat, vagy az országnak a bizalmát a magam szempontjából, magamért. De szomorúsággal látom az általános bizalmatlanságot, mint hibát, mindenkinek bizalmatlanságát¹ mindenki iránt. Ezt pedig, mint nevelő, meg akarom szüntetni, mert meg lehet szüntetni. Az emberek nagy részénél szeretettel, de vannak olyanok, akikkel szemben ököl kell: azokkal szemben, akik a bizalmatlanságot szítják. Az ököl kifejezést tehát erre értettem.

Meg kell mondanom! őszintén, látom:, hogy személyemmel az ellenzék is a legnagyobb jóindulattal és megértéssel foglalkozik. Ezért ezek a kijelentések sem visszavágások, hanem magyarázatok.

Azt is mondják, hogy a cserkészek milyen nagy szerepet játszanak a mostani választásokon. Mi cserkészek nem azért nevelünk az átlagnál magasabb és tisztább erkölcsi felfogású embereket, hogy azok azután az országvezető társadalmi munkától és a közélettől távol maradjanak, hanem azért, hogy benne legyenek és ezt a társadalmat megjavítsák.

Az ország különböző helyein tartott beszédeimben elmondtam az előttünk álló program különböző részleteit. Nevezhetem ezt programnak, de sokkal helyesebben feladatoknak. A feladat világosan áll előttünk, a program, amely időrendiséget jelent, kevésbé világos, mert ma a világesemények olyan gyors ütemben követik egymást, hogy az ember előtt váratlanul jelennek meg a feladatok és a program sorrendjén néha változtatni kell.

Azok a megoldandó kérdések, amelyekről a legutóbbi időben szó volt, nyilvánvalóan sorra fognak kerülni, de hogy a programot milyen egymásutánban tudjuk megvalósítani, előre nem láthatjuk.

Hiszen pl. hadseregünk kifejlesztésének üteme is nagyon megváltozott s ez is azt mutatja, hogy a program néha hirtelen változik, különösen olyan vonatkozásokban, amelyek nemcsak tőlünk, hanem a külföldtől is függenek.

Most pedig áttérek eddig elmondott beszédeim kiegészítésére.

Fokozni kell a magyarság vállalkozó kedvét.

Az első dolog, amiről beszélni szeretnék, Budát érdeklí gazdaságpolitikai tekintetben. Buda karaktere mindig keresztény volt. Ma azonban nem látjuk már azokat a régi kereskedő családokat, amelyek régen Buda jellegét megadták. Ezt szeretnék újra látni. Nagyon örülnék, ha a régi kereskedő családok sarjai megtalálnák az utat nagyapáik és dédapáik foglalkozásához. Az ilyen családokban a foglalkozással örökölt tehetség jár s talán e családok tagjai gyorsabban fognak tudni abba a foglalkozásba beleidegződni, mint mások, akiknek őse soha nem volt kereskedő.

Fokozni kell a magyarságban a vállalkozókedvet, amelynek lanyhaságát szomorú példák tanúsítják. Egyik barátjához beállított egy fiatalember és arra kérte, hogy bár szabad pályán 300 pengős fizetése van, helyezze el őt akár 150 pengős állásba is, amellyel nyugdíj jár. A fiatalembert a barátom természetesen elutasította.

De más esetről is tudok. Egy igen tekintélyes család fia, aki jogi doktorátust szerzett, elhatározta, hogy nem megy állami állásba, hanem kereskedő lesz. Egy évig mint tanonc dolgozott, aztán elvégezte a vállalat tanfolyamát, doktorátusa ellenére nem restelt kilincset tisztítani, padlót felmosni, kávé kimérni és ma körülbelül háromszor annyit keres, mint amennyit akkor keresne, ha állami állásban lenne.

Ezek a példák fényesen bizonyítják, hogy mit jelent a vállalkozókedv. A fiatalság vállalkozókedve nélkül hiábavaló a kormány minden törekvése, nem tudjuk megvalósítani azt a programot, amelyet hirdetünk.

A programunkat egyébként minisztertársaim a részletekben kifejtették. Így Reményi-Schneller Lajos pénzügyminiszter bajai beszédében ismertette gazdasági és pénzügyi programunkat. A gazdaságpolitikának új rendszere fejlődött ki a háború után. Mi a különbség a XIX. század és a XX század gazdasági rendje közötti? Nem akarok erről tudományos előadást tartani, de négy esztendeig foglalkoztam tudományos alapon ezzel a problémával és vizsgáltam, hogy e két gazdasági rend között mi a különbség.

A XIX. század második felében az Angliából megindult gazdasági forradalom hatásaként Európa nyugati részein ipari és kereskedelmi koncentráció fejlődött ki. Ipari és kereskedelmi góccok fejlődtek ki Angliában, majd Északfranciaországban és másutt. Ez a terület fogyasztóközpont volt, maga nem termelt, vagy termelt, de nem eleget, hanem egyéb területek mezőgazdasági termelvényeit fogyasztotta. Ide összpontosult a világ egész ipari, kereskedelmi és pénzügyi élete.

Azután jött a gyarmatosítás és európaiasították a világot. Emberek vándoroltak ki és vittek magukkal európai tapasztalatokat és vállalkozási kedvet.

A világon új, mindjobban fejlődő városok, fogyasztási gócok, fontos termelési területek keletkeztek, amelyek a nagyobb vállalkozási kedv folytán élénkebben fejlődtek, még jobban termeltek, úgy, hogy a XX. század elejére a világ gazdasági élete már decentralizálódott. Erős államok, gazdasági gócok keletkeztek, mint az Egyesült Államok, vagy Brazília és mások. Ezek már önmagukban alkottak gazdasági gócot. A háború következtében, amely a politikumot vitte előtérbe, és egymással szembeállította az államokat politikai téren, ezek a gazdasági gócok vértettebbekké váltak és egymással szemben nemcsak ágyúkat állítottak fel, hanem vámsorompókat is. Így gazdasági egységekké változtak át, amelyek aztán ön-ellátásra törekedtek.

Pénzügyi politikánk.

Külön belső és külön külső gazdasági rend keletkezett egymás mellett; belső gazdasági rend az államokon belül, külső gazdasági rend az államok között. Ezen alapszik a pénzügyminiszter úr programja, amelyet Baján kifejtett. Külkereskedelmi forgalmunkat, amely a kiviteli piacainkkal való kapcsolatok viszonyosságának elvén épül fel, ez korlátozza és szabályozza. Deviza- és nyersanyagbeszerzési szempontok irányítják. Kötött a maga nemében, de kötött ezek által a szempontok által is. Ez a belső termelés és fogyasztás politikája. Bocsánat ezért a tudományos kitérésért.

A termelés és fogyasztás politikája tehát egyszerű: minél több munkaalkalom, az emberek jobb ellátása, jobb élete.

Ennek következtében marad meg, a pénzügyminiszter úr programja szerint az aranyalap mint nemzetközi fizetési eszköz, amely a békét, de egyúttal a háborúra való előkészület céljait is szolgálja. Belgazdaságban, a bankjegy és a termelés egyensúlya az irányadó. A bankjegy a termelés és fogyasztás mérvéhez kell hogy igazodjék, akár felmegy a termelés és ennek nyomán a fogyasztás, akár nem. Ez a magyarázata annak az új, de természetes és a dolgok rendjéből folyó pénzügyi politikának, amelyet a pénzügyminiszter tir ajánl, részleteiben kifejtett és amely — hogy ezt a szót használjam — meglehetősen nagy szenzációt keltett.

A pénzügyi politika másik része az adópolitika. Ehhez csak annyit szeretnék hozzátenni, amit a pénzügyminiszter úr ma szintén kifejtett, hogy a keresztény, nemzeti irányhoz

és elsősorban a keresztény gondolatvilághoz az abból folyó adómorál is hozzátartozik. Hogy adómorál legyen, ahhoz két dolog kell: először az adózó, akinek lelkiismerete van és az állam, amelynek azzal kell hozzájárulni az adómorál kialakulásához, hogy az adózó maga is megértse miért adózik. Tehát a józan adórendszerben, amelyre a pénzügyminiszter törekszik, kell, hogy ne csak helyesebben elosztott legyen az adóteher, de érthetőbb is legyen az adózás rendszere.

Fontos kérdés az árak és az árdragítás kérdése is. Ebben a tekintetben már az előző kormány meglehetősen sokat tett, különösen amióta ár kormánybiztosság van. Lássunk egy-két adatot. A mezőgazdasági vaseszközök és szerszámok árát hiisz százalékkal, a rézgalic árát szintén húsz százalékkal, a petroleum árát 15 százalékkal, a cukor árát 20 százalékkal mérsékeltek, és így tovább. Ezt az akciót tovább folytattuk, kiterjesztjük és elmélyítjük. Ez a munka nagyon sok szakismerttet igényel, ha el akarjuk találni azt az árat, amely mellett a termelés még lehetséges és a termelőnek méltányos polgári hasznot biztosít.

A városi vámok is hozzátartoznak ehhez a problémakörhöz. Ez a kérdés olyan nagy várost, mint Budapest, különösen érint.

Egy idő óta magam is foglalkozom ezzel a problémával és tanulmányozom a termelői és a városi fogyasztói ár közötti különbségeket. Könnyű, megállapítani a különbséget, nehezebb megtalálni az orvoslást, de minden problémánál, minden tudományos kutatásnál első feladat a probléma felállítása, második a kutatás, harmadik a megoldás.

Ha már városokról beszélek, rá kell mutatnom arra is, hogy az idetartozó problémák fontos része és a kormány fontos feladata a városrendezés általában.

Budapesti feladatok.

Talán nem fog senki csodálkozni azon, hogy engem, aki a közgazdasági enciklopédiában a „város” nevű címszót megírtam, érdekel ez a kérdés. Többek között foglalkozunk a Lágymányoson a stadion létesítésével s ez a kérdés mindinkább a döntés stádiumába került. Foglalkozunk a Gellérthegy és a fürdő idegenforgalmi szempontból való jobb kihasználásának kérdésével. Idetartozik az is, hogy az ember a régít sem értékben, sem anyagban ne pusztítsa el. Itt van az óbudai probléma: az őslakosság védelme, de a városképnek is bizonyos mértékig való fenntartása. Én nagy élvezettel láttam észt testvéreinknél Tallinban, hogy ott az új építkezéseknél is ügyelnek a város régi, tradicionális képének megőrzésére.

Itt van a kisipar problémája. Ebben a legfontosabb a szervezés, a kisiparnak jobb szervezeti összefogása; ebben van a kérdés súlypontja.

Az ipari munkásság helyzetét iparfejlesztéssel lehet megjavítani. Későbbi gondoskodásunk tárgya, de már most foglalkozunk vele, hogy miként vezessük át az ipari munkásságot a kisiparba.

Rengeteg feladatunk van a közlekedés terén is. A közlekedés fejlesztése Budapestnek elsősorban érdeke, amint nálunk minden közlekedési kérdés végeredményben Budapest érdeke, mert hisz a Dunamedencében ennél centrálisabb pont nincs és a vasutak és az utak kilencven százalékban ma is ezt a centralis irányt követik. Itt van a Duma-Tisza-csatorna, amely különösen most, amikor az ország Kárpátalja felé kiterjedt, az egész országban végigmenő víziút szempontjaiból különös fontosságú.

Mindezeknek a problémáknak a megoldása pénzügyi kérdés.

Építünk olyan Dunahidakat — az óbudai hídon kívül — a Csallóköz és a Dunántúl között két hidat, amelyek ezeket az országrészeket majd összekapcsolják. Foglalkozunk a repülőjáratok intenzívebb kiépítésével, hogy Budapestet a vidéki városokkal összehozzuk és erősebb kapcsolatot teremtsünk az ország egyes részei között.

Ennyit a gazdasági programról. Hozzá szeretném tenni ehhez, hogy a gazdasági programhoz kettő kell: kormány és társadalom; kormány, amely a programot kidolgozza és társadalom, amely életerővel tölti ki.

Zsidótörvény: a nemzet megtisztítása.

A zsidótörvényt nemcsak azok fogták fel hamisan, akik abban vallásüldözést láttak, de sokan keresztények is, amikor tévesen nem a nemzet megtisztítását, hanem — sokszor egymás ellen is — érvényesülési lehetőséget láttak benne. Ezt nem szabad így felfogni.

A zsidótörvény csak egy része annak a keretnek, amelyet ki kell tölteni. A XIX. század zsidóságával, a XIX. század materializmusával, mint gondolatvilággal és mint egy egyoldalú fejlődésnek megindítójával, a keresztény gondolkodás áll szemben.

Ez sok mindenfélét jelent. Jelenti egyrészt az irodalom és a színház stb. átalakítását. Jelenti főképpen a sajtóreformot, mert az országnak keresztény újságírók kellenek és erősen remélem, hogy a sajtókamara nemcsak érdekképviselő

lesz, hanem önmagát a munka képviselőjének fogja tekinteni, nevelni és alakítani fog ebben az irányban.

Idetartozik a büntetőkódex reformja. A büntetőkódex szintén egy más gondolatvilágban, annak a szellemnek a gondolatvilágában született meg, amely az egész társadalmat egyénekre bontotta fel, nem nézve sem nemzeti, sem egyéb nagyobb közösségeket. A nemzet elleni, az intellektuális és más bűncselekmények komolyabb tekintetbevétele, komolyabb büntetése az, amire szükség van.

Idetartozik a munkás felszabadítása is a szakszervezeti terror alól, ami tegnap óta már nem jövőbeni program, hanem folyamat.

Szükséges még azt hozzátennem, amit már több helyen elmondtam: a köztisztviselőknek lehetővé kell tenni, hogy anyagi helyzetük javításával jobban állják meg a helyüket és feladatukat jobban tudják betölteni.

A népiskolák terén egészséges iskolákat kell építeni. Sajnos, ebben a tekintetben korlátolt anyagi eszközök állnak rendelkezésünkre.

A bankokat keresztényesíteni kell.

A pénzügyminiszter úr erről a pénziről már gondoskodott. Másrészt a dolog nem olyan egyszerű. Aki egy szemszögből látja a dolgokat — én magam is láttam nemcsak tanárkoromban, de kultuszminiszterkoromban is, nem tudja milyen különbség van a közt, ha az ember az életnek csak egy vonatkozását, vagy ha azok összességét látja. Ha az ember sok mindenféle foglalkozáson megy át, akkor tisztelettel viseltetik minden szempont iránt. Meg lehet fogni ezt a kérdést másképpen, mint avval a nagyon egyszerű, de nagyon kártékony módszerrel, hogy valakitől elveszem azt, amije van, de nem engedem, hogy maga produkáljon. A bankoktól nem a pénzt kell elvenni, hanem keresztényesíteni kell őket. Ezen az úton haladunk és különösen a vezető állások betöltésénél nincsenek is aggodalmaink.

Kiépítjük a levanteintézményt is, mert ez fegyelmezni fog. Belevisszük a középiskolai tanulókat is és remélhető, hogy a fegyelmezésben többet fog elérni, mint az iskola ma, amely az iskolán kívüli fegyelmezés mesterségét nem tudta megtanulni. Az iskola csak tanít, de a magyar nyelvet és a történelmet is sokszor úgy tanítja, mint a kémiát és a fizikát. Ezért, ha nem lettem volna miniszterelnök, összehívtam volna a közelmúltban történtek után a magyar nyelv és történelem tanárait és megfeddtem volna őket. Tiszteletet a kivételnek, de az osztályfőnöki órák mesterséges skatulyájában nem sikerült a hazafiasságot a gyermekekbe mélyen elültetni.

Éppígy nem sikerült az iskolának az iskolánkívüli fegyelmezés. Ennek a módját tehát meg kell keresni.

Mondanivalónk van a nemzetiségi iskolákról. A nemzetiségi iskolák tekintetében csak annyit mondhatok, hogy azt tesszük, amit magunk szükségesnek látunk és senkinek a világom előre meg nem mondtam, senkivel mint kultuszminiszter előre nem beszéltem arról, hogy ezen a téren mit fogok tenni, nehogy esetleg egy elejtett mondásomat tekintsek valamely irányban ígéretnek. De megtettem azt, ami; szükségesnek láttam akkor, amikor ez az ország kezd ismét azzá lenni, ami kilencszáz éven keresztül volt: a Dunamedence vezető országa.

A középiskolába ismét nevelést szeretnék vinni és éppen ezért a felekezeti iskolák barátja vagyok és a Kárpátalján is az állami iskolák helyébe részben a felekezeti iskolákat állítjuk vissza.

Az egyetemeket is fejlesztenünk kell, mert ez összefügg azzal, amit a földről mondtam, hogy csak azé a föld, aki azt ismeri is. Azé az ipar, aki az ipar szellemi létét ismeri, azé a kereskedelem, aki a világot s a szükséges kapcsolatokat ismeri, így vagyunk mindennel.

Egészséges, egyszerű gondolkodást!

Mindehhez a társadalom segítsége is szükséges. Beszéltem már a hisztériáról is. Nem akarom azt mondani, hogy mi hisztérikusabbak volnánk, mint talán más országok közönsége. Mindenütt vannak ilyen hibák. Az emberek olvasnak vagy látnak valamit és abba, amit olvasnak, vagy látnak, mindenfélét belemagyaráznak. Ha valamit mondok, sokszor azt hiszik, hogy másvalami van mögötte. Ahelyett, hogy így belemagyaráznának valamit, jobb lenne, ha több tudással és több nyugalonnal olvasnák a műveket és ha a napihírek és az újságok helyett több történelmet olvasnának. Akkor rájönnének, hogy a dolgok a világon mily egyszerűek. Az egészséges, egyszerű gondolkodáshoz kell visszatérni.

A külpolitikában sem szabad idegeskedni, nyugodtan be kell várni az események folyását. Annál is inkább, mert ma sohasem lehet tudni, mit hoz a holnap. A külpolitika irányítása egy emberre tartozik: a külügyminiszterre.

Nem: pénz, pénz, pénz. Szerintem: munka, munka, munka.

Egy ország erejét népének lelkiekben és anyagiakban való gazdagsága mutatja. Minél erősebbek vagyunk a lelkiekben és anyagiakban, annál erősebbek leszünk akaratunk ke-

resztülvitelében is. Ez olyan egyszerű tény, amely felette áll minden külpolitikai kombinációnak. Ha az emberek azt az időt, amit a külpolitikai kombinációkra fordítanak, munkára fordítanak, akkor külpolitikai szempontból is sokkal többet használnának a nemzetnek. Ez a dolgok nyitja s így erősödhetünk meg befelé és kifelé egyaránt, de ez ad erőt a vezetőknek is a munka miinél eredményesebb folytatásához.

A legutóbbi idők eseményei után sokkal büszkébben és önértetesebben járhattam a külföldön, mint annakidején a hisztériás hetekben. Ma már nemcsak az anyagiakban és a lelkiekben erősödünk meg, de megerősödünk a megbecsülésben is, amelyben kívülről részünk van. Ha visszatekintünk az utolsó húsz évre és különösen az utolsó 12-14 évre, láthatjuk, milyen fokozatosan emelkedtünk megbecsülésben és tekintélyben a külföld előtt, mennyire megerősödünk befelé és milyen messzire jutottunk már el azoktól az időktől, amikor a kommunizmus összeomlása után Szegedről Budapestre hazajöttem és egy látszólag üres kirakat előtt embereket láttam állni, akik egy a kirakatban elhelyezett kolbászdarabot bámultak. Elismerés és tisztelet illet meg mindenkit, aki munkájával ennek az eredménynek elérését elősegítve szolgálta a nemzetet.

Bizalommal, lelkiezővel és nyugodtan haladhatunk tovább ezen az úton, de mindenkor munkával, munkával és munkával. Annakidején azt mondták, hogy a háborúhoz három dolog kell: pénz, pénz és pénz, szerintem ma az ország felépítéséhez is három dolog kell: munka, munka és munka. Ennek egyik részét elvégezzük mi, de a többit a nemzetnek kell elvégeznie.

A szentistváni állam- eszme

(Elhangzott a Katolikus Nagygyűlésen 1939 május 19-én.)

Mi Szent István hagyományában, a szentistváni gondolatban, a szentistváni gondolat emlékéiben és hagyományában élünk. Mi a rejtélye annak, kérdezi majdnem minden idegen és talán sokszor magyar is, hogy kilencszáz éven át magyar és idegen vérből származó királyok, nagy államférfiak és egy önérzetes és szabadságszerető, sőt szertehúzásra is hajlamos nemzet állhatatosan és folytonosan ki tudott tartani egy gondolat mellett. Kitartott mellette az ország egysége idején és az ország szétdarabolásának ideje alatt, a Dunántúlon éppúgy, mint Erdélyben, az ország három részre szakadása korszakában a nyugati végeken éppúgy, mint keleten és akkor is állandóan ennek a gondolatnak hordozója, letéteményese volt. Kitartott emellett a gondolat mellett olyan Európában, amelynek akár nyugati, akár keleti, akár pedig középső részének államfelfogása oly élesen különbözött a szentistváni gondolat világától. Kitartott Európa történetének a magunk történetére is befolyással bíró minden korszakában, szervezetében, a feudális lovagkorban, az abszolút királyságok és császárságok, fejedelemségek idejében. Ez a szentistváni eszme, vagy gondolat, vagy tan valami örökérvényű kell, hogy legyen, valami az egy ember által kitervezetten túli. Ez az eszme nem egy ember agyában született meg, mint egy, akár az egész világ, akár a világ egy része számára általános érvényű tan. Nem új, a réginek félretételével keletkezett valami. Ez az eszme nem is forradalmi, még nem is a korát megelőző gondolat. Semmi korát megelőző forradalmi nincs benne, nem hirtelen, hanem a réginek a keretéből született. És ha jól látom a különbséget a között ami okos és ami bölcs, sokkal inkább a bölcs az a kifejezés, amelyen a hangsúly van és amely valóban jól jellemzi Szent István elgondolását.

*Állameszménk a magyar és a keresztény hagyomány
egységesítése.*

A szentistváni állameszme két hagyománynak, a lélek két tartalmának, a magyarnak és a kereszténynek egységesítése. Egybeforrasztása egy földön, amely a Keletről magunkkal hozott magyar hagyományoknak természetből fogva otthona és amely fekvésénél fogva a keresztény egységnek első kiindulópontja Európának ezen a részén. Ez a gondolat nemzeti és keresztény, mint két eszme, két valóság, két hagyomány házassága a Dunamedence templomában, amelyen kívül nincsen számokra hely, — jelen, múlt és jövő magyarja! Ez az a gondolat, amely gondolatvilágodat és álmaidat kitölti. Ez a gondolat jelenti a keresztény Magyarországot megteremtő király ragaszkodását népüknek hagyományához, tradíciójához, életformájához, szervezetéhez, jellegéhez, tartalmához vagy ahogy modern kifejezéssel mondjuk, éniségéhez. E gondolatnak köszönhető, hogy a magyar magyar maradt, nemcsak államiságának egészében, hanem részleteiben, az állam szervezetének kiépítésében is.

Másrészt keresztény ez a gondolat — a keresztény család szigorú, patriarchális alapjain nyugvó — ezen át is és mélyebben Istentől való formájában a király és nemzet, mint atya és gyermeke kapcsolatában. A szabad nemzet fejedelme és a ikeresztény családapa összeforrott Szent István egyéniségében és ez az, ami századokon keresztül is érvényesült. Ez az egyesülése a szabad nemzet fejedelmének és a keresztény család apjának, aki lehet erős és lehet gyöngye egyéniség, Szent Istvánban bővül azzal, ami a pusztai népek sajátossága, hogy ha közülök egy-egy férfi kimagaslik, akkor ezt a nemzet alkotmányos érzése, politikai megértése, politikai iskolázottsága, autarchiává, sőt csaknem abszolút uralkodóvá teszi anélkül, hogy ezzel a nemzet ellenőrző joga, alkotmánya csorbulna vagy megszűnne, fel ne támadna azután újra csorbíthatlanul. A keresztény család fejedelme pedig, mint legfőbb nemzetségfőn keresztül bővül keresztény királlyá, nemzetének apjává, akitől vérségileg nagy királyaink is majdnem kivétel nélkül származtak és akitől lelkileg mindnyájan származunk és akihez politikai gondolataikat, mint ősforráshoz visszavezetjük.

A szentistváni gondolat örökség és élő valóság.

A szentistváni gondolat örökség, amelyet ápolunk. Ha azt mondom, hogy ápoljuk, akkor nem egy műtárgyról, mint örökségről van szó, amelyet bura alatt tartunk és amely egyforma marad és legfeljebb a patináját becsüljük, hanem ápoljuk, úgy,

hogy fejlesztjük és élünk benne. Élünk benne és általa. Ez az örökség gazdagodó örökséget jelent. Gazdagodik mindazzal, amit királyaink, Szent István országának mindenkori sáfárjai, nagyjaink, a nemzet történelmének hordozói és az egész nemzet, saját maga létének e hazában letéteményese kilencszáz éven keresztül hozzáadtak.

Egy egység tehát ez az állameszme király és nemzet között és közülök főleg azok alatt, akik a nemzetből valók. Ezért teljes az Árpádok idején és azok alatt a királyok alatt, akik csak magyar királyok voltak. Különbözik gyakran küzdelem, amikor királyaink néha hordozói voltak az állameszmének, idegen származásuk ellenére is, mint Nagy Lajos, arbiterek, mint Ferenc József vagy szembenálltak a nemzettel, mint egy idegen állameszme megszemélyesítői, mint II. József. Végeredményben, minden változaton keresztül, élő valóság ez az állameszme, lelki kapocs, a verség kapcsolatához hasonlóan.

Állameszme neun az uralom, hanem a hivatás és kötelesség eszméje.

A szentistváni állameszme nem imperialisztikus, nem néz sohasem a Dunamedencén túlra. Nem az uralom, hanem a hivatás és kötelesség eszméje, amely megnyilvánul nagyjaink cselekedeteiben, Szent István királyunknak, a nemzeti hivatás és kötelesség megszemélyesítőjének emlékében, hagyományában, — az emlék és hagyomány hordozójában, a Szent Korona élő tanában. Hivatás és kötelesség Európának ebben a részében, — amelyet Szent István szervező szeme áttekintett, arra, hogy itt a Duna medencéjében békét, egységet, megértést teremjen. A változó viszonyokon keresztül hol magyarabb, hol vegyesebb népeiségek fölött, de mindenkor ennek a kötelességnek a jegyéből származott az az uralom, amely, ha egy-egy ember meg is feledkezett kötelességéről, de végeredményben mindig megmaradt az Ősforráshoz visszatérő kötelessége mellett. Kötelesség, amely a honfoglalás által és a honfoglalás jelentőségének a szent király által való felismerése által évszázadokra, sőt örökre való kötelesség maradt és marad az idők mindennemű változandóságán, mindenféle koron keresztül reánk és utódainkra nézve is.

Minden nemzedék érzi és kell, hogy érezze ezt a kötelességet Szent István adta irányában és örökkévalóságában. Ebben a kötelességben kell élnie, ennek a kötelességnek áldozatát, munkáját kell gyakorolnia, feladatát felismernie a maga politikai cselekvésében, mindenkor. Ez a kötelesség gyakorlatában atyai uralom volt és hagyományában atyai uralom maradt az állameszme áradásában. Nem szűnő kötelesség ez,

amely módosulhat, módosulnia kell az idők, korok igényei és az emberek különbözősége szerint, mert hiszen azok egyéniekben és csoportokban, felfogásukban, korszemlemben maguk is változnak, de alapjában véve ugyanaz marad minden korban» változatlanul.

A szentistváni állameszme a béke állandósulása, az európai jövő egyedüli megmentője.

De a szentistváni gondolat, amelynek az állameszme kifejezése, haladás is, vagy ha úgy tetszik, visszatérés. Haladás egy keresztényi világfelfogás felé, amelynek! hajnalát már látom a lelkekben. A mi szentistváni állameszménk a béke állandósulása, mert az együttélő emberek, embercsoportok, nemzetek, nemzetiségek, foglalkozások, városok és falvak egyetértése és egymást megértése van benne. Ez az állameszme a békén és megértésen alapul. Az ilyen állameszme az európai jövőnek egyedüli megmentője, szolgálója lehet és mint ilyen, hozzá fog járulni ahhoz — ha Isten megsegít —, hogy egy ilyen Európa épüljön fel a mi segítségünkkel is.

Ezért feladatunk a szentistváni állameszmét lelkünkben ápolni, a korokon áthordozni és a mai kor minden nehézségén is átmenteni egy olyan időre, amikor magunknak és Európának is ismét egyik vezérsillaga lehet becsületességben és a nemzetek közötti békének ápolásában.

Debreceni beszéd

(Elhangzott 1939 május 20-ikán.)

Elsősorban hálás szívvel köszönöm a bizalomnak és az érdeklődésnek azt az impozáns megnyilatkozását, amellyel engem Debrecen városa, Magyarország egész északkeleti részének fővárosa, fogad. Ehhez a részhez tartozik Szatmárvármegye is, ahonnan származók. Köszönöm ezt a megnyilatkozást, azért, mert benne van a magyar erőnek és a magyar politikai készségnek és érdeklődésnek egyszerre való megnyilatkozása. Mindaz, amit itt elmondani akarok, szervesen kapcsolódik Szegeden, Budapesten és Szombathelyen mondott beszédeimhez. Ez a négy beszéd mondhatnám egy egység. Némely dolgokat ismételek, ami nyilvánvaló, ha az ember ugyanabból a lélekből beszél, de ez a négy beszéd mégis kiegészíti egymást.

Úgy gondoltam eredetileg is, hogy az ország keleti, déli és nyugati metropolisaiban és az ország fővárosában egymást kiegészítő négy beszédet mondok, természetesen nemcsak az illető városok választóközönségéhez, hanem rajtuk keresztül a hozzájuk tartozó országrészekhez is, sőt állásom folytán, amelyet ma betöltök, az egész országhoz is szólva.

Érzésem — mint a politikától az egész életen át inkább távolabb álló emberé — mégis mindig az, hogy minden alkalommal csak részben beszélek mint pártvezér, a pártot szervező vagy a párt élén álló valaki. Mindig érzem annak kötelességét is, hogy egyrészt mint magyar ember beszéljek elvonatkoztatva minden egyébtől, másrészt pedig mint az a magyar ember, akit a legfelelősségteljesebb állásra állítottak s aki ennek következtében — mondjuk már állása folytán is — a legjobban tud látni s megmutatni is köteles mindazt, amit lát.

A szegedi gondolat azonos a 900 évesnél is régiebb magyar gondolattal.

A pártelnök úr rámutatott arra, hogy Szegedről indult ki az a gondolat, amelynek zászlaját ma már magasan lobogtatjuk. Szegedről indult, de ne felejtjük el, nem valami új gondolat volt. hanem a magyar alkotmányosságnak egy rövid

megtévelyedés után való visszaállása a maga teljességébe. Nem új, hanem 900 esztendőnél régebbi gondolat, amelynek újraszolgáltatára természetszerűleg minden magyar ember elfogadkozott és kell is, hogy elfogadkozzék, mert ez a gondolat röviden nem más, mint: a magyar gondolat. Ha azt kérdik, hogy ez a gondolat jobboldali-e, akkor eszembe jut — ha már Szegődről beszélünk —, hogy Szegeden a franciák lépten-nyomon azt kérdezték tőlünk, polgároktól, tisztektől hivatalnokoktól és miniszterektől egyaránt, franciabarát-e vagy németbarát. Egy idő múlva meguntam ezt a kérdezősködést és azt mondtam: Ha Magyar országon tisztességes emberrel akariniak beszélni s remélem, ezt akarják, akkor Magyarországon magyarbarátokat keressenek. Így vagyok ezzel a másik gondolattal is. Az az irány, amelyet követünk, jobboldali annyiban, amennyiben a magyart és keresztényt annak nevezük, de nem minden jobboldali gondolat magyar! A mi politikánk: magyar és keresztény.

Én földrajzi képekben, a magam mestersége képeiben szoktam gondolkozni. Az én iránytűm nyilai nem mutatnak sem nyugatra, sem keletre, sem északra, sem dél felé, vagy a világ bármely irányába. Az iránytűm idemutat s magyar. Szegeden visszaállítottuk a magyar alkotmányosság rendjét és jogfolytonosságát. Jó, hogy visszaállítottuk. Abban az időben a barlangi medve életét éltük ugyan, elszigetelve a világtól s hangunkat sem hallották, de elvégeztük a magunk dolgát idehaza. Ma Európa mostani hullámai között sokkal nehezebb és sokkal veszedelmesebb lenne mindenféle kilengés, mint amilyen veszedelmes volt abban az időben.

Hogy festenek az irányok történelmi távlat tekintetében s hogy viszonylik az a politika, amelyet mint magyar emberek követünk — amelyet mint egyetlen utat követhetünk — a világ nagy politikai irányaihoz a múltban, a jelenben és a jövőben?

A liberalizmus meghalt s többé nem tér vissza.

Amit liberalizmusnak nevezünk, az a XIX. század végének iránya volt s kutatások alapján való megállapítás szerint — nem tudom levetkőzni a professzort — kénytelen vagyok tehát a tudományos kutatás eredményeire rámutatni — körülbelül 15 évig virágzott a maga teljességében Európában. Mintegy 45-50 évig nyomta rá bélyegét egészen Európa életére a szabad kereskedelemmel együtt abban az időben, amikor Európa ezt megengedhette magának. Mert Nyugateurópa akkor kereskedelmileg, gazdaságilag egyeduralkodó volt a földön. Ez az irány, amely az egyén érvényesülését mozdította elő, amely az egyéni versenyben látta a gazdasági boldogulást, letűnt, megszűnt, meghalt s többé nem tér vissza. A liberaliz-

mus egyik korszaka a világtörténelemnek, amely egészen természetesen következett be. Akkor a világ egy kis része gazdaságilag egyeduralkodott, egy pár állam versenyzett csak alvilág gazdasági életben. Ugyanazt a teljesen szabad versenyt valósították meg ezeknek az államoknak pénzügyi, hajózási, gyarmatosító társaságai, kereskedő háza is. Mert az egész világ nem volt más, mint Európa gazdasági vadászterülete, de vadászterülete az egyénnek is. Ma ilyen gazdasági vadászterületek nincsenek többé sem államok, még kevésbé egyének részére. Ez az irány megszűnt és nem tér vissza, ha látjuk is még nyomait az életben s azokban a nemzedékekben, amelyek ifjúságukat ennek az iránynak a korszakában élték át. Ez a korszak megszűnt, nincs többé. A jelen nem más, mint átmenet a gondolatok, az eszmék, az élet más világába és így természetesen megrázkódtatásokkal van teli. A jelenben természetesen erős kilengések vannak és itt-ott élesen hangsúlyozott, az embereket erősen összefogó erők jelentkeznek. Látunk kimagasló államokat, amelyeket a maguk ereje, néhány vagy egyetlen férfi ereje összefog és más államokkal szemben küzdelemre képesít.

A szentistváni állameszme a népek megértésének a gondolata.

A jelen is csak átmenet. Átmenet és én figyelem a lelkeket, az öregek és különösen a fiatalok lelkét, akikkel az utolsó húsz évben többen foglalkoztam és úgy látom, hogy olyan kiegyenlítődés felé megyünk, a lelkek olyan megértést, olyan új világrendet keresnek, amely visszavezet bennünket valami szebbhez, fenköltebbhez, megértőbb élethez. És ma az államok lassan átfejlődnek ilyen megértés felé. Van egy állameszme, van az állami életnek egy formája, amely ennek a gondolatnak a jegyében született meg, de nem ma, hanem 900 esztendővel ezelőtt, mégpedig itt: ez a Szent Istváni állameszme. Ez a Szent Istváni állameszme a népek megértésének, a népek helyes és józan vezetésének állameszméje itt ezen a területen, amelyen élünk és amelyet politikailag Szent István megszervezett. Tehát a Dunamedence rendjének az állameszméje! Egységes, összetartozó terület állameszméje, amely mindenfajta embereket közös életben, egységes életformában, együttes közös törekvésekben, közös érdekekből közös boldogulásra fog össze és vezet tovább. Nekem ez a meggyőződésem és ezt a meggyőződést földrajzi kutatásokból — a földrajzi kutatók tudvalevőleg nem hetekben, hónapokban, nem is esztendőben, hanem évszázadokban, sőt évezredekben kénytelenek gondolkodni — történelmi tanulmányokból, itt is évtizedekkel és évszázadokkal foglalkozik az ember és azokkal gondolkodik, a világ majdnem minden kontinensének ismeretéből meri-

tettem. Ezért merek ma beszélni, mert egy élet tapasztalata van mögöttem.

Ez volt az érzésem akkor, amikor a parlamenti bemutatkozásomkor azt mondtam, hogy a tanító jön. A tanító-bácsinak azonban nemcsak nádpálca van a kezében. Van az is, de van egyéb is. Ne könyvre gondoljanak, mert jobb ha a tanító könyv nélkül a maga gondolatvilágát és szeretetét adja át azoknak a gyermekeknek, akiket tanít.

Amikor az életben elérkeztem oda, hogy megtanultam azt, mit lehet a könyvekből, de általában a nyomtatott betűnek elhinni, úgy érzem, hogy mielőtt kimennék ebből az életből, kötelességem mindazt, amit összeszedtem, átadni, elmondani, közölni. Azzal az érzéssel álltam erre a helyre is, hogy kötelességem azt, amit egy életen át összeszedtem és ami bennem van, életem utolsó esztendőiben a magyarságnak átengedni.

A liberalizmustól egy egész világfelfogás választ el.

Én az egész választást sem tudom különálló valamiként nézni. Én nem tudok sokat kérni. Én nem kértem soha semmi mást, mint minden magyar ember bizalmát minden magyar ember iránt és magamnak is csak annyit, amennyi nekem ebből mint magyar embernek kijár.

Ebből a távoli szemléletből nézem a választási küzdelmet és abból a történelmi képből, amelyet előre bocsátottam és keresem, hogy mi választja el más irányoktól azt az irányt, amelyet én magyar iránynak nevezek és amelyet követni lelkem szerinti kötelességem s amelyet érzésem szerint követek is. Ha abból a szempontból nézem a küzdelmet, hogy mi az, ami a múlttól és az állítólagos jövőtől elválaszt bennünket, a multat ismerjük, a múlt a XIX. századi és a XX. század elejének a liberalizmusa, megállapítom, hogy egy egész világfelfogás, a világnak egy egészen különböző és más felfogása. Ott az egyénnek, nálunk a köznek, így a családnak mindenféle helyezése. Nem a köz, mint egyetlen nagy közösség, mert ez a liberalizmusban is volt. Csakhogy ott az embereket összeadták, kivonták, szorozták, de sohasem azokon az élő közösségeken keresztül, amelyek az embereket természetesen összekapcsolják.

Mi nem keresünk idegen példát, idegen támogatást.

A mi politikai jelszavunk a becsület.

Mi választ el másoktól, azoktól, akik valamely új magyar jövőt hirdetnek? Azt hiszem, mélyebb magyarságunk. Mi nem keresünk idegen példát, nem keresünk idegen támogatást. Mi, magyarok, megyünk a magunk útján előre. Amint

katonáink jelszava az volt, hogy előre, a mi politikai jelszavunk az, hogy becsület.

Nyilvánvaló, hogy mi, akik ma egy pártot vezetünk, ezt a gondolatot ennek a pártnak vezetésében is nyilvánvalóvá akarjuk tenni.

Szakítottunk a múlttal, a liberális múlttal. Itt végre nemcsak képtelenen beszélünk, de beszélhetünk nyíltan és világosan egymás között.

Minden választásnál vannak választási költségek. Minden pártnak vannak költségei. Ezekre szükség van nemcsak Magyarországon, hanem máshol is. Megvolt annak rendje és módja és szokássá vált, hogy ezeket, honnan és hogyan merítik: azoktól, akiktől valamit kérni is lehet, vagy azoktól, akiktől valamit kapni is lehet. Tehát a kormány és a Magyar Élet Pártja is igénybevett eszközöket, amelyek a választási kampányhoz szükségesek. De nem nyúltunk egy rézfillérhez sem, amely olyan helyről jön, ami bármely jó magyarban és jó keresztényben a legcsekélyebb megütközést kelthetné.

Tudom, hogy úgy minekünk, mint más pártoknak is, megvannak a maguk lelkes követői, akik elveikért áldozatot is tudnak hozni, de tudom azt is, hogy gurul olyan pénz is az országban, amelyhez a nemzetéhez hű magyar embernek nem lenne szabad nyúlnia.

Minthogy most két minőséget egyesítek magamban, nekem ma háttérbe kell azt a minőséget szorítanom, amely Magyarország miniszterelnökeként, a közigazgatás első hivatalnokaként, ilyen, a nemzethez nem méltó és nem való dolgokat látja, mert ma, amint; politikai életünk rendje magával hozza, én nemcsak miniszterelnök vagyok, hanem egy politikai pártnak az élén is állok és a küzdelemben az állam erejével nem üthetem ki a fegyvert mások kezéből még akkor sem, ha azt nem találom olyan fegyvernek, amelyet egy párbajbíró-ság engedélyezne. Magyarország miniszterelnökének azonban kötelessége ezeket a jelenségeket meglátni és Róma híres szava szerint eljárni. „Caveant consules!” Én is vigyázni fogok.

Ezek a választások az alkotmányosság jegyében folynak le.

Ezek a választások az alkotmányosság jegyében és szellemében folynak le. Azt hiszem, hogy nem is várta senki sem annak szükségét, mégis megtettem, hogy amikor az országgyűlésen mint miniszterelnök bemutatkoztam, különös eréllyel hitet tettem a magyar alkotmányra, a magyar alkotmányosságra. Ezeket a választásokat is igyekszem ebben a szellemben lefolytatni. Ha nem ebben a szellemben folytatnám, akkor sokan nem beszélnének itt, akik ma beszélhetnek, mert eb-

ben a tekintetben minden szabadságot, talán az észszerűség határán túlmenőleg is megadtam abban a feltevésben, hogy megadhatom, mert a magyar nemzet józansága áll mögöttem és minden könnyelmű és ostoba kilengést, amely a magyar nemzet múltjának, jelenének és jövőjének egybeforradását feledtetné, helyre tud billenteni. Helyre tudtuk billenteni a mérleget a kommunizmus eltévelyedése után is. És tudom, hogy ha a jövőben bármiféle irányból ugyanilyen jellegű kilengések jönnének, amelyek a nemzetet az alkotmányosság útjáról akarják leteríteni, a nemzet józansága megtalálja a magyar utat, amelyet 900 éven keresztül mindig megtalált. Ne feledje el azonban senki, hogy ezt az alkotmányosságot minden magyar embernek kötelessége ezen a választáson keresztül is megvédeni, miként kötelességem ez nekem, mint Magyarország első köztisztviselőjének és velem együtt a köztisztviselők összességének is. Ezt gyakorolni s erre vigyázni, kötelességeimnek fogom ismerni ezentúl is.

Mi a saját életformánkat éljük.

Mert mi saját életformánkat éljük, magyar életformánkat, saját magyar módszerünket. És hogy mi ezt nemcsak a magunk kedvtelésére tesszük, hanem ez tényleg célra is vezet, azt akkor látom, amikor külföldön járok. A mi keménységünket, azt, hogy a magunk útján haladunk, azt, hogy becsületesen és egyenesen beszélünk, sem rosszban, sem jóban, nem hazudunk, a külföldön megbecsülik, ezért tisztelettel vannak irántunk. Nagyobb tisztelettel, mint amennyi bennünket számszerűen megilletne.

Katonai életünkben van egy közmondás: Ha rövid a kardod, told meg egy lépéssel. Áll ez a politikai munkában is: Ha kevesen vagytok, toldjátok meg becsülettel és egyenességgel és akkor tovább fogunk győzni. Ezt a tanulságot nemcsak a külföldön merítettem, hanem idehaza is azokból a magyar lelkekből, akik között élek és nem utolsó sorban a magyar ifjúságból.

A legszebb jog a kötelesség gyakorlásának a joga.

Amikor külföldön voltam egy népgyűlésen, az egyik szónoktól azt a kijelentést hallottam, sokan csóválták rá a fejüket, hogy az ifjúságnak az öregekkel szemében mindig igaza van, illetőleg igaza marad. De ha igaza is van, sohasem jó, ha azt maga is hiszi. Ez még senkinek sem használt. Láttam már embereket, barátaimat is, elcsúszni az életben, mert túlkorán mondták meg nekik, hogy nagy emberek és korán hittek azt, hogy ők az egyedül üdvözítők. Egy azonban bizo-

nyos: Az ifjúságnak, ha nincs is mindig igaza, mert hol az egyik embernek, hol a másiknak van igaza és mindig a gondolatok kiegyenlítődéséből származik azután az élet rendje, bizonyos, hogy a végén mégis az ifjúságnak marad igaza, mert az ifjúság marad, az öregek pedig elmúlnak. (Taps.) Ne méltóztassanak azonban minket máris kitapsolni az életből. De ha valaki tudja, hogy neki marad igaza, akkor nagyon jól meg kell gondolnia, hogy mit cselekszik, hogy azután ami igaza megmarad, az! helyes is legyen. Tehát ez a megállapítás nem jogot, hanem mint minden dolog az életben, sokkal inkább kötelességet jelent. Különben az az ifjúság, amelynek körében sokat forgolódtam, maga is tudja, hogy kötelességet szoktunk gyakorolni és jogokról nem igen szoktunk beszélni, mert a legszebb jog a kötelesség gyakorlatának a joga.

És inert az ifjúságnak igaza marad, és mert az ifjúság az, amelynek a jövő Magyarországot tovább kell építenie, azért szenteltem annyi időt annak, hogy az öregeket és fiatalokat egymáshoz közelebb hozzam. Ez a mai gyorsan forgó világban nehezebb, mint más időszakban, de nem lehetetlen és ez az egyedüli útja az ország egészséges fejlődésének. Ezért hangsúlyoztam már több ízben a felelősségérzetet, ezért foglalkoztam a szociális ellentétek elsimításával, de nem anyagiakban és nem a külső formáikban, hanem a lelkekben, mert az a lényeg. Én nem szeretem azt az embert, aki nem az, vagy másnak mutatkozik, mint ami. Nem szeretem azt sem, ha azt mondják rólam: ez nem gróf! Az vagyok, de érzem ennek súlyát, érzem azt, hogy miért lett azzá első grófi ősöm és érzem, hogy ebiből rám milyen kötelességek haramiának.

Minden ember igyekezzék betölteni a helyet, amelyre születése, hivatása állította.

Minden ember igyekezzék betölteni azt a helyet, amelyre születése vagy hivatása állította s akkor előbbre is fog jutni, de ne próbálja lerántani azokat, akik előbbre jutnak. Becsüljük meg egymást és egymás munkáját. Szeretném, ha minél több magyar ember és különösen olyan, aki csak városi életet él, kijárna a falusi magyar nép közé, mert senki sem tud úgy tekintélyt tartani, tekintélyt mutatni és tekintélyt tisztelni, mint a magyar föld gazdája.

A köztisztviselői kérdés.

A köztisztviselői kérdésnek kiét problémája van, az egyik az hogy mindenki odavágyik, mert nincsen meg bennünk az, amit meg szeretnénk teremteni: nincsen meg

a vállalkozói szellem, tisztelet a kivételnek; a másik pedig, hogy ha már arra szánjuk magunkat, hogy köztisztviselők legyünk, lássuk be, hogy nehéz sorsban él az ország és nem a kormány jószándékán múlik az, hogy a köztisztviselők fizetése még nem érte el a leszállítás előtt volt mértéket. Mi a megoldás? A megoldás előfeltétele elsősorban az, hogy gazdaságilag meg kell erősödnünk; másodsor pedig az, hogy minél kevesebb ember dolgozik a közfunkciók elvégzésében, annál több jut egyre, tehát minél jobban elvégezzük a közfunkciót, annál több lehet a köztisztviselők fizetése és minél rosszabbul végezzük és minél többen, annál jobban eloszlik a pénz, amit erre fordíthatunk.

*Gazdasági megerősödésünk feltételei.
Keresztényesítés az egész vonalon.*

Gazdasági megerősödésünknek szintén vannak bizonyos előfeltételei. Előfeltétele elsősorban az, hogy biztonságban legyünk s ezért szereljük fel hadseregünket. Ha ezután ezt a feladatot — aminek keresztülvitelét gyorsítanunk kell — megoldottuk, teljesíthetjük mindazokat a feladatokat, amelyeket egy mainál nyugodtabb Európában különben párhuzamosan teljesíthettünk volna. Hogy miért nehéz ma programot adni, elég csak az utolsó fél esztendőnek történetére nézni: egyik napról a másikra szétbomlott mellettünk egy ország, amelynek egy része visszakerült hozzánk, még sokkal sebesebben egyik napról a másikra, majdnem azt mondhatnám, egyik félóráról a másik félórára érkezett el Kárpátaljára való bevonulásunknak emlékezetes pillanata. Sokkal könnyebb azonban azoknak, akik sétálnak és táblákat hordoznak azzal a felírással, hogy Kassát vissza, Ungvárt vissza, mint nekem, akinek be kell kapcsolnom a magyar életbe ezeknek a városoknak ezerféle ügyes-bajos dolgát és ellenőriznem kell a bekapcsolódás és beszerzés egész munkáját Ez már sokkal nehezebb munka. De sokat is vállaltunk. Vállaltuk a rend helyreállítását, a gazdasági élet megszervezését. Mindezt vállalnunk kellett, mert elérkezett a 12. órája annak, hogy a gazdasági életet is kereszténnyé tegyük. Egy megrendült gazdasági életet elszegényedett országban helyesen fejleszteni, ugyanakkor egy kereszténységből és a magyar gondolkozásból majdnem kivetkőződött életet keresztényesíteni óriási feladat és igen; nagy munka is. Különösen nagy munka a mostani időben, amelyet Európában tulajdonképpen a fegyvertelen háború idejének nevezhetünk. Aki ezt nem méltogatóan kellően, az vegyen altatóport, mert különben könnyen bolondságot csinálhat. A keresztényesítés feltételeit az egész vonalon megalkottuk.

Mellettem ül az igazságügyminiszter úr, akitől ezen a

téren még többet is várunk. Várjuk többek között a büntető-kódex keresztényesítését és a sajtóreformot is, amelyben készséggel leszek támogatója és munkatársa.

A szociális kérdés.

A gazdasági élet rendjének helyreállítása azonban nemcsak anyagi, hanem lelki kérdés is és amint idegenszóval mondani szoktuk, szociális probléma is. Szociális probléma, amelynek teljes egészében törvényalkotásunkban is meg kell nyilvánulnia. De meg kell nyilvánulnia a helyes közigazgatásban és a társadalmi szervezkedésben is. Ezt a cél szolgálja a szociális kutatást végző szociális tanácsadók munkája, akiket a belügyminiszter úr pár hónapja küldött ki és akik igen jól beváltak. Néhány nagyon ügyes fiatalember van közöttük, akik — mondhatom — minden téren eredményes munkát végeznek. Elmondhatjuk róluk, hogy sok tekintetben ők a belügyminiszter szeme. Sokféle akciót kezdeményeztünk, így a gyermekvédelem terén a zöldkereszt akciót — a cukorakciót, amely utóbbi négy év alatt tíz vagonról 150 vagonra fokozta a reászoruló gyermekeknek ingyen adott cukor mennyiségét. Még sok más ilyen akciót sorolhatnék fel, de nem akarok statisztikai adatokról részletesen beszélni. Ez nem is feladatom, mert azok a beszédek, amelyeket a kormány tagjai különböző helyeken elmondtak, kiegészítő részei az én beszédemnek és nagyjában és együttesen felölelik az összes problémákat. Probléma azonban még nagyon sok van és minden részletükben bajos is lenne azokat mind felsorakoztatni.

Egyik nagy kérdés a gazdasági élet rendjének további helyreállítása, ami az elmúlt húsz év alatt jórészt már megtörtént. De további építómunkára van még szükség. Ez egyrészt pénzügyi munkaprogram, másrészt az ipar és főleg a földművelés fejlesztésének programja.

Magyar ipar nélkül nincsen sem, magyar önállóság, sem magyar hadsereg.

A pénzügyi programot a pénzügyminiszter úr már kifejtette és elmondotta, hogyan kell átszervezni belső gazdasági életünket a pénznek és termelésnek más viszonylatára. Külkereskedelmünkben az aranyalap mint értékelés továbbra is megmarad. A belső termelés mértéke azonban a termelés és fogyasztás egyensúlya lesz. Itt van iparunk fellendítésének kérdése is. Ebben sem akarok részletekbe bocsátkozni, csak aláhúzom, hogy ebben a vonatkozásiban sok mindent beszélnek, rendszerint azonban több bolondságot, mint igazat. Mondják, hogy nem fejlesztjük az ipart, hogy megköjtük az ipart, hogy

eladjuk iparunkat stb. Magyar ipar nélkül nincsen sem magyar önállóság sem magyar hadsereg. Az ipar fejlesztése minden körülmények között kötelességünk. Természetesen elsősorban azoké, amelyeknek fejlesztése érdemes. Előfordultak a mesterséges iparfejlesztés során lehetetlen dolgok, magam is láttam ilyesmit. Előállítottak például gépeket az útépités számára, amiket külföldön, ahol nyilván sok ilyen gépet csinálnak egyszerre, negyed, esetleg harmadáron meg lehet kapni. Mi pedig utánzatot készítettünk egy gépről és azt hittük, hogy ezzel fejlesztjük és pártoljuk az ipart. Ez nem iparfejlesztés. Az ipart csak akkor fejlesztjük, ha ugyanabból a cikkből sokat termelünk. Az előbbi értelmetlen ipartámogatás, mert benne nem az iparcikket fizetjük meg, hanem csak azt, hogy ez is magyar gyártmány. Azt az iparágunkat kell támogatni és fellendíteni, amely kifizetődik és csak olyant, amelyből tényleg virágzó magyar ipart tudunk teremteni, mert lehetetlen, hogy iparvállalat állami támogatásból éljen s mezőgazdasági termévényünket állami ráfizetéssel exportáljuk. Az iparfejlesztés tekintetében jobb időknek nézhetünk elébe. Ez sem ígéret, hanem csak ismeret, amelyet Kárpátalja visszacsatolása tett lehetővé. Eltekintve attól, hogy fában, különösen pedig tűzifában már kielégítő a helyzetünk, szeretném minden másról is elmondhatni azt, amit a sóról elmondhatok, mert akkor én is pihenni mehetnék. Mert sónk van hatszáz évre való, de, sajnos, egyebekről még nem mondhatok ilyen kedvező következtetést, tovább kell tehát dolgoznom. Itt vannak a vízierők is, amiknek kihasználására régebben keveset gondoltunk.

A vízierők kihasználása.

Öntözéssel biztosabb és sokoldalúbb termelést.

A vízierők kihasználásánál elsősorban a föld öntözési tervére gondolunk, amelyre már megtörténtek az előkészületek. Már csináltak tervet egy Debrecentől északra, egy Nyíregyházától nyugatra fekvő és egy síksági medencére is. Ezek a tervek ma is megvannak, de most már módosulhatnak, mert azzal, hogy a vizek felső folyását egyes szűkebb völgyekben gáttakkal lehet elzárni, több vízművet lehet létesíteni. Mihelyt ezeken a terveken is túlleszünk, már lehet beszélni az öntözésről is, és pedig nem több költséggel, mint azt korábban előirányozták. A termelést tehát ezzel is biztosabbá tehetjük. Az Alföldön például kukoricát, vagy több takarmányt termelhetünk. Látom azt is, hogy olajnövényeinket és takarmánynövényeinké^ két legfőbb vásárlónk nagyobb mennyiségben venné át. Át kell tehát állítanunk gazdaságunkat olyan termelésre, amelyet a külföld jobban vásárol, mint a húzat. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy búzaexportunkat teljesen megszüntetnek, hanem

azt, hogy emellett más exportra is kell törekednünk. Így az állattenyésztést is feljavíthatjuk kivittel, mert ennek az exportja is Könnyebb, mint a búzáé. Az állatkivitel egy év óta szünetelt, most azonban Olaszország felé újból fellendül.

A zárógátak építésével energiát is tudunk termelni, ami viszont lehetővé teszi villamosáram előállítását a községek és városok világítási céljaira, de ami ezen túlmenően esetleg vasútvonalak villamosítását és a kisipar szükséges motorizálását is lehetővé teszi. Hogy többet ne mondjak, egy-egy nagyobb községben élő asztalosmesterek közös villamosgyalulógéppel való ellátását. Ezenkívül vannak ásványi anyagaink is, amiktől a gazdasági élet szempontjából szintén fellendülés várható.

Földbirtokpolitikánk.

Beszélnem kell még a szakoktatásról és főleg a föld-reform kérdéséről, amely előbbiről már sokat tárgyaltunk és amelyről már sokféle nyilatkozat jelent meg. Előrebocsátom, hogy komolyabb formák között és nyugodtabb országgyűlésen kívánjuk ezt a kérdést véglegesen letárgyalni és hogy semmiféle okos gondolatnak nem vagyok ellensége és kész vagyok érvelni az okos emberekkel az ország legfontosabb kérdéséről, sőt hajlandó vagyok engedményre is, ha mások érvelése jobb. Mégis azt kell mondanom: nem győztek meg arról, hogy a földbirtokpolitikát okosabban és értelmesebben tudnák csinálni, mint ahogyan azt nagy vonalakban a földművelésügyi miniszter javaslataiban elgondolta. Ezt a javaslatot az előző országgyűlésen már beterveztettük.

Elmondottam egy helyen, hogy Eckhardt Tibor tisztelt barátomat igen világos fejű, okos embernek tartom, aki azonban, azt hiszem, ebben a tekintetben kissé elsiette magát és hamarabb állított fel elméletet, mintsem azt előre megvizsgálta volna. Ez a politikában nagyon kellemetlen dolog, mert akkor az ember ragaszkodik a kimondott szóhoz. Én néni ragaszkodom a javaslathoz minden részletében és ha észszerű módosítást hoznak, azokat mindig kész vagyok elfogadni. De Eckhardt Tibor nem győzött meg. Amikor azt mondtam ugyanis, hogy 3,400.000 hold szántóföldünk van és ha ebből 3,000.000 holdat ki akarunk osztani, akkor fel kell darabolni minden 100 holdon felüli gazdaságot és megszűnik minden 100 holdon felüli nemcsak erdő, hanem mezőgazdasági birtok is, azt a választ kaptam, hogy a legelőkről megfeledeztem és nem 3,400.000, hanem 3,600.000 holdról van szó. Én nem sokat vitáztam ezen, mert 200.000 hold nem nagy különbség és ez is ingadozik ilyen kis méretek között.

Ezt mindenki, aki statisztikával foglalkozik, tudja. Ha

valaki ismeri a földbirtokviszonyokat, az, tudja, hogy ez mit jelent, nem szükséges, hogy azokat külön magyarázzam. Először is azokat a földeket alaposan meg kell javítanunk, mert nagyon sok olyan legelő van, amelyet ha egyes községeknek kiosztanánk, minőségük vagy távolságuk miatt nem lenne megfelelő.

Minden vidék érdekére, jellegére tekintettel oldjuk meg a magyar kérdéseket.

Elteltekintve attól, hogy vannak összefeladatok, amelyeket teljesítenünk kell, én mindig világosan megmondtam például, hogy az egyházak birtokaira tekintettel vagyok, különösen ott, ahol intézményeket, iskolákat tart fenn az az egyházi birtok. A szakoktatás céljait szolgáló birtokokat sokszor az állam ellen is meg kell védeni. Magam is állottam már szemben az állammal, mint a Műegyetem rektora, amikor a Műegyetem birtokát kellett védelmezni a felparcellázással szemben, miután ez a birtok kulturális, egyetemes nemzeti célt szolgál. Tehát sok minden ilyenfélére kell az embernek néznie. De amikor azt mondom, hogy elsősorban a magyar kisbirtokosságnak, a magyar földmunkásnak a kezébe igyekezem földet juttatni, védenem kell az ősi magyar középbirtokot is és ott, ahol kell, védem az ősi magyar nagybirtokot is, mert nálam a hangsúly azon van, hogy magyar. Itt nem fejtegetem tovább a részleteket, mert már nagyon hosszúra nyúlik beszédem. Elmondtam már máskor és a lapokban is olvashatták azt, hogy arra is tekintettel kell lennünk, hogy a problémákat az ország különböző részein az illető vidék sajátos érdekeinek, sajátos jellegének szempontjából kell megítélni és megoldani. Elmondhatom azt is, hogy én mint egyetemi tanár, sokat foglalkoztam mezőgazdasági, földrajzi kérdésekkel. Nekiültem a problémának és kerestem megoldási terveket, illetőleg javaslatokat politikusoknál, szakértőknél erre vonatkozóan, hogyan lehet a magyar vidékek sajátos jellegét a földreform egészséges keresztülvitelénél tekintetbe venni. És akármilyen furcsának hangzik is, eddig még nem találtam megfelelő megoldást.

Ezekután tehát azt mondhatom, hogy erre vonatkozó kutatás nem volt és nincs. Egyszer-kétszer figyelmeztettek, hogy ennek vagy amannak a könyvében található valamiféle elgondolás. Olvastam a könyvet, de nem találtam benne azt, amit kerestem.

Ezt a munkát el fogjuk végezni. Az előző országgyűlés a bizottságban elvetette a gondolatot, mert attól féltek, hogy ez a kutató munka elodázza a földreformot. Nem odázza e~, mert vele párhuzamosan megkezdjük a földreformnak az előterjesztett törvényjavaslat alapján való rendszeres végrehaj-

tusát, de hogy az alatt az idő alatt, mialatt ezt fokozatosan végrehajtjuk, tíz évre volt tervezve, ne lehessen megpróbálni okosabb és értelmesebb megoldást találni, senki sem tilthatja meg.

A házhely juttatás.

Amire a földművelésügyi miniszter úr különösen súlyt helyez a földreformmal kapcsolatban, amit annak keretében leginkább fogunk siettetni, az a házhelyjuttatás, mert a telepítési törvény rendelkezései nem mutatkoznak elegendőknek. Sokszor a végrehajtásnál látja meg az ember, hogy az; elméletben mit gondolt ki jól és mit rosszul s mi az, ami végrehajtható és mi nem. Itt is, mondom, szeretnék több szabadságot adni a végrehajtásban és kevesebb kötöttséget a törvényben.

A földreformmal párhuzamosan gondoskodni fogunk a gazdasági szakoktatás kiterjesztéséről is, egyelőre ötven téli gazdasági tanfolyammal. Ezeket szeretném fokozatosan hosszabb tartamúakká tenni. Az időtartamot tíz és két hónap között kellene megállapítani.

A mezőgazdasági munkabérek és cselédlakások

Ugyanígy törekednünk kell a mezőgazdasági munkaalkalmak és a munkabérek kérdésének megoldására. Ha a búza mellett más terményeket, például kapásokat termelünk, olyanokat termelhetünk, amelyek több munkaalkalmat adnak akár családon belül, akár munkások számára. Idetartozik a mezőgazdasági legkisebb munkabérek kérdése és más hasonló kérdés is. Az ember alig meri kimondani, hogy a gazdasági cselédlakások megjavításának kérdésével is foglalkozik. Ezt ugyanis már annyian mondták, hogyha szavakból épületeket lehetne emelni, már mindenütt paloták állanának. Felejtsek el tehát, hogy én is mondtam ezt, én majd titokban megpróbálom a cselédlakásokon javítani.

A védettség terén az igényjogosultságot, amely ma tíz holdon aluli birtokokra áll fenn, szeretném harminc holdig, esetleg még feljebb kiterjeszteni. Fontos az alföldi utak és bekötő utak kérdése is. A kereskedelemügyi miniszter úr elgondolásai és tervei szerint öt év alatt ezek a bekötőutak is kiépülhetnek.

Hűtőházak és állomási gabonaraktárak.

Még valamit szeretnék a földművelésügyi és kereskedelemügyi miniszter úrral együtt megcsinálni: a hűtőházakat és állomási gabonaraktárakat. A gabonaraktárak és az iskolák

tekintetében sok szépet és nagyszerűt láttam a hozzánk vissza-csatolt területeken. De más vonatkozásban láttam ott kevésbé szépet is, például a Kárpátalján, minőségileg is teljesen tönkrement állatállományt, tönkretett réteket és legelőket, kipsztított erdőket. Bele kell tehát feküdnünk a munkába és újból rendbehoznunk mindent.

Most már be is fejezem beszédemet. Azt hiszem, sok mindenfélét elmondtam a részletekből, természetesen tized, vagy huszad részét sem annak, amit el lehetne mondani. Más beszé-deimben más érdekeket érintettem. Ezek a beszédeim vala-mint az egyes szakminiszteri beszédek is megjelentek az újsá-gokban, úgy hogy a választóközönség egészen tiszta képet alkothat magának terveinkről és munkaprogramunkról.

*Nem mandátumokat, hanem embereket keresek.
Mégfeszített munkát és rengeteg önfeláldozást.*

De talán nem is a részletek a fontosak. Őszintén meg-mondom nem is szeretem azokat az embereket, akiket csakis egy-egy részlet érdekel és csak akkor, ha a magánérdekeivel áll közvetlen kapcsolatban. Ahhoz az építőmunkához, amelyet most az ország érdekében folytatunk, emberek is kellenek. Nem azért járom az országot, hogy mandátumokat keressek, én embereket keresek, magyar tekinteteket és magyar kézszerítá-sokat, mert ezekből *erőt* merítek a magam munkájához és ahhoz is, hogy lesznek még magyarok, akik velünk együtt belefeküsznek a munkába. Nem olyan magyarok, akik azt mondják: olyan állást szeretnék, ahol délután két óraker vagy három óraker megszűnik a munka. Ha én munkát kérek, akkor nyolc órai kötelező és négy órai önkéntes munkát kérek, ha ezt megtaláltam, örülök, mert a nyolcórari kötelező és a négyórari önkéntes munka többet ér, mint a tizenkétórari kötelező munka. Mert amiként az a kenyér esik legjobban, amelyért megdolgo-zunk, az a munka esik legjobban, amelyet kedvvel, lendülettel és akaratunkból végzünk.

Nem olyan közönséges választás előtt állunk, nem olyan közönséges korszakot élünk, mint amilyent éltek apáink vagy a fiatal generáció nagyapái s amilyen választásokat megéltek az 1880-as és az 1900-as évek között. Az országnak súlyos, nehéz helyzetében vagyunk most, amely nem azért súlyos, mintha gyengék volnánk és nem volnánk legények a talponton, hanem azért, mert az egész világ helyzete nehéz, bizonytalan, a világ félig fejetetején és félig a lábán áll s ez talán még rosszabb, mintha egészen a fejetetején állana, mert akkor legalább min-denki tisztán látná a helyzetet. Ebben a helyzetben itt nagyon erős, mégfeszített munkára s rengeteg sok önfeláldozásra van szükség.

Hiába, ha valaki ma úgy akar programot adni, hogy ez a program ne a saját, hanem a nemzet életének programja legyen, s nem saját személyét akarja előtérbe helyezni, hanem a nemzet jövőjét az elkövetkező századokra is munkálni akarja, akkor az ember kénytelen ilyen komolyan beszélni a mai nehéz időkben. Én nem tudok mást mondani, mert tiszteletlenség volna, ha jó magyar embereknek délibábokat festenek és akárkinek is nem mondanám meg az igazat a szemébe.

	3
	34
	37
	44
	67
	81
	92

TARTALOM.

Bemutató beszéd a képviselőházban.....	
„Új és megsokasodott feladatok.” Beszéd a MOVE serleg- vacsoráján	
„Új országépítés korszaka.” Elnöki megnyitó beszéd az Egyesült Keresztény Nemzeti Ligában.....	
Szegedi beszéd.....	
Beszéd a Pesti Vigadóban.....	
Szombathelyi beszéd.....	
Beszéd a Budai Vigadóban.....	
„A szentistváni állameszme.” Beszéd a Katolikus Nagy- gyűlésen	103
Debreceni beszéd.....	107